SAYI : 40 FİYATI: 1.900.000 TL ISSN 1301 - 6784
NİSAN -HAZİRAN 2001

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

ᲙᲣᲚᲢᲣᲠᲣᲚᲘ ᲟᲣᲠᲜᲐᲚᲘ

Real TERCÜME

HER DİLDE NOTER TASDİKLİ ÇEVİRİ YAPILIR

UCUZ, HIZLI, GÜVENİLİR VE DÜZENLİ ÇEVİRİ İŞLERİNİZ İÇİN BEKLİYORUZ.

Halaskargazi Caddesi,Rişvanoğlu Apt. No:59/6
HARBİYE/İSTANBUL
Tel :(0 212) 231 79 28 - 233 56 82 Fax : (0 212) 246 02 27

çveneburi
Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784
Nisan-Haziran 2001 Sayı: 40
(Üç Ayda Bir Yayımlanır)
TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK LİMİTED ŞİRKETİ adına
Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar
Ali ALTUN, Ö. AKALTUN (KURDİKİDZE), Taner ARTVİNLİ, K. Osman BİBER, V. CAVAHADZE, Giorgi V. CANCĞAVA, T. ÇANTURİA, Hasan ÇELİK, Meryem ÇELEBİ, Ruklye ERGUN, Ali ERGÜN, S. GOGİTİDZE, S. KAKUBAVA R. KABAKÇIOĞLU, Nana KAÇARAVA, U.B. GEZGİN, Ertuğrul KAZANCI (GEGİDZE), Erdal KÜÇÜK, Osman Nuri MERCAN, L. MİGNON, İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ), H. UYGUN, Nodar ŞENGELİA, Hüsnü ŞİMŞEK, N. TSETSHLADZE, Mustafa YAKUT (HİMŞİAŞVİLİ), E. YILMAZ (MAHARAŞVİLİ), Tea ZAKARADZE

Yazışma Adresi
Halaskârgazi Caddesi Rişvanoğlu Apt. No: 59
Kat: 6 D. 5 Harbiye - İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28 – 233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet Adresi: http://www.chveneburi.net
e.mail Adresi: cveneburi@cveneburi.cjb.net

Fiyatı
1.900.000.-TL (KDV Dahil)

Abone
ABONET
Tel: (0212) 222 83 32 – 222 72 06
Faks: (0212) 222 27 10

Dizgi
Erdiz Masaüstü Yayıncılık
Tel: (0212) 511 57 68

Ofset Hazırlık
Ram Ajans
Tel: (0212) 613 62 01

Baskı
Raman Ofset

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

İçindekiler

SÖYLEŞİ

Gürcüstan ve Türkiye Stratejik Ortaklıklar . . .2
Osman Nuri MERCAN

TARİH

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları 6
Nodar ŞENGELİA
XIX. yy. Sonunda Gürcüstan Nüfusu 10
G.V. CANCĞAVA
Gürcü Psikoloji Tarihi Notları 14
U.B. GEZGİN
Osmanlı Öncesi Şavşat Tarihi 16
N.TSETSHLADZE - S. GOGİTİDZE

YAŞAM - KÜLTÜR

Gürcü İnternet Siteleri 20
Erdal KÜÇÜK
Gürcüstan Efsanesi 21
Ertuğrul KAZANCI (GEGİDZE)

EDEBİYAT - SANAT

Necati Cumalı ve Gürcüstan 23
Mustafa YAKUT
Gürcü Şiirine Bir Bakış 24
L.MİGNON
Öyküler 26
G. ODİŞARİA - G. RÇEUŞVİLİ
Şiirler 27
S. KAKUBAVA, M. MAÇAVARİANİ, E. YILMAZ (MAHARAŞVİLİ), G. TABİDZE, M. POTSHİŞVİLİ
Gürcü Şiirinde Bir Nüktedan: Tariel Çanturia 30
O.N.MERCAN
Vahtang Cavahadze'den Şiirler 31
O.N.MERCAN

ETNOĞRAFYA - FOLKLOR

Gürcülerde Halk Dansları-2 32
Oğuz MEDETOĞLU
Yusufeli'de Süt Şebekesi Rivayetleri 34
Taner ARTVİNLİ
Bir Gürcü Köyü: Koçbayır 35
Ali ERGÜN
İmerlievi'de Yapılan Yemekler 37
Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)
Gürcüce Maniler 38
H.ŞİMŞEK, M. ÇELEBİ, R. ERGUN, R. KABAKÇIOĞLU
Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 17 39
İberya ÖZKAN (MELAŞVİLİ)

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce -Türkçe Sözlük . .40
Bulbulis Yubile (Masal) 41

HABERLER - BASINDAN 42

Gürcüstan İstanbul Başkonsolosu Teimuraz Şaraşenidze İle Söyleşi:

Gürcüstan ve Türkiye Stratejik Ortaktırlar

Osman Nuri MERCAN

***Çveneburi:* İlk önce samimi karşıladığınız ve zaman ayırabildiğiniz için size teşekkür ediyorum. Siz, Gürcüstan'ın İstanbul ve Bulgaristan Başkonsolosu olarak ne kadar zamandır burdasınız, kaç kişilik ekiple çalışıyorsunuz ve bu ülkeye nasıl alıştınız?**

T. Şaraşenidze: Türkiye'de çalışmalarım 1997 yılından beri sürüyor. Daha önce Ankara'da Gürcüstan Büyükelçiliği'nde konsolos olarak çalışıyordum ve 1998 yılında Gürcüstan Hükümeti'nin isteği ile İstanbul'daki Gürcüstan Başkonsolosluğu'na tayin oldum. İstanbul'daki Başkonsolosluğun açılışı Gürcüstan'ının bağımsızlık bayramı olan 26 Mayıs 1998'de gerçekleşti. İlk sekiz ay aslında tek başıma çalıştım. Sonra gelenler yavaş yavaş çoğaldı ve konsolosluk doldu. Şimdi ise tüm işleri kendi kadromuzla yürütebiliyoruz. İlk sorunuzun ikinci bölümüne gelince: İlk önce bir diplomat sonra ise bir Gürcü olarak, hemen söyleyeyim daha Ankara'da iken Türk Hükümeti'nin her seviyesindeki insanlarıyla bir sürü sıcak ilişkilerimiz oldu, şimdi de sürüyor ve gelecekte de sürecektir. Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndan başlayarak İstanbul'un Valisine ve polis müdürlerine kadar ilgi alanımıza girebilecek her türlü insanlarla enteresan ve sıcak ilişkilerimiz mevcuttur. Zaman zaman çeşitli nedenlerle sorunlar çıksa bile görevlilerden aldığımız yakın desteklerle tüm engelleri aşmış oluyoruz. Bu ilk önce bizim ülkelerarası sıcak, samimi, dostça ve komşuluk ilişkilerimizden kaynaklanıyor. Özellikle benim çalışmalarımın başlangıcında Süleyman Demirel'in ve Eduard Şevardnadze'nin aralarındaki dostça ve iyi yaklaşımlar vardı ve bu yaklaşım hala Ahmet Necdet Sezer'le de sürüyor. Bunun en açık göstergesi yakın geçmişte Ankara'da gerçekleştirilen Eduard Şevardnadze'nin ziyaretidir.

Kişisel ilişkilere gelince; Bu süre içerisinde bir çok ilginç ve değerli insanlarla tanıştım, yakınlaştım, dostça ilişkiler de oluştu, tabii ki bu iki ülke arasındaki dostluktan kaynaklanıyor. Ben Türkiye'li Gürcülerin özel ve büyük rolünden bahsetmeden geçemem. Bu insanlar iyi gelişmiş, kültürlü ve Türkiye'lidirler, Türk toplumun önde gelen insanları ve çevreleri arasında yer almaktadırlar. Ben onlara "Gürcü Diaspora" diyorum, onlarla da çok seviyeli ve dostça ilişkilerimiz oluştu. Konsolosluğu açmadan önce her Türkiye'li Gürcü kendisini fahri konsolos olarak hissedip tüm sorunlarımızı yüklenyordu, bize çok yardımcı oldular, bundan dolayı biz onlarla yakınlaştık. Bu iyi insanlardan biri de sizsiniz Batono Otar, ayrıca İsmet Dindar, Refaiddin Şahin, İsmet Acar, Nihat Gökyiğit ve daha bir çok yürekli insan, onlarmbize ve Gürcüstan'a karşı iyi niyetleri ve amaçları var. İşte söylemek istediklerim buydu

T. Şaraşenidze

***Çveneburi:* Batono Teimuraz, İstanbul'da bir çok Gürcüstan vatandaşı yaşıyor, onlarla ne tür ilişkileriniz var?**

T. Şaraşenidze: Az önce söylediğim gibi Türkiye'debulunan Gürcüler ikiye ayrılıyor; birincisi Türkiye'li Gürcüler, onlara ben "Gürcü Diasporası" diyorum.Onlar genellikle Sovyetler Birliği oluşmadan buraya göçmüşler. İkincisi ise Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra buraya gelen Gürcülerdir. Bunları da gruplara ayırmak istiyorum: TC Hükümeti tarafından verilen çalışma izni olan Gürcüler bu grubu oluşturuyor. Okumak için resmen buraya gelen öğrenciler de başka bir grubu oluşturuyor. Üçüncü grup ise resmi olmayan göçmenler olup zor ekonomik şartlardan dolayı ailelerini geçindirebilmek amacıyla Türkiye'ye gelmişler. Bir çok kişi bürokratik engeli aşıp çalışma müsadesi alamadığı için ka-

çak çalışıyor, polisten saklanıyor ve böylece az miktardaki maaşını biriktirip kendi ailesine gönderebiliyor. İlk aşamada birkaç yayın organı Gürcüstan'dan birkaç vatandaşın resmen fahişeliğegeldiğini yazdı. Sonra birlikte çalışmalarımızın sonucu bu amaçla gelenlerin sayısı azaldı ve şimdi bizim bölgede bu tür davranan hiç kimsenin kalmadığını söyleyebilmekteyim. Bizim vatandaşlarımız burdaki kanunlara ve yaşam biçimine daha çabuk adapte oldular ve her tür yasadışı olaylarda büyük ölçüde azalma oldu. Sınırlar açık olunca her türlü insan girip çıkabiliyor sınırlardan. Eskiden silah ticareti gündemdeydi; bu da sona erdi. İşte bu tür sorunlarla boğuşan bizim vatandaşlar, sahte evliliklerle sorunlarına çare arıyorlar. Biz ise bu ülkenin kanunlarıyla desteklenmiş çözümlerin taraftarıyız.

***Çvenеburi:* Bu an itibarı başkonsolosluk sorumlu bölgesinde sizce kaç Gürcüstan vatandaşı yaşıyor?**

T. Şaraşenidze: Hemen hemen her kişi hakkında bilgi sahibiyiz. Sırf İstanbul civarında 15-16 bin Gürcüstan vatandaşı yaşıyor.

***Çvenеburi:* Resmi olarak oturma hakkı kaç kişide var?**

T. Şaraşenidze: Resmi olarak çalışma hakkına 650 civarında kişi sahiptir.

***Çvenеburi:* Kalanlar?**

T. Şaraşenidze: Kalanlar kanun dışı çok çeşitli yollarla kalıyorlar. Bu da demektir ki başkonsolosluğumuzun daha çok işi var.

***Çvenеburi:* Gürcüstan, Abhazya ve Samaçablo savaşlarında yaralandı, sorunlarla boğuştu, sorunlar daha da devam ediyor. Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Rusya ile problemler yaşandı, şimdi de çok zor bir durum mevcut Rusya ile. Rusya'nın Gürcüstan'ın iç işlerine karışması ve saldırması hakkında ne düşünüyorsunuz? Başka eski Sovyet Cumhuriyetleri'nin Gürcüstan'la ve Rusya ile ilişkilerini nasıl değerlendiriyorsunuz?**

T. Şaraşenidze: Cevap vermeden Şevardnadze'nin Sezer'le karşılaştığında söylediği sözleri hatırlayalım: "Gürcüstan ekonomik ve coğrafik olarak önemli bir merkez-transit yolundadır. Bu yola eskiden "ipek yolu" denilirdi". Sezer ise: Gürcüstan'ı, "Orta Asya'ya Türkiye'nin Kapısı" olarak değerlendirdi. Bundan dolayı Gürcüstan'ın siyasi tercihi barış ve tarafsız politikadır. Bu tercih tam transit bir ülkenin tercih yoludur. Avrasya koridoru olarak algılanan Gürcüstan barış sever ülke statüsüne sahiptir. Bu strateji Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra belirlendi. Tarihsel olarak da bu fonksiyonu taşıyordu. Rusya 200 yıl önce Gürcüstan'a saldırdıktan sonra biz bağımsız ülke olmaktan çıktık ve ancak 10 yıl oldu (1991 den sonra) bağımsız bir ülke olarak yaşıyoruz. İşte bu 10 yıllık sürede önemli olan demiryolları, Bakü-Supsa Boru hattı, Batumi, Supsa, Poti limanlarından petrolün bir çok ülkeye ulaşıyor olması; özellikle Avrupa'ya, Balkanlar'a Bulgaristan'a, Romanya'ya bizim gemilerimiz ekolojik sorunları göz önünde tutarak boğazı az kullanmaya çalışıyorlar. Bakü-Ceyhan kararı da çok önemlidir, adımlar atılmıştır. Ayrıca Azerbaycan gazının transit geçişi de çok ilgi çekicidir. Yine Kazakistan'da Nazarbayev'in petrol ile ilgili kararı ve Türkmen gazının Azerbaycan'ı geçerek Türkiye'ye ulaşması kararı çok önemlidir. Ve böylece Gürcüstan bir transit-koridor ülke oluyor. Ayrıca Rusya'dan Gürcüstan'ı geçerek Türkiye'ye elektrik getirilmesi. Bu anlaşma son ziyaret sırasında da gündemdeydi. Yani Gürcüstan bir merkez, bağlayan koridordur Rusya-Türkiye arasında, Orta Asya Türkiye arasında, Türkiye Azerbaycan arasında. Türkiye'den Kafkasya ve Orta Asya'ya çıkan yüklerin hemen hemen bütünü Gürcüstan'dan geçmektedir (çok az miktarda İran yolu kullanılıyor). Kars-Ahalkalaki Demiryolu projesi de çok önemlidir. Anlaşmalar yapılıyor. 35 km'lik demiryolu yapıldıktan sonra Türkiye direkt Çin'e ulaşabilecektir. Yani Gürcüstan'ın rolü hep önemlidir. Gürcüstan'da ekonomik canlanma başladı. Dün Şevardnadze Kaheti bölgesindeydi. Orda Çin 30 megavatlık santral inşa ediyor, bu ciddi bir yatırımdır ve ülkenin elektrik problemi çözülecektir. Gelelim komşu Rusya ile Gürcüstan'ın ilişkilerine: Yıllarca Gürcüstan Sovyetler Birliği'nin bir parçasıydı ve gaz ve elektrik alımı Rusya'da gerçekleşmekteydi, Birlik dağıldıktan sonra her şey yok olmadı. Fakat beklenmedik bir olay oluştu: eğer Gürcüstan 'yaramazlık' yaparsa her türlü anlaşmaya ve ödemelere rağmen elektrik kesilebiliyor, hatta yeni yılın ilk günlerinde de aynı şey yaşandı-elektrikler kesildi, sonra Cumhurbaşkanımız. Rusya Cumhurbaşkanıyla telefonla özel görüştü ve sorun halledildi.

Gürcüstan'da özelleştirmeler yaşandı, Amerikalı bir firma Gürcüstan pazarına girdi. Elektrik dağıtım sorunlarıyla bu firma ilgileniyor ve gaz ve elektrik veren hangi ülke olursa olsun bu firma ile hesaplaşmaktadır. Yani Gürcüstan'ın sermayesi söz konusu değil ve Rusya'nın 'paraları yok' diye gaz verilmiyor demesi gerçek dışıdır. Vize rejimine gelince, bildiğiniz gibi ikinci Çeçenistan savaşından önce Rusya'nın Gürcüstan'a ettiği teklif şuydu: 'Rusya askerleri Gürcüstan'dan geçerek Çeçenleri bir de sırtlarından vuracaklardır'. Bu teklif Gürcüstan tarafından akıllıca değerlendirildi ve reddedildi. Çünkü bunun sonunda dünya ölçülerine ulaşan

bir Kafkasya savaşı çıkabilirdi. Abhazya Savaşında Çeçenlerin bize karşı savaştıklarını bilmemize rağmen,Çeçenlere kıyamadık ve Rus ordusunun bu teklifini kabul etmedik. 1999 yılında İstanbul AGİT zirvesinde Gürcüstan'dan Rus ordusunun çıkartılması hakkında tarihsel karar alındı. Bunun sonucunda Tbilisi'den ve Gudauta'dan tüm üsler çıkartıldı.

Çveneburi: **Gudauta'dan da mı çıkartıldı?**

T. Şaraşenidze: Evet, Gudauata'dan da, 01 Temmuz 2001 tarihinde üsler Gudauta'dan çıkartılacak.

Çveneburi: **Silahlar da mı çıkartıldı?**

T. Şaraşenidze: Evet, silahlar da tümüyle çıkartıldı, Abhazya'ya doğrudan hükmedememize rağmen Gudauta'dan Rus ordusu çıkartılmaktadır. Her şey anlaşmaya göre gerçekleşti. Gürcüstan'ın tarafsız politikasının göstergesi olarak Marneuli'de Türkiye yardımıyla yeni askeri havaalanı açıldı, Savunma Bakanı Çakmakoğlu Gürcüstan'da idi bu açılış için

Çveneburi: **Ne zaman oldu bu?**

T. Şaraşenidze: 20 Ocak 2001'de. Yani barışseverlik her zaman belli oluyor. Biz transit fonksiyonu yüklenmişiz. Sanayi ve tarımımız Dünya Bankası yardımıyla canlanmaktadır. Çin'in hidroelektrik santral yapımından bahsettim, ayrıca tekstil ve şarapcılık çok gelişti, bu da kendi üretimini ve ekonomisini güçlendirme yolunda çok önemli bir adımdır. Rus ordusuna gelince, onların teklifini reddettik ve ceza da gecikmedi. Baltık Cumhuriyetleri hariç hiç bir eski Sovyet ülkesine karşı Rusya vize rejimi gerçekleştirmedi, bu çok ilginç bir rejimdir. Hiç bir anlaşma yoktu, her iki taraf da BD Topluluğu'nun üyesiydi. Ve bu anlaşma sadece bize karşı bozuldu. Ayrıca, Gürcüstan'ın parçaları olan Abhazya ve Samaçablo vize rejimi dışında tutuldu.

Çveneburi: **Nasıl değerlendirildi bu?**

T. Şaraşenidze: Buna çok tepki geldi BM'den,ABD'den, Batı'dan. Rusya bu toprakları kendi toprakları olarak algılıyor herhalde. Bu konuda çalışmalarımız sürüyor, tartışmalar sürüyor.

Çveneburi: **Üslerde herhangi bir sorun kaldı mı?**

T. Şaraşenidze: Sorun yok. İstanbul'da imzalanmış anlaşmaya göre belli bir takvim mevcut ve ona göre iki üs 2001 Temmuz'a kadar boşaltılmalıydı ve boşaltılacak da. Kalan üsler hakkında hazırlık işleri sürüyor, Rusya da ordaki askerleri nerede ve nasıl yerleştireceğini planlamaktadır. Biz her şeyi anlaşmaya göre yürütüyoruz.

Çveneburi: **Tümüyle ne zaman gidecek Rus ordusu?**

T. Şaraşenidze: 2003 yılında Gürcüstan'daki tüm Rus askerleri gitmiş olacak. İki yıl sonra bu sorun da çözülecek.

Çveneburi: **'Times'de ve bir çok batı ülkelerinin dergilerinde okuduğuma göre Rusya bu üslerden çıkmak istemiyor, etki kaybolmasın diye. Doğru mu bu?**

T. Şaraşenidze: Kim ne der, kim ne tepki verir bilmem ve cevap verme veya değerlendirme konumunda değilim. Ben size anlaşmadan ve olaylardan az önce bahsettim.

Çveneburi: **Türkiye-Gürcüstan ilişkiler hakkında ne düşünüyorsunuz?**

T. Şaraşenidze: Tarihe bir bakalım. 1991 yılında Türkiye bizim bağımsızlığımızı tanıdı ve sonra bir kaç aşama gerçekleşti. 1. aşama; Türkiye'liGürcüleri sevindirici bir aşamaydı. Biz ona 'kapı açma' aşaması diyelim. Tanışma, sarılma, merhabalaşma aşaması. Bu aşama 1991-1994 yıllarını kapsamakta. Sonra diplomatik ilişkiler başladı. Türkiye Elçiliği ve Batumi Konsolosluğu ile Ankara'daki Gürcüstan Elçiliği ve Trabzon Konsolosluğu açıldı. Bu aşama 'resmi aşamadır' ve bu resmi aşamada da Türkiye'li Gürcüler önemli rol oynadılar. Yani 'kapı açma' aşaması devam etti ve resmi ilişkiler gelişti. Sorunlarımız da oluştu. Şimdi daha gelişmiş bir aşamadayız ve burada Şevardnadze'nin ve Demirel'in rolü çok büyüktür. Son ziyaretsırasında ise partner ilişkilerinin altı çizildi ve çıkarların alış-verişi, değerlendirmesi oluştu, dolayısıyla ortak çıkarlar oluştu, stratejik planlar çizildi, ortak bölge ekonomisinden bahsedildi. Türkiye bağımsız ve güçlü bir Gürcüstan istiyor ve bizim çıkarlarımız burada kesişiyor. Bize 1994-1995 yıllarında Türkiye'nin çok faydaları dokundu, bu konuda siz de şahsen varsınız ve size de en içten duygularımla teşekkür ediyorum. Avrupa Konseyi'ne girmek Gürcüstan için tarihsel bir olay idi. Türkiye ise uzun süredir Avrupa Konseyi üyesidir. En kısa süre içerisinde Türkiye'yi AB'ye de tam üye olarak görmek isterim. Bu gerçekleşince ilişkilerimiz daha üst seviyelerde olacaktır.

Çveneburi: **NATO hakkında ne düşünüyorsunuz?**

T. Şaraşenidze: Sn. Şevardnadze dedi ki: 'En kı-

Osman Nuri Mercan - T. Şaraşenidze

sa zamanda NATO'ya girmek istiyoruz'. Fakat bu illa da kesin girecegiz anlamına gelmeyebilir. NATO sorununu tüm Gürcü halkı çözecektir. Gürcüstan ya tarafsız olacak ya da NATO ülkesi olacaktır. NATO'nun bir çok toplantılarına, olaylarına Gürcüstan katılıyor. Bir çok bilgiye sahip. Fakat tam bir NATO üyesi olma Gürcü halkının karar vereceği bir konudur. Daha çok zaman geçebilir ve ne olursa olsun Gürcüstan dünyanın ilerici ve demokratik bir ülkesi olma niyetindedir, kendi yerini bulmakta kararlıdır.

Çveneburi: **Rusya çok tehlikeli oyunlar oynuyor. Abhazya sorununu Rusya programladı, sorunlar çıkardı ve Gürcüstan'ın NATO'ya girmesini istemiyor. Bu konuda ne dersiniz?**

T. Şaraşenidze: Ben Rusya'nın tavrını anlayamıyorum. Eğer bizim NATO'ya girmemizden endişeliyse ve korkusu varsa, bize karşı daha farklı, sıcak ve dostça davranmalıydı, bu çok zor ve uzun bir konudur.

Çveneburi: **Çveneburi hakkında ne düşünüyorsunuz?**

T. Şaraşenidze: Bu dergi Türkiye'deki gürcü kültürünü yaşatmak, geliştirmek ve başkalarına tanıtmak istiyor. Derginiz çok büyük rol oynuyor. Türkiye'li Gürcülerin geleneklerini koruyor ve tanıtıyor ve Türkiye'yi Gürcüstan'a tanıtan dergi Gürcüstan'da yeterince abone bulamıyor. Ben size derim ki Gürcüler çok akıllı bir halktır. Türkçe'yi de öğrenirler ve öğreten de derginiz olabilir, neden olmasın? Dergide sözlüğe yer veriyorsunuz ve bu sözlük Gürcülere Türkçe de öğretebilir, derginiz doğru yoldadır.

Gürcüstan'ı kapsayan hiç bir olayı kaçırmıyorsunuz. Ben özellikle kültür ve bilim yazılarına seviniyorum. Ayrıca tarih yazıları da çok önemlidir. Özellikle Türkiye'li Gürcüler için, dergi ikili ilişkilere de çok faydalıdır. Sovyet zamanında 'Türkolog' diye bir söz vardı. Şimdi bu kısım genişledi, kapı açıldı ve açılınca herkes komşu Türkiye'de olup bitenlerden haberdar olmalı, endişe etmemeli, paylaşmalıdır. Sizin derginizin değerine bu açıdan paha biçilemez. O kadar büyüktür ki... Sözümü Cumhurbaşkanımın sözleriyle bitirmek istiyorum. Dünkü söyleşide o söylemişti: "Ben Türkiye'li Gürcülerle buluştum ve o insanların yaşadığı, çalıştığı ülkelere karşı sevgi dolu ve faydalı oluşundan mutluluk duyuyorum". Hepinize iyilik ve sağlık diliyorum.

Çveneburi: **Çok teşekkür ederim.**

GÜRCÜCE-RUSÇA-İNGİLİZCE'DEN TÜRKÇE'YE

HER KONUDA ÇEVİRİLERİNİZ UCUZ, HIZLI VE GARANTİLİ YAPILIR.

Tel: (0212) 231 79 28
233 56 82
Fax: (0212) 246 02 27

Gürcüstan'da Osmanlı Çalışmaları

Nodar ŞENGELİA

Türkiye'nin hayatında ve bilimsel çalışmalarında her zaman önemli bir yeri vardı. Bir tarihçi Türkolog olarak ben, Osmanlı-Gürcüstan ilişkileri tarihi üzerine her zaman yoğun bir şekilde çalışıyordum. Yoğun araştırmalarımın konusu hep Osmanlı tarihçileri eserleri ve Osmanlı belgesel kaynakları oluşturuyordu. Bu kaynaklarda her zaman gerçekleri buluyordum. Ancak, son zamanlara kadar Türkiye'nin ulaştığı son bilgileri tanıma fırsatım olmamıştı. Bugün ise dünyadaki tüm Türkologlarla dostça ilişkiler kurabilme şansım var. Çağdaş Türk meslektaşlarımla çok iyi ve dostça ilişkilerim var. Bu yüzden, sizlere Gürcü Türkolojisinin gelişimini anlatmaya kendimi yetkili görüyorum.

Türk tarihinin incelenmesi ve Gürcüstan'la ilişkisinin tarihi zengin bir geleneğe sahiptir. Gürcü bilim adamları, belirtilen bilimsel konunun bazı dönemlerini büyük bir verimle incelemektedirler. Bu çok doğaldır. Gürcüstan tarihi, yakındoğu ülkeleri olan İran, Türkiye ve Arabistan'ın yüzyıllara dayanan tarihiyle iç içedir, ayrı düşünelemez. Bu yüzden Gürcü bilim adamları, Gürcüstan tarihinin konularını incelerken, yakındoğu ülkelerinin sosyo-ekonomik ve politik tarihi hakkında var olan ilgi çekici kaynakları araştırmak, öğrenmek, analiz etmek ve Gürcü kaynaklarının verileriyle kıyaslamak zorunda kalıyorlardı. Üstelik, Gürcü nakli ve belgesel kaynaklarında Türkiye tarihinin birçok problemlerinin yanısıra onun Gürcüstan'la olan ilişkileri konusunda karşımıza oldukça fazla bilgiler çıkmaktadır.

Bu yüzden, Gürcüstan tarihi araştırmacıları, komşu ülkelerin geçmişlerinin öğrenilmesi gerektiğini her zaman hissediyorlardı.

Daha XVII.-XVIII. yüzyıllarda Türkiye-Gürcüstan ilişkileri tarihinin öğrenilmesi konusuna özel bir önem verilmeye başlandı. Türk kaynaklarından yararlanıp bu konularda yargılarda da bulunan ilk Gürcü tarihçi Parsadan Gorgicanidze idi. O, Türk kaynaklarındaki bir çok bilgiden yararlanmış ve onları açıklamıştır.

Gürcüstan-Türkiye ilişkileri tarihi konusunun anlaşılmasında Vahuşti Batonişvili'nin rolü çok büyüktür. O'nun çalışmalarında, Türkiye-Gürcüstan ilişkilerinin tarihi çok yer tutmaktadır. Daha sonra uzun süre, Gürcü historiyografisinde bu konuda çalışan çıkmamıştır.

XIX. yüzyıldan itibaren Gürcüstan tarihinin doğudaki kaynakları Gürcü araştırmacıların ilgisini fazlasıyla çekmeye başladı. Özellikle Türk-Osmanlı belgeleri ve nakli eserleri.

Buna, XIX. yüzyılın tanınmış arkeologu ve tarihçisi olan Rusya Bilimler Akademisi üyesi ve muhabiri Dimitri Bakradze'yi örnek olarak verebiliriz. Kendisi birçok Osmanlı belgesini ortaya çıkarmış ve özel olarak incelemiştir. Osmanlı toprak mülkiyeti ve topraktan yararlanma konularında birçok araşırması vardır. Dim. Bakradze Acara'da, Türk toprak hakimiyeti konusunda uzun süre çalışıyordu. Kendisi bu konuda çok ilginç malzemeler toplamıştır. Osmanlı kaynaklarını inceleyebilmek için İstanbul'a da gitmiştir. Oradan yüz Osmanlı fermanı ve beratının kopyasını almıştır. Ancak ne yazıktırki bu kopyalar günümüze dek ulaşamamıştır.

Dimitri Bakradze'nin, Türk toprak mülkiyeti şekilleri, vergi sistemi ve diğer konuların öğrenilmesinde büyük katkıları olmuştur. Onun, Türk feodalizmi hakkındaki bazı yazıları günümüzde de çok önemli ve dikkate değerdir. Birçok yazı ve makalesi sağlığında da ölümünden sonra da periyodik basında yayımlanıyordu.

Gürcü Türkolojisinin gelişmesinde Dimitri Bakradze'nin rolü çoktur. Onun, özel bir araştırma konusu[1] olması gerekmektedir. Bu güne kadar neredeyse hiç kimse Dimitri Bakradze'nin Türkoloji çalışmalarını incelememiştir. Onun araştırılmasının bilimsel değeri büyüktür.

Gürcü bilim adamlarının, Türkiye'nin geçmişinin incelenmesinin şart olduğunu bilmelerine ve bu boşluğu doldurmaya gayret etmelerine rağmen, bilimsel anlamda incelenmesinin temeli ancak Tbilisi Devlet Üniversitesi kurulduktan sonra atılabildi.

1. M. Svanidze, Dimitri Bakradze İstanbul'da. 1888 yılı, "Doğu Filolojisi", Cilt III, sh. 34-41.

Doğu Bilimleri merkezlerinin kurulması Türkiye-Gürcüstan ilişkileri tarihinde yeni bir etap başlatmıştır.

Üniversitede, yakın doğu ülkeleri tarihinin araştırılması incelenmesi ve derslerin okunmasına hemen başlandı. Ancak, bu konudaki uzmanların azlığı uzun süre hissediliyordu. Prof. V. Gabaşvili'nin çabasıyla 1950 yılında doğu tarihi kürsüsünün kurulmasıyla doğu bilimleri tarihçilerinin yetiştirilmesine özel bir önem verilmeye başlandı. Kürsü kurulduktan sonra V. Gabaşvili başkanlığında yakın ve ortadoğu tarihi konusunda onlarca uzman yetişti. Gürcü doğu bilimci ve tarihçisi okulu oluşturuldu. Bu okulun araştırmaları, yakındoğu ülkeleri olan Arabistan, İran ve Osmanlı'nın sosyo-ekonomik, politik ve historiyografi içerikli konularına olduğu gibi onların kendine has gelişimini ve Gürcüstan'ın doğu ülkeleriyle olan sosyo-ekonomik ve kültürel ilişkileri tarihine de ışık tutmaktadır.

1945 yılında Tbilisi Devlet Üniversitesi'nde, Doğu Bilimler Fakültesi'nin oluşturulması ve gerekli oryantal kürsülerin kurulmasıyla, araştırmalarıyla isimi yapan doğu bilimcileri, tarihçileri ve filologları çoğaldı. Doğu Bilimleri Fakültesi baz alınarak Gürcüstan Bilimler Akademisi kapsamında Doğu Bilimleri Enstitüsü kuruldu. Doğu bilimci tarihçiler günümüzde doğu ülkelerinin tarihini, kültürünün kaynak bilimini ve historiyografisini geniş bir profille araştırmaktadırlar. Bunların çeşitli bilimsel merkezleri de görev yapmaktadırlar.

Gürcüstan Bilimler Akademisi, Akademisyen Ivane Cavahişvili Tarih ve Etnografya Enstitüsü'nde bir gurup doğu bilimci tarihçi çalışmaktadır. Onlar, doğunun tarihini, kültürünü, doğu kaynaklarındaki Gürcü tarihini, doğunun Gürcüstan'la olan ilişkileri konusunu büyük bir verimle incelemektedirler. Yayınladıkları monografi ve makalelerde birçok ilginç konuya değinilmiş ve orijinal yorumlar yapmıştır. Bu bilim adamları daha çok kaynak bilimiyle uğraşmışlardır. Doğal olarak onların kaynak bilimi araştırmalarının temeli de oldukça geniştir.

Gürcüstan Bilimler Akademisi, Akademisyen K. Kekelidze Elyazmaları Enstitüsü'nde de Osmanlı kaynaklarındaki Gürcüstan tarihi konusunda başarılı çalışmalar yapılmaktadır. Gürcü oryantalist tarihçilerin araştırmalarının konusu Osmanlı, İran ve Arap ülkelerinin kültürel tarihlerinin bazı problemleridir

Türkiye ve diğer ülkelerin iç tarihleriyle ilgili önemli incelemeler ve araştırmalar yapılmıştır. Türkiye tarihinin ayrıntılarıyla bilinmesi, Türkiye'nin Gürcüstan'la ilişkileri tarihinin ve Gürcüstan'la ilgili yabancı kaynakların ortaya çıkarılması ve incelenmesine yardımcı olmaktadır.

Tbilisi Devlet Üniversitesi'nde Doğu Bilimleri Fakültesinin açılmasıyla, Türkiye ve diğer yakındoğu ülkelerinin tarihinin öğrenilmesi konusunda önemli bir temel atılmış oldu (1945). Özellikle Doğu Tarihi Kürsüsü'nün kurulmasıyla daha da gelişti (1950). Bu kürsünün başında kurulduğundan 1973 yılına kadar V. Gabaşvili bulunuyordu. V. Gabaşvili'yi, İran-Gürcüstan ilişkileri tarihi konusunda Ivane Cavahişvili yetiştirdi. O, daha o zamanlar üniversitenin çeşitli fakültelerinde İran ve yakındoğu ülkeleri tarihi derslerini veriyordu.

1957 yılında kürsünün yaptığı çalışmalar sonucunda "Yakındoğu Ülkelerinin Tarihi Denemeleri" kitabı hazırlanarak yayınlandı. Burada, Türkiye tarihi önemli biryer tutmaktadır. Bu çalışma, Sovyetler Birliği'nde ilk üniversite yardımcı ders kitabıydı. Gürcü oryantalist-tarihçilerin yetişmesinde bu kitap önemli bir rol oynamıştır ve günümüzde de değerini kaybetmemiştir.

1960 yılında Gürcüstan Bilimler Akademisi, Doğu Bilimleri Enstitüsü'nün kurulmasıyla Türkiye ve diğer ülkelerin tarihi konularının incelenmesi daha da ilerledi. Bu enstitüdeki iki bölümde, (Yakındoğunun Feodal Dönemi Bölümü-bölüm başkanı, V. Gabaşvili ile Yakın ve çok yakın dönem-bölüm başkanı O. Giginelşvili) orta çağdaki Türkiye ve diğer ülkelerin tarihi, onların Gürcüstan'la olan ilişkileri ve doğu kaynaklarındaki Gürcüstan tarihinin incelenmesi, ortaya çıkarılması çalışmaları büyük bir verimle devam etmektedir. Bu bölümler, yakındoğu ülkelerinin sosyo-ekonomik ve tarihi problemlerini geniş bir profille incelemektedir. Ayrıca, doğu kaynaklarındaki Gürcüstan tarihinin ortaya çıkarılması ve yayınlanması çalışmaları da başarıyla devam etmektedir.

1960 yılında Gürcüstan Bilimler Akademisi prezidyumunun yanında Gürcüstan hakkındaki yabancı kaynakları inceleme komisyonu oluşturuldu. Bu komisyonun kurucusu, akademisyen Giorgi Tsereteli, kuruluşundan 1973 yılına kadar başında bulunuyordu. Bu komisyon, doğuya ait ilk kaynakların incelenmesi ve yayınlanması konusunda önemli çalışmalar yaptı. Birçok Osmanlı kaynağı, Osmanlıcası, Gürcüce çevirisi, notları ve yorumlarıyla yayınlanmıştır. Bu komisyonun yayınlarına, Evliya Çelebi, Mustafa Naim, Garip Çelebi, İbrahim Peçevi, Raşid ve diğerlerinin eserlerini, önemli kaynaklar olarak verebiliriz. Belirtilen eserleri yayınlayanlar, adı geçen tarihçiler hakkında ilgi çekici araştırmalar yaparak Gürcü Türkolojisini zenginleştirdiler.

İvane Cavahişvili'nin, Gürcü Doğu Bilimleri branşının gelişmesinde öylesine büyük emeği vardı ki! O, böylece Gürcü Türkolojisi'nin ilerlemesinde de büyük emek sarfetmiş oluyordu. O, üniversiteyi yeni bitiren genç Sergi Cikia'yı, Türk dilini ve tarihini araştırması için İstanbul'a gönderdi. Sergi Cikia bu iyilikten yararlandı ve iki yılını Türkiye'de geçirdi. Türkçe-Osmanlıca'yı ve Gürcüstan tarihi hakkındaki Osmanlı kaynaklarını öğrendi. Bu, 1927-1929 yılları arasındaydı. Türkiye'den dönen Sergi Bey bir süre Leningrad'da çalıştı. Daha sonra Tbilisi'ye döndü ve Gürcüstan tarihiyle ilgili Osmanlı belgesel ve nakil kaynakları ortaya çıkarıp yayınlamak için derin bilimsel çalışmalarını sürdürmeye başladı. Sergi Bey, Türkiye'de tanınmış Türkolog Mehmet Fuat Köprülü'yle beraber çalışıyordu. Onun okulunda okudu ve onun öğrencisi oldu. Sergi Cikia, Köprülü'nün bilimsel çalışmalarına her zaman büyük değer veriyordu.

Geç feodal dönemin Gürcüstan tarihi kaynakları arasında Osmanlı belgeleri ve nakil esirlerinin önemli bir yeri vardır. Bu kaynaklarda Gürcüstan ve Gürcüstan-Osmanlı sosyo-ekonomik ve politik ilişkileri tarihi hakkında dikkate değer birçok bilgi vardır ve bu da doğaldır. Gürcüstan'ın, güneydeki komşusu büyük Osmanlı İmparatorluğu'yla yüzyıllar boyunca ilişkileri vardı. Osmanlı devlet adamları, askerler, historiyografiar, gezgin-Coğrafyacılar ve diğerleri resmi görevleri gereği Gürcüstan'ın geçmişi ve çağdaş olaylarını kaydetmek: işgal edilen Gürcü vilayetlerini köklü olarak yazmak vb. çalışmalar yapmak zorunda kalıyorlardı.

Osmanlı nakil ve belgesel kaynaklarında Gürcüstan hakkında çok çeşitli bilgiler bulunmaktadır, Onlardan henüz çok azı işlenmiş ve bilimsel dünyamıza girebilmiştir. Üzerinde çalışılmamış kaynakların önemli bir bölümü hakkındaki bilgiler şimdiye kadar, tanımlamalar ve kataloglar halinde elimizde bulunuyordu. Bu kaynaklar Türkiye ve Avrupa arşiv ve kütüphanelerinde de bulunmaktadır.

Geç feodal dönemin Gürcüstan tarihi araştırmacıları için, Gürcü ve diğer dillerdeki kaynaklarla beraber Osmanlı nakli ve belgesel kaynakları da gözönüne almak, onların verilerini diğer dillerdeki kaynaklarla kıyaslamak zorunludur.

XV-XIX. yüzyıllarına ait zengin Osmanlı historiyografisinde, eserlerinde, Osmanlılar'ın Gürcüstan ve genelde Güney Kafkasya ülkelerinde yaptığı savaşlara değinmeyen bir Osmanlı tarihçisine rastlamak zordur. Aynı zamanda, Osmanlı saldırılarını ve Gürcüstan'a Osmanlı sosyo-politik sisteminin getirilme çabalarını ve bazı vilayetlere Osmanlı yönetiminin egemen olduğunu açık bir şekilde anlatan birçok belgesel malzemeyi yok saymak da olanaksızdır.Gürcüstan'a "Osmanlılık"ın girişimi ve sürekli Osmanlı baskılarını anlatan birçok Osmanlı belgesi ve nakil kaynaklarının Gürcüce çevirisi gerekli yorumlarla ve araştırmalarla beraber historiyografimizde yayınlanmıştır. Bugün Türk arşiv ve kütüphanelerinde, Osmanlı-Gürcüstan ilişkileri tarihinin birçok ana konularına ışıktutan bol malzemeler bulunmaktadır.

XV-XIX. yüzyılları arasındaki Osmanlı-Gürcüstan ilişkileri tarihinin tüm konularının incelenmesi için Gürcüstan ve bazı krallık prenslikleri hakkında bolca bilgilerin bulunduğu Osmanlı historiyografi çalışmaları çok önemlidir. Osmanlı tarihçiler bile askeri politik olayları, savaşların epizodlarını, kral ve prenslerin yaptığı işleri, Gürcüstan'ın bazı vilayetlerini, Osmanlı askerlerinin yaptığı baskınları vb. olayları ayrıntılarıyla anlatmaktadırlar.

Şunu da belirtmek gerekir ki, tarihi eser, nakli, belgesel ve diğer kaynakların çokluğuyla Osmanlı İmparatorluğu mutlu bir istisnadır. Daha Selçuklu İmparatorluğu'nun kuruluşunun ilk günlerinden itibaren devlet yönetiminin etrafında historiyografiar ve havadis yazarları, filozoflar, şairler ve diğer branşlardaki bilginler bulunuyordu. Osmanlı devletinde tarihi havadislerin kaydedilmesi geleneği özellikle büyük gelişme göstermiştir.

1709 yılında sultanın kapısında "Vaka-i Nuvis" adlı resmi bir historiyografi bölümü oluşturuldu. O, Osmanlı sultanlığının kapısında, Osmanlı hanedanlığının son günlerine kadar varlığını sürdürdü. Sultanın kapısındaki ilk resmi Osmanlı tarihçisi Mustafa Naima idi (1655-1716). Kendisi, 1591-1659 yılları arasındaki Osmanlı tarihini yazmıştır. Ondan sonraki resmi tarihçiler, Mehmet Raşid, Çelebizade Asım Efendi, Suphi, Sami, Şakir, Süleyman İzzi, Ahmet Vasıf, Sadullah Enver Efendi, Ahmet Cevdet, Ahmet Asım, Aranla Mehmet Şani-Zade, Mehmet Es, Ad Efendi ve Ahmet Lütfü idi. Son historiyograf ise Abdurrahman Şerif idi. Osmanlı histrolyografik eserlerinde yazılmamış bir dönem bulmak zordur. Bu eserler, Avrupalı ve Türk araştırmacılar için uzun süre tek kaynak olarak kalmıştır. Resmi Osmanlı tarihçileri, coğrafyacıları ve gezginleri dışındaki resmi olmayan bilginler de, Osmanlı ve komşu ülkelerin geçmişleriyle ilgili birçok ilginç olay hakkında eserler oluşturmuşlardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Aşık Paşa Zade, Neşri, İdris Bitlis, Mus-

tafa Ali, İbrahim Peçevi, Katip Çelebi, Cenabi, Asaf, Kara Çelebizade, Abdul Aziz, Solak Zade, Müneccim Başı, Hasan Beyzade Ahmet, Fındıklılı Mehmet ve diğerleri.

Sultanın kapısındaki resmi tarihçilere, başlangıcından itibaren Osmanlı tarihini yazma ve bununla beraber güncel olayların tam olarak kaydedilmesi görevi verilmişti. Bu resmi Osmanlı tarihçileri ellerinde bulunan belgelerve kendilerinden öncekitarihçilerin çalışmaları sayesinde ülkelerin tarihlerini, ülkeler arasındaki politik ve ekonomik ilişkileri hakkında yazılar yazıyorlardı. Doğaldır ki bu resmi tarihçilerin eserlerinde Gürcüstan üzerindeki Osmanlı-İran ilişkileri hakkında da bölümler bulunmaktadır. Bazı Osmanlı tarihçi ve gezginlerinin Gürcüstan hakkında verdiği bilgiler Gürcü historiyografisinde bilinmektedir. Gürcü diline çevrilmiştir ve bilimsel deverandaki yerini almıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlı tarihçilerinin eserlerinde bulunan Gürcüstan hakkındaki birçok bilgi historiyografimizde henüz bilinmemektedir.

XIV.yy. Osmanlı historiyografisinin ilk temsilcilerinden biri de Taceddin Ahmet İbrahim İbn Hızır idi (1329-1413). Eseri "İskender Name" Osmanlı tarih yazarlığının ilk dönemine aittir.

Ahmet, I. Bayazıt döneminde ulema idi. Önce Almanya'da sonra da Kahire'de öğretimini yaptı. Kahire'den döndükten sonra "İskender Name" şiirini yazdı. Bir süre Temur Leng'in şairi ve nedimiydi. Daha sonra Temur Leng'in yanından kaçtı ve Edirne'de I. Bayazıt'ın oğlu Süleyman Çelebi'nin yanına gitti. Burada edebiyatla ilgilendi. Ahmet birçok edebi esere imzasını atmıştır. Ancak, şu anda bizim için ilginç olan "İskender Name"dir. Bunun iki nüshası Gürcüstan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Akademisyen K.Kekelidze Elyazmaları Enstitüsü Müslüman fonunda korunmaktadır. Bu Osmanlıca kaynağın, Arğun Kae'in Gürcüstan'a saldırısını anlatan bölümünü, bu enstitüde çalışan Türkolog Ts. Abuladze Gürcüce'ye çevirerek, gerekli dipnotlar ve tahlillerle beraber yayınlamıştır.[2] Ts.Abuladze'nin yayınladığı bölümde Gürcüstan'a yapılan Moğol saldırılarının, tarihi gerçekler korunarak değil şiirsel bir dille genel görünüm yansıtılmıştır.[3]

XVI.yy. Osmanlı historiyografisinde Mustafa Ali (1541-1600)'nın önemli bir yeri vardır. O, büyük bir otoriteydi ve sultanın kapısında çok etkiliydi. Tanınmış bilim adamları ve bilginlerle yakın ilişkileri vardı. Bunlar arasında tarihçiler ve şairler de vardı. Güvenilir ve ilk kaynaklardan ilginç bilgiler toplayıp eser oluşturabilirdi. Çoğu tarihi olmak üzere otuz kadar eseri bulunmaktadır.

Gürcüstan tarihi açısından, Mustafa Ali'nin eseri "Nusret Name"nin paha biçilmez bir değeri vardır. Bu eser henüz yayınlanmamıştır ve el yazması olarak Viyana, Londra, Paris, İstanbul ve Kahire arşivlerinde korunmaktadır.[4]

Ali, bu eserinde, kendi gözüyle gördüğü ve başından geçen olayları ayrıntılarıyla ve kronolojik sırayla dile getirmiştir. Kendisi Lala Mustafa Paşanın Güney Kafkasya'ya yaptığı saldırılarda rol alıyordu ve her türlü önemli anı not ediyordu. Kendisinde daha çok Gürcüstan'ın güneyi- Samtshe Atabeyliği hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ali, Nusret-Name'de Lala Mustafa Paşa'nın Gürcüstan krallık-prensliklerinin başlarında bulunanlara ve onlara komşu olan ülkelerin yöneticilerine, Osmanlı yönetiminin kızılbaş İran'a karşı yapacağı savaş hakkında gönderdiği mektuplara yer vermiştir. Bu mektuplarla, onların hazır olmasını ve yardımcı olmalarını istiyordu. Mektuplar, tehditle ve onların kendi yanlarına çekme istekleriyle doluydu. Lala Mustafa Paşa onların, kati surette itaat etmelerini ve bu savaşta, kendi yanında görev almalarını istiyordu. Aksi takdirde ülkelerini talan etmekle ve yakıp yıkmakla tehdit ediyordu. Aynı zamanda Gürcüstan'ın durumu ve bu savaşla ilgili, halkın neler düşündüğü hakkında bilgiler istiyordu. O, Gürcüstankrallıkpresliklerinin yöneticilerine, bu savaştan Osmanlılar, Gürcü topraklarına girdiği zaman kendilerine nasıl yardım edecekleri hakkında görevler veriyordu. Askerin Gürcüstan'da gıda ve silah tedariği konusunun nasıl olacağı hakkında bilgi almak istiyordu. Gürcülerin topçuları var mıydı yok muydu ve eksikleri nelerdi. O, aynı şekilde diğer komşu ülke yöneticilerini de uyarıyor ve her türlü bilgilerin ayrıntılarını istiyordu. Yazar, Osmanlılar'ın kalabalık askerlerinin Gürcüstan'ın güneyine girişini, Samtshe Atabeyliği kalelerini almalarını, Manuçar Atabegi'nin boyun eğişini ve günümüzde az bilinen diğer birçok ilginç ve önemli konuları ayrıntılarıyla yazmıştır. Aynı zamanda, Osmanlı askerinin Tbilis'yi alması, Kaheti kralının boyun eğişi ve Şirvan savaşında rol alışı ile Şirvan savaşında özel olarak anlatmıştır.

(Devamı edecek)

2 Ts. Abuladze, Ahmet Gürcüstan'da Arğun Kaen Savaşı Hakkında Şota Rustaveli, Tarihi-Filolojik Araştırmalar, Dergi, Tbilisi 1966, sh. 218-226

3 Aynı yer, sf. 226

4 Viyana kütüphanesindekorunan elyazmasının fotokopisini akademisyen S. Cikia aldı ve Türkçe metni Gürcüceçevirisiyle yayınlanması için hazırladı. Elyazması, Gürcüstan SSC Bilimler Akademisi Prezidyumu kapsamındaki Gürcüstan Hakkındaki Yabancı Kaynaklar Komisyonundakorunmaktadır.

XIX. yy. Sonunda Gürcüstan Nüfusu

G.V. CANCĞAVA

19. yüzyılın Gürcüstan'ında her konu ve her alanda olduğu gibi nüfus durumu da çok değişikliklere uğradı. Nüfus bliyüdü: 1801-1987 arasında nüfus 675 binden 2.197.000'e kadar yani 3.2 misli bliyüdü. Bu döneme kadar tam altı yüzyıl boyunca Gürcüstan nüfusu korkunç azalmıştır. Bu durum tamamen değişti. Doğaldır ki geçmişlerinin ne kadarının kesin sonuçlarına ulaşabiliyoruz. 19. yüzyıl hakkındaki bilgiler 18. yüzyılın içinden çok daha fazladır. Rusya'da ve Gürcüstan'da nüfusun ilk resmi sayımı geçen yüzyılın sonunda gerçekleşti[a].

Gürcüstan nüfusunu siyasi durumlar çok etkiledi; Rus-Osmanlı savaşı sonunda (1877-1878) Rusya Batumi ve Kars bölgelerini ele geçirdi ve dolayısıyla Gürcüstan'ın hem nüfusu hem de toprakları büyüdü. Dışa yapılan göç durumuna gelince; 1866 yılında Osmanlı'ya 15.000 Abhaz[b] göç etti, sonra da binlerce insan zorakı olarak Türkiye'ye göç etmeye mecbur kaldı.

Eski Tbilisi (XIX. yy)

19. yüzyılın sonunda Gürcüstan'da Tbilisi ve Kutaisi valilikleri mevcuttu. Bunların toprakları 81.085 m², nüfus ise 2.197.000 idi.

Aşağıdaki belgelerde Kars bölgesinden hiç bir bilgi bulunmuyor. 19. yüzyılın coğrafyacıları Kars bölgesinin Ermenistan'a ait olduğunu[c] düşünüyorlardı ve Ermenistan'ın tüm topraklarından da 'Rusya'nın Ermenistanı' adıyla bahsediliyordu. Kars toprakları 16.381 km² versti[d] idi, nüfus ise 292.498 kişi idi. Linçi'nin araştırmalarına göre 1890 yılında Kars bölgesinde 31.000 Gürcü yaşıyordu. Türkiye'de ise (Erzurum, Harput, Bitlis) 53.337 Gürcü yaşıyordu.

1897 tarihli Gürcüstan nüfusunu kapsayan kitap iki ciltolarak basılmıştır, fakat burdaki bilgiler bölgelere göredir ve birçok coğrafik ve tarihsel sınırlardaki durum gözlerden kaçırılmıştır. Bu yüzden bölgelere göre nüfus sayımı zorlaştırılmıştır. Özellikle Kartli, Kaheti, Svaneti, Leçhumi'deki durumlar zordur. Bu yüzden aşağıdaki bilgilerde herhangi bölge yanındaki komşu bölge ile beraber gösterilmiştir.

Aşağıdaki tabloyu V. Caoşvili yapmış, orda Kartl-Kaheti nüfusu içinde Lore bölgesinin nüfusu girmemiştir. Lore-Borçalo bölgelerinde 413.000 kişi yaşıyordu. Tbilisi valiliğinin nüfusu (Zakatala bölgesi hariç) 1.070.000 kişi idi ve ondan Kartl-Kaheti'n, Meshet-Cavaheti'n ve Lore'nin nüfusunu çıkartırsak 72.000 kişi kalacaktır. Lore, SSCB tarafından Gürcüstan'dan koparılarak Ermenistan'a

Tablo I– Valiliklere / Bölgelere Göre Nüfus

	Toprak km² (000)	Strelbitski'ye Göre Toprak km² (000)	1897 Nüfus sayımı (000)
1. TbilisiValiliği	35.9	35.6	1070.9
Zakatala Bölgesi	3.5	3.5	52.1
Aratoplam	39.4	39.1	1123.0
2. KutaisiValiliği	18.5	—	825.0
Batumi Bölgesi	6.1	—	144.6
Sohumi Bölgesi	5.8	—	106.2
Ara toplam	30.4	32.0	1075.8
Toplam	69.8	71.1	2198.8

Tablo 2 – 1897 Sayımına Göre Gürcüstan nüfusu

	Nüfus (000)	%	1886-1897 arası Nüfusun % büyümesi
KartliKaheti	784.0	40.8	120.1
Meshet-Cavaheti	141.5	7.4	115.7
İmereti	378.3	19.7	111.0
Kaça	60.4	3.1	93.9
Samegrelo	130.0	12.0	111.0
Leçhumi ve Svaneti	47.8	2.5	111.0
Gurla	90.3	4.7	119.1
Abhazeti (Abhazya)	107.1	5.6	154.8
Acara	80.0	4.2	141.3
Toplam Gürcüstan	1819.4	100.0	116.9

verilmiştir. Bu sayıdaki nüfus Şirakt ve Pşav-Hevsureti bölgelerinde yaşıyordu (lori nehrinin her iki tarafı ile Kaheti'nin güney-doğusu). Kutaisi valiliğine gelince oraya Artvin bölgesi girmemiştir (81.000 kişi). Ayrıca Batumi bölgesinin bir kısmı da girmemiştir, 18.400 kişi. Bu bölge (Artvin, Ardahan) 1921 yılında Acara'dan ayrıldı. Sohumi bölgesine ise 900 kişi eklendi (Bugünkü Leselidze ve Gantiadi köyleri) Bu tabloya Zakatala nüfusu da girmemiştir. 1921 yılında Zakatala da Gürcüstan'dan ayrılmıştır ve Azerbaycan'a verilmiştir.

1897 sayımında silahlı güçler ve yabancılar ayrı sayıldı. Gürcüstan topraklarında silahlı kuvvetlere o dönemde 46.500 kişi giriyordu, yabancılar ise 38.200 kişi idi. Bu kısım hariç Gürcüstan'ın nüfusu 1.829.400 kişi idi. Bunun dışında sabit nüfus da açıklanmıştı ve 1.942.500 kişi idi.(e) Bu Çarist politikalar Rusya'nın uç bölgelerindeki ulusal isteklerin zedelenmesini proglamlıyordu ve etnoğrafik konuma ve bölgelere göre aynı halkı değişik milliyetlere bölüyordu. Bunu yaparak işgal edilmiş topraklardaki halkların her türlü uyanışına ve bütünleşmelerine karşı önlem almış oluyordu. Bunun en aşikar göstergesi 1886 yılının nüfus sayımı idi. Burada Kartlelebi, Hevsurebi, İmerlebi, Gurulebi, Megrelebi, Samurzakanoelebi hep bambaşka ve ayrı millet olarak gösterilmişti.

Gürcüstan'daki nüfus hakkında P. Guguşvili'nin, R. Antadze'nin, E. Reklius'un ve V. Siverss'in çalışmaları mevcuttur. Evet, onların çalışmaları tam tamına kesin olmayabilir, ama gerçeklere daha çok yakın duruyordur.

Tablo 3 (000)

	P.Guguşvili	E.Reklu	V.Sivers
Kartl-Kahetiler(f)	383.0	383.6	380.0
İmeriler(g)	423.0	423.2	320.0
Megreller	210.0	214.8	200.0
Lazlar	2.0(h)		100.0
Gurialılar	76.0	76.1	80.0
Acaralılar	60.0	59.5	60.0
Svanlar	14.0	14.1	13.0
Hevsurlar	7.0	6.5	8.0
Pşavlar	9.0	9.2	10.0
Tuşlar	6.0	5.6	8.0
İngiloılar	9.0	8.7	10.0
Toplam	1199.0	1201.3	1189.0

Gürcüstan'ın dağlık kuzey-doğu bölgelerindeki nüfus hakkında Alman bilimadamları da ilginç belgeleri sunuyorlar (Tablo 4).

Tablo 4

	Rade	Zeidlitz
Pşavlar	7.475	9.155
Hevsurlar	5.845	6.560
Tuşlar	5.100	5.624
Toplam	18.420	21.339

Biz Gürcüstan nüfusunun incelemesine devam ettik, bazı doğal göçleri göz önünde tutarak K. Antadze de araştırmalar yaptı. 5 nolu tablo Gürcüstan nüfusunu milliyetlere göre incelemiştir. Bu sayım reform sonrası döneme aittir.

Bu tablo 1897 nüfus sayımına dayanmaktadır, fakat bazı düzeltmeleri de içeriyor. Bu ilk başta Gürcüler'in sayılarına yansımaktadır. Örneğin sayım sırasında Sohumi bölgesi ve Samurzakano sayımı dışında kalmış, bu bölgede Gürcüler'in sayısı 1886 yılında 30.600 kişi idi.

Bu sayım sonunda milliyet dışında cinsiyet sayımı da gerçekleştirildi. Erkeklerin çokluğu dikkat çekicidir. Toplumun % 53,3'ü erkek, % 46,7'si kadındı ve cinsiyetteki bu oran hem Gürcüstan'; hem de Rusya için geçerli idi.

Erkek ve kadın nüfus arasındaki fark daha çok doğu Gürcüstan'da göze çarpıyor. Tbilisi valiliğinde

Tablo 5– Nüfusun Milliyetlere Göre Dağılımı

Milliyetler	1865 yılı (000)	%	1886 yılı (000)	%	1897 yılı (000)	%	1897-1865 Kıyaslama %
Gürcü	950.6	73.8	1188.1	72.4	1331.3	69.4	140.0
Abhaz	60.0	4.6	38.0	2.3	42.6	2.2	71.0
Oseti	45.5	3.6	71.0	4.3	81.5	4.2	179.1
Ermeni[0]	122.6	9.5	172.9	10.5	197.0	10.3	160.7
Rus	25.9	2.0	42.5	2.6	101.0	5.3	390.0
Azeri	51.5	4.0	62.6	3.8	81.1	4.2	157.5
Rum	12.0	0.9	28.8	1.8	38.5	2.0	320.8
Yahudi	7.8	0.6	11.7	0.7	17.2	0.9	220.5
Alman	4.2	0.3	5.5	0.3	7.4	0.4	176.2
Diğer	9.1	0.7	20.8	1.3	21.8	1.1	239.1
Toplam	1289.2	100.0	1641.9	100.0	1919.4	100.0	148.9

nüfusun % 54.7 si erkek, % 45.3 ü kadındı, Kutaisi valiliğinde ise % 51.9 u erkek, % 48.1 i kadındı. Bunun nedeni şöyle açıklanabilir: Doğu Gürcüstan'da kentli nüfusun oranı batı Gürcüstan'dan çok daha yüksekti, kentli nüfusun arasında erkekler daha çoktu, Onlar Gürcüstan'ın çeşitli köylerinden kentlere çalışmaya gelmişlerdi. Bir de Doğu Gürcüstan'da müslüman nüfus da mevcuttu, burda cinsiyet oranı ise % 55 erkek, % 45 kadındı.

Nüfusun yaş gruplarına gelince; genç nüfusun çokluğu dikkatçekicidir. 1897 nüfus sayımına göre çocuklar ve 19 yaşına kadar gençler tüm nüfusun hemen-hemen yarısı idiler(%49.6). 25-59 arası yaş grubu % 42.9 du, 60 ın üzeridekı yaş grubu ise % 7.2 idi. Bu oranlar muaesef doğum ve ölüm oranlarının yüksek oluşundan kaynaklanıyordu.

Reform sonrasındakı Gürcüstan'da imar-iskanın ve sanayinin gelişmeshiden dolayı kentli nüfus hızla büyümekte idi. Bu dönemde yeni yeni oturulacak bölgeler, semtler inşa edilıyordu, hem de kentli yaşam tarzı, çok sayıda köylü nüfusu cezbediyordu, kentlere yabancı nüfus da göç etmekteydi.

Ülkenin sanayi ve kültürel yaşamının gelişmesinde kentlerin rolü çok önemli idi ve sürekli büyüyordu. 1865 yılında Gürcüstan'da resmen 11 kent sayılıyordu: Tbilisi, Kutaisi, Ahaltsihe, Gori, Duşeti, Telavi, Ahaikalaki, Sığnağı, Sohumi, Ozurgeti ve

Tablo 6

1897 Yılındakı Gürcüstan'ın Kentlere Göre Nüfus Dağılımı

Kentler	Nüfus Sayısı
Tbilisi	159.631
Kutaisi	32.023
Batumi	26.162
Ahaltsihe	15.788
Gori	10.277
Sığnağı(J)	9.250
Telavi(J)	8698
Sohumi	7.809
Poti	7.666
Zugdidi	5.450
Ahaikalaki	5443
Cvari	4.850
Ozurgeti	4.696
Ilori	4.000
Duşeti	2.456
Toplam	304199

Tablo 7 – Nüfusun Dinlere Göre Durumu (000)

Vilâyetler	Ortodoks	Katolik	Gregoryan	Ermeni Katolik	Musevi	Müslüman Sünni-	Şii	Diğer
Tbilisi	61.3	0.51	22.3	2.0	0.9	8.4	2.4	2.2
Kutaisi	86.6	0.10	0.8	1.9	0.8	0.5	0.1	0.2
Zakatala	5.41	0.10	0.6	—	—	93.9	—	—

Poti. Bu kentlerin sadece ilk üçündeki nüfus 10.000'i aşıyordu. O sıralarda Batumi henüz Osmanlı'nın elindeydi.

19. yüzyılın sonunda 1897 yılında ise 16 tane şehir ve şehir tipi yerleşimi sayılıyordu (Bakınız: Tablo No: 6).

Gürcüstan nüfusunnu yarısından fazlası Tbilisi'de oturuyordu. Çekim ve güç açısından tüm Kafkasya'da ancak Bakü Tbilisi ile kıyaslanabiliyordu. Bakü'nün rakip olabilme gücü ise petrol kaynaklarından oluşuyordu.

O zamanki Gürcüstan'ın nüfusu 1.919.000 kişi idi, yani 19. yüzyılın sonunda kentlerde ancak nüfusun % 16 sı yaşıyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısında Sığnağı kentine Nukriani ve Çotori köylerinin nüfusu eklenmiştir (1897 de burada 3879 kişi oturuyordu). Telavi kentine ise Vardisubani ve Kurdğelauri köylerinin nüfusu eklenmiştir (5163 kişi).

Nüfusun dinlere göre ayırımı ise Tablo 7'de verilmiştir.

Açıklamalar

a. Rusya'da ilk Genel Nüfus Sayımı 28 Ocak 1897'de yapıldı.

b. E. Reklius L.V. Sivers ile aynı görüşte olup Abhazya'nın nüfusunun 1830 yılında 128.000 olduğunu belirtiyor, fakat 1866 yılında 17.990 kişi kalmıştı.

c. Ardahan ve Oltu yöreleri Gürcüstan'ın eski tarihi bölgelerinden olan Kars bölgesine giriyordu.

d. Versti: Eski bir Rus ölçü birimi

e. Nüfus için Gürcüstan'ın eski sınırları göz önünde bulundurulmuştur.

f. Kartl-Kabeti nüfusu

g. Raçveller'le birlikte sayılmıştır.

h. Gürcüstan'ın bugünkü sınırlarını göz önünde bulundurulması fikri P. Guguşvili tarafından önerilmiştir.

I. Tbilisi valiliğinde Ermeniler'in oranı % 18 olmasına karşın, şehirde bu oran daha yükseklere çıkmaktadır. 1897 yılında Tbilisi kentinin 159.000 olan nüfusunun 47.000 Ermeni (%29.4), 42.000 Gürcü (%26). Ahaltsihe'de Ermeni oranı %93, Telavi'de %73, Sığnağı'de %89 idi. Bir zamanlar bu nüfus %6 ile %7.5 civarında idi.

j. Sovyet devrimine kadar bütün Rusya'da olduğu gibi Gürcüstan'da da kent nüfusunun tüm sayımı gerçekleşemiyordu. Bazı kent nüfus sayımlarında yanlışlıkla komşu köylerin nüfusları da sayılıyordu.

Kaynakça

1 Antadze K., '18. Yüzyıldaki Gürcüstan Nüfusu', Tbilisi 1973

2. Guguşvili P., 'Nüfus, Aile, Doğurganlık", Tbilisi 1985.

3. Guguşvili P., '160 yıl boyunca Gürcüstan Nüfusu', 180●-1959.

4. Kakuria Ş., '1803-1970 yıllar arasında Tbilisi'nin Nüfusu', Tbilisi 1979.

5. Caoşvili V., '18.-20. Yüzyıllardaki Gürcüstan Nüfusu', Tbilisi 198-i.

6. Reklü Elize, 'Genel Coğrafya. Cilt YI, Rusya Asyası'. S. Peterburg, 1898.

7. 1897'deki Rusya İmparatorluğunda İlk Genel Nüfus Sayımı, cilt 16.

8. Ratsel, 'Milletler Bilimi' cilt. 2. S. Peterburg, ,1901.

9. Sivers V., 'Asya Genel Coğrafyası', S. Peterburg, 1898.

10. Radde G. 'Vier Vortage iiber der Kaukasus, 1886

11. Seldlitz N. Mittellang von) Prterman 1880.

Gürcü Psikoloji Tarihi Notları

*Ulaş Başar GEZGİN**

I
— UZNADZE —
(1886 - 1950)

Psikoloji tarihine bakıldığında, yerli psikolojilerin ortaya çıkış çok nadir görüldüğünden, Gürcü psikoloji okulu, dünya psikoloji tarihinde önemli bir yer işgal eder. Aynı şekilde, Sovyet psikoloji tarihine bakıldığmda görülecektir ki, Gürcü psikoloji okulu, Sovyetler'in dört psikoloji okulundan biri kabul edilir. (O'Connor, 1966) Batıda çeşitli akımlar gelişirken (örneğin davranışçı okul, bilişsel okul vd.), Gürcü okulu uzun yıllar, yalıtılmış bir şekilde gelişti ki bu da Sovyetler'de boy veren okulların ortak yazgısıydı.

Her okulun kurucusu yada kurucularıolur. Gürcü okulunun kurucusu da, Uznadze olmuştur. Bilişsel psikoloji yazısına, "Uznadze yanılsaması" görüngüsünü kazandıran da O'dur. 1941'den itibaren Gürcüstan'da, Uznadze'nin adını taşıyan bir psikoloji kurumu var. Uznadze Psikoloji Kurumu'nda, Uznadze'nin görüşleri ve düşünsel gelenekleri çerçevesindeki araştırmalar sürdürülüyor.

Uznadze'nin yaşam öyküsü, 1886'da başlıyor. O'nun çocukluğuna ve ilk gençliğine denk gelen psikoloji anlayışı, Wundt'un yapısalcı anlayışı. Wundt (1832-192●), psikoloji disiplinin kurucusu sayılıyor. Psikolojiyi, zihinsel öğelerin bilimi olarak kuruyor.

D. Uznadze

Bilinci inceliyor. Yöntem olarak, eğitilmiş içe bakışı kullanılıyor. (Bkz. Schultz & Scuhlutz 2000, s. 74-93) Uznadze de, diğer bir çok Amerikalı, İngiliz, Rus ve Alman genci gibi Wundt'un öğrencisi oluyor. 1909'da, Wundt'un yetiştirdiği bir psikolog olarak, 1909'da Almanya'daki Leipzig Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden (Psikoloji değil, çünkü o zamanlar ayrı bir dal değildi.) mezun oluyor. Uznadze'nin deneysel çalışmalarında, Wundt'un ve Wundt'un çağdaşı psikofizikçilerinetkisi çok açık. Bu etkiye biraz sonra değinilecek.

Uznadze daha sonra Harkov Üniversitesi'nde tarih ve dilbilim okuyor ve 1913'te bu üniversiteden mezun oluyor.

Uznadze, klime kuramıyla tanınıyor. Bunun yanında, biraz önce belirtilen "Uznadze yanılsaması" görüngüsü, çeşitli Batılı araştırmacıların (örneğin Cummins, 1976) ilgisini çekiyor. "Uznadze yanılsaması", temelde ağırlık algısıyla ilgili bir görüngü. Uznadze, deneklere gözlerini kapamalarını söylüyor, daha sonra onların iki avucuna da eşit ağırlıkta olan iki cisim koyuyor. Denekler, eşit ağırlıklı bu cisimlere birkaçdenemede alıştıktan sonra, bu kez, ağırlıkları farklı cisimler veriliyor. Denekler, ilk birkaç denemede, ağırlıkları eşit olmayan bu cisimleri, eşitmiş gibi algılıyor. Dikkatiçeken bir nokta, bu ayırt etme süresinin her denek için eşit olmaması. Yani bireysel farklar var. Bu sürefarkları, çeşitlibilişsel değişkenlerle ilişkilendirilmiş. Bu yanılsamanın, yalnızca dokunma duyusuna özgü değil, diğer duyular için de geçerli olduğu yönünde çalışmalar yapılmış(Cummins, 1976).

Biraz önce söylenmişti, Wundt'un ve psikofizikçilerin Uznadze üzerindeki etkisi, açık. Psikofizikçiler Weber ve Fechner'in çalışmaları aynı oluktan akıyor. Weber'in "zar zor ayırtedilebilir fark" kavramı aynı psikolojik anlayışın bir ürünü: Weber (1795-1878), deneklere çeşitli ağırlıklar vererek, "hangisi daha ağır?" diye soruyor. Çalışmaları sonucu, bir oran buluyor: 1/40. Yani, bir insan 40 gramlık bir cisimle 41 gramlık bir cismi zar zor ayırtedebiliyor. Algı eşiği sınırı, burası. (Schultz & Schultz, s. 66-7) Weber'in, bir fizikçi olarak bireysel farklara yer vermesi, zaten düşünülemezdi. Uznadze'de ise, bireysel farklar, temel bir yer işgal eder.

Gürcü psikoloji okulu ve Uznadze, çok zor bir işi, tüm psikolojik anlayışların bir örnekleştiği, tekel altına alındığı bir akademik dünyada, başardı. Yani, yerli bir psikoloji kurabildi. Öte yandan, belirtmekgerekir ki, Gürcü okulu, çokkısırbir konuya odaklanmıştı. Gürcü okulunda, denek çeşitliliğine (insanlar yanında çeşitli hayvanlar) ve yöntem çoğulculuğuna (gözlem, denetli ortamlarda yapılan deneyler vb.) rastlanmıyor. Diğeri ise, fizyolojinin, Gürcü psikolojisinin her zaman güçlü bir bağlaşığı olmasıdır. Sovyet Rusya'da fizyologlar Behterev (1857-1927) ve Pavlov'un (1849-1936), Gürcüstan'da ise ünlü fizyolog Beritaşvili'nin (1885-1974) çalışmaları ve alan tanımları, psikoloji disiplinine dar bir inceleme alanı bırakmıştı. Sovyet psikologlarının, görgül (empirik) yöntemleri yadsımaları veya ihmal etmeleri ve psikolojiyi felsefel yöntemlere bağlamalarının Gürcü okulu üzerinde büyük etkisi olmuştur (Gezgin, 2000).

Tüm bu sayılanlar, Uznadze'nin kurduğu Gürcü okulunun bir yerli psikoloji olarak varlığını zerre kadar önemsizleştirmez. Uznadze, davranışçı okula karşı olarak, uyaranla tepki arasında aracı olan süreçler üzerine oturuyor. Uyaranla tepki arasındaki katı ilişkiden değil, bireyin tutumlarından söz ediliyor. Bu yönüyle, Uznadze'yi bilişsel psikoloji okulunun bir ön müjdecisi olarak selamlamak gerekir.

Gürcü okulunun tarihe karıştığı da söylenemez. Uznadze'nin yaklaşımına dayalı çalışmalar sürüyor, denmişti.

KAYNAKLAR

(1968) **Tbilisi University: 1918-1968**. Tbilisi: Tbilisi University Press.

Cummins, S. (1979). The cognitive basis of the Uznadze illusion. **International Journal of Psychology, 11.** 89-110.

Gezgin, U. B. (2000) A half century of Soviet psychology: A Comparison of the two schools in terms of Wertheimer's axes. **Unpublished investigation** <Yayınlanmamış inceleme> Boğaziçi University.

O'Connor, N. (Ed.). (1996) **Present-day Russian Psychology.** Oxford et al.: Pergamon Press.

Prokhorov, A. (ed. chief). (1981) **Great Soviet Encyclopedia, (v. 3),** New York et London: MacMillan, Inc., & Collier Macmillan.

Prokhorov, A. (ed. chief). (1981) **Great Soviet Encyclopedia, (v. 7)** New York et London: MacMillan, Inc., & Collier Macmillan.

Prokhorov, A. (ed. chief). (1981) **Great Soviet Encyclopedia. (v. 26)** New York et London: MacMillan, Inc., & Collier Macmillan

Schultz, D. P., & Schultz, S. e. (2000) **A history of modern psychology.** (7th ed.). Fort Worth, Philadelphia & c.: Harcourt College Publishers.

Çveneburi Kültürel Dergisi'ni düzenli okumak istiyorsanız abone olunuz ve abone bulunuz.

Osmanlı Öncesi Şavşat Tarihi

Nugzar TSETSHLADZE
Simon GOGİTİDZE

Şavşat, resmi belgelerde ilk defa (Şeşe adıyla) Asur krallığına ait kaynaklarda anılmaktadır. Asur kralı M.Ö. 1112 yılında kuzeye doğru savaşmaya başlamış ve bu bölgelerde var olan milletlere (Hurriler, Urartular, Matlenliler ve Gürcüler) onlara 'Nairi' ismi takmışlar. Nairi'n 43 ülkesine ilk defa kral Tukulti-Ninurta saldırmış (M.Ö. 1248-1209)[1]. Bu ülkelerin arasında Şavşat bölgesinin olma ihtimali yüksektir. Şavşat ilk defa 1. Tiglatpiloser'in yanında anılıyor. Onun dediğine göre, 16 kocaman dağı aşmış ve son dağın ismi de Şeşe imiş. 'İyi yerlere kendi faytonumla giderdim, kötü yerlere yolumuzu kazıyarak, hatta dağlara köprüler yaptırdım ve ordumun geçişini sağladım, Evfrat' nehrini de geçtim.

Bu kralın saldırılarının hep güneyden kuzeye doğru olduğunu göz önünde tutarsak, bu bölgenin Şavşat toprakları olduğunu düşünebiliriz.

Opiza Manastır Kilisesi

Tiglatpiloser '16 büyük dağların olduğu bölgede' 23 ülkeyi sayıyor. 'Nairi ülkelerin 23 kralı kendi savaş faytonlarını ve ordularını alarak beni karşıladılar. Kendi müthiş ordumla saldırdım onlara ve Adası tanrısı gibi hemen yok ettim onları. Asker cesetlerini dağlarda ve şehirlerde etrafa saçtım, onlara ait 120 savaş faytonunu elde ettim. Nairi ülkelerinin 60 kralını ve taraftarlarını kılıcımla yukarı denize kadar kovaladım. Onların büyük şehirlerini dize getirdim.Onların mallarını ve servetini yanıma aldım, getirdim. Ordum Nairi'nin krallarının hepsini canlı olarak esir aldı.'

Saydığımız ülkelerin sonuncusu 'Dalaeni'dir, bundan dolayı 'Şeşe Dağı' ve yakınları da Dalaeni kralı 'Sieni'nin toprakları kapsammdadır. Bu ihtimali Gürcü ve Urartu kaynakları da desteklemektedir.

G. Malsuradze'ye göre 'Seraplon Zerzmeli'nin Hayatı'nda bahsedilen 'Şeşe Dağı'da aynı topraklarda olmalıdır. Asur kaynaklarında anılan 'Büyük Dağ'la 'Şeşe Dağ'mın benzerliği çoktur. Basili Zerzmeli yazıyor: 'Bu dağ en büyük dağdır ve ismi de 'Şeşetavi' olmuştur, çünkü her şeyin başlangıcıdır ve her şeyden yüksektir, bundan dolayı 'Şeşistavi' deniliyor ve hayvanların ve insanların ulaşamayacağı yükseklikte bulunuyor.'

Asuri kaynağı olan 'Dalaeni', 'Urartu'lu 'Dlauehi' ile, Yunan 'Taohi' ile, Ermeni 'Talk' ve Gürcü 'Tao' ile aynıdır Bizde 'Tao' antik kaynaklarda 'Matlena' ismi ile da anılmaktadır.

1. Tiglatpiloser'den sonra M.Ö. 9.-8. yüzyıllara dek Şavşat anılmaktadır (3. Salmanasar'ın zamanında) Dalaeni kralı Aslani'nin de adı geçmektedir.[2]

Dalaeni'de Şavşat'ın anılmaması Asuri'lerin zayıflamasından kaynaklanmış olmalıdır. Görülüyor ki, 3. Salmanasar'ın kuzey ve merkez bölgelerine kadar gitmeye gücü yetmiyordu.

9. yüzyılın ortalarında sahneye güçlü Urartu Krallığı çıkıyor. Urartu Asuri'leri durduran güçtür. Sonra kendisi de saldırıya geçiyor ve bir çok komşu ülkeyi idaresi altına alıyor. Erzurum bölgesinde bulunan bir yazıdan okuyoruz: 'Tanrı Haldi, Diauehi'ye karşı savaşa başladı, Diauehi güçlü bir ülkedir ve Tanrı Haldi daha da güçlüdür...' Menua diyor ki: 'Diauehi'yi elime geçirdim, Şaşlu şehrini dize getirdim, krallığı bulunan şehri aldım ve yaktım, köşkleri çöktürdüm ve Şeşe ülkesi'nin Zua şehrine kadar geldim...[3]. Sonra Menua'ya kral Utupuri'nin gelişinden ve teslim oluşundan bahsediliyor.

Şavşat Kalesi

Bu yazı milattan önce 9. yüzyılın sonuna veya 8. yüzyılın başlangıcındaki zamana aittir, bundan sonra Urartu ülkesinde Şeşe'ye rastlanmamaktadır, fakat, Diaohi'den bahsediliyor. Menua Krali Argişti'nin zamanında yine Zua şehrine rastlıyoruz. Bu sefer Zua, Diaohi'nin başkentidir[4].

Bu kesite göre Şeşeti'nin Diaohi sınırları içine girip-girmediğini saptamak zordur, Zua şehrinin Şeşeti'ye ait olup olmadığı da net görünmemektedir. Belli ki Şeşeti ülkesi ya Diaohi içinde en uç bölge idi ya da en yakın komşusu. Urartu kaynaklarında Şeşeti'den ayrı ülke gibi bahsedilmiyor, bu yüzden Şeşeti'nin Diaohi'nin bir parçası olduğu düşünülüyor.

Bizce Şeşeti'nin kuzey ve doğu komşusu Uleruhi ülkesi idi. Güney komşusu ise Dalaeni krallığı idi, güney batı komşusu ise Kulhatiali idi.

G. Melikişvili'ye göre Şavşeti ülkesi bugünkü Şavşat bölgesinde aranmalıdır. Şavşat her şeyle Gürcü renkleri taşımaktadır (-at, -et eki Gürcü gramerinde en yaygın ektir.). Şeşeti de bugünkü Şavşat bölgesi olmalıdır. Aynı zaman da bu Gürcüstan'ın güney-batı bölgesi idi[5]. Belki bu çok büyük bir bölge değildi, Zua şehri ise merkez şehri idi. Fakat bu Şeşeti'nin mi yoksa başka bir yerin mi tartışılabilir. Belli olan bir şey var o da Zua şehri sonra Diaohi'nin merkez krallığının bulunduğu başşehri oldu.

Eski Bizans ve Yunan kaynaklarında Şavşat'tan bahsedilmemesi tuhaftır. Çünkü Gürcü kaynaklarında Şavşat 7. yüzyıldan beri anılmaktadır. 'Kralların Hayatına' dayanarak Şavşeti hakkında bir çok şey gün ışığına çıkabiliyor. Görülüyor ki Dalaeni'nin yokoluşundan sonra Çorohi bölgesinde egemenlik Gürcü soyu olan Saspere'lerin eline geçmiştir.

Gürcü Krallığı yaratılmadan önce Şavşat topraklarının Spora'nın içinde bulunma ihtimali yüksektir. Yunan tarihçisi Herodot'a göre Sasperi'ler en büyük gruplar olup Pars'ın 18. eyaletine giriyorlardı. Şavşat M.Ö. 6.-4. yüzyıllarda Kolheti Krallığına aitti. O zamanki Kolheti'nin hudutları Kerasuntat'ya kadar (bugünkü Giresun) uzanıyordu. Başka bir hudut ise Oplunti sularına ulaşıyordu (Rize ile Sürmene arası). O zamanlarda Kolheti Krallığın içine Kars'a kadar bulunan tüm topraklar giriyordu. Bunu Meçhi köşkünde ve Artvin'in yakınlarında bulunan antik Gürcü eşya ve mücevherleri kanıtlamaktadır [6].

Kartli Krallığı oluştuktan sonra Şavşat, Kral Parnavaz'ın kurduğu Klarceti Saeristavo'nun içine giriyordu.. Bu Saeristavo, Samtshe-Acara'nın güneyinde idi. 'Parnavazlani'ı yazarı bu topraklara: 'Arslanl'den denize kadar' diyor[7]. Şavşet'in Parnavazl'nin ülkesinin 7. Saeristavo'suna ait oluşu kesinleşmiştir.

Yunan-Bizans kaynaklarına göre Şavşat topraklarında Meshl'ler, Ekirlell'ler, Maheronl'ler ve Henlohe'ler yaşıyorlardı. Yunan tarihçisi olan Strabon (M.Ö. 2.-1. yüzyıl) bu topraklara: 'Moshike'-Meshler

ülkesi diyor. Bu Moshike de aynı Klarceti Saeristavo'su olmalıdır, tek farkı Gürcü kaynaklarda Samtshe'nin Ozdrhe Saeristavo'sına girmesi idi.

Şavşat'a Hıristiyanlığı Andria Pirveltsedebuli getirmiştir. Leonti Mroveli ve 6. Vahtang'a göre Andria, Egrisi'den Acara'ya geçiyor ve Acara'dan Klarceti'ye giriyor. Burda Klarceti'nin içinde Şavşeti de kastediliyor. M.S. 326 yılında Şavşat'ta Hıristiyanlığı Kutsal Nino yayıyordu. Ermeni tarihçisi olan Movses Horenasl'ye göre 'Nino Klarceti'den İlanti' ve Kaspi'nin Kapılarına kadar Kitabını okumuş'. Şavşeti'de Kutsal Nino adına inşa edilmiş bir kilise de çok meşhurmuş. Z. Çiçinadze anlatıyor: 'Karçhal dağ'ın yakınlarında başka bir büyük dağ var ve adı da 'Kutsal Nino'dur (Ninotsminda), Nino'nun adını taşıyan kilisesi de buradaymış, sonra Osmanlı döneminde yıkılmış'.

Cuanşeri (7.-9. yüzyıl) Vahtang Gorgasali'nin krallık döneminde (M.S. 442-502) Klarceti'nin Eristavi'si olan Artavazi anlatıyor:

'Vahtang Gorgasali Şavşet-Klarceti'ye çok önem veriyormuş, onun emriyle Artunuçi'de (bugünkü Ardanuç. ç.n.) büyük kaleler, Opiza'da ise manastırlar inşa edilmiş. Mere'de Şindobi'de (Tsimuhani) ve Ahiza'da üç tane kilise yaptırılmış. Cuanşeri'nin aktardığı bu bilgiler Sumbat Davidi'n anlattıklarıyla aynıdır ve olaylar bir daha kesinleşmektedir. Ayrıca Giorgi Merçule'nin 'Grigol Hantshelli'nin Yaşamı'ndan aynı bilgiler ispatlanıyor. Guaram Aşot'un oğlu Opiza'daki manastırı restore etmiş ve sonra kendisi de burada gömülmüştür. Ayrıca Şavşat ve İmerhevi'de 'Mere' adında iki köy mevcuttur.

N. Marr, Tsumbari'de kilise tarif ediyor [8].

Şavşat, Ananla Şirakatsi'nin (M.S. 6.-7. yy.) tarihinde de geçiyor. 'Ermeni Coğrafyası' adlı belgede Gürcü bölgeleri arasında Şavşat da anılıyor ve Samtshe, Acara, Klarceti, Cavaheti gibi önemli bir bölgedir-deniliyor. Bu belgeler 4.-5. yüzyıllara ait belgelerdir. Bundan dolayı Gürcü kaynaklarında eski feodal devirde Şavşat çoğu kez Klarceti adıyla anılmaktadır.

Şavşat'ın hakkında bilgiyi Arap kaynaklarında da bulabiliyoruz. Beladzori'ye göre Araplar Şavşeti'yi ele geçirmişlerdir [9].

Şavşeti'den Sumbat Davit'in oğlu da bahsediyor. M.S. 654 yılında Araplardan rahatsız olan sivil halk doğudan batı Gürcüstan'a geçiyordu, Aşot Bagrationi bile Araplarca kovalandığı zaman Şavşat vadisine gelmiş. Şavşat Sağır Murvan zamanında (736-738) yıkılmış ve ağır hasar görmüş. Aşot, Şavşat-Klarceti'de 8. yüzyılın sonlarına doğru yerleşmiş ve kral olmuştur. Aşot, köyleri çoğaltmış, yeni köyler kurdurmuştur.

Gurgen Karapalat'ın oğlu Aşot Kuli, Şavşat'ın Tbeti köyünde patrikhane inşa ettirdi ve burda 1. Episkopos olan Stepane görevine başladı. Stepane M.S. 914 yılında 'Gobron'un Eziyeti' adlı bir eser yazmıştır. Episkopos Saba Mtbevari de Tbeti Kilisesinin yanında Sutshi Kalesini yaptırmıştır.

Tbeti Patrikhane'sinin başına 10. yüzyılın sonuna doğru İoane Mtbevari geçiyor. Tbeti'de ünlü Gürcü yazarı Davit Tbeli de yaşıyordu (M.S. 10.-11. yüzyıl). Aynı dönemde Şavşat'lı Giorgi Pooliore'nin adı anılıyor (Giorgi eğitimini Tskarostavi Lisesi'nde görmüş ve Filistin'de de Gürcü Haçı Kilise'sini inşa etmiştir. Ayrıca tüm dünyada ünlü kuyumcu Beka Opizari de Opiza'lı idi, burda yaşıyordu. Bir başka ilginç Şavşat'lı da 11.-12. yy. Kraliçe Tamar'ın tarihçilerinden biri olan İoane Şavşeteli'dir. Filozof, ünlü şair ve konuşmacı İoane Şavşeteli Kraliçe Tamar'ın yakın çevre ve dostlar arasındaymış[10].

Davit'in oğlu Sumbat ile yazar Giorgi Merçule aynı noktalarda kesişiyorlar. Giorgi Merçule'ye göre Klarceti'de yaşanacak bölgeler çok azdı ve var olan topraklar da ormanlarla iç-içe idi. Ancak Bagrationlar bu bölgeye gelip yerleştikten sonra güneybatı Gürcistan'da rönesans dönemi başlamıştır (8. yy. sonu). Grigol Handzteli ve arkadaşları bu dönemde gelmişler bu bölgeye. Onlar önce Şavşat'ın İmerhevi bölgesindeki Opiza Manastırı'na gitmişler ve orda iki yıl kalmışlardır. O zaman burda sadece Opiza Manastırı varmış. Grigol ve yakınları Opiza'dan Handzta'ya geçmişler. Burda Şavşat'ierarkı olan Mtbevari'nin adı da geçiyor. İerarkı Gunatle'de (Luglinkü Gurntell) yaşıyormuş.

Şavşat'ın merkezi Tbeti imiş. Aşot Kurapalati Mere köyünde ise kadınlar için özel bir manastır inşa ettirmiş. Tbeti Katedrali 9. yy.da Aşot Kuli tarafından yaptırılmış ve bu güne kadar sapa-sağlam gelmiştir. Tbeti Katedrali klasik Gürcü mimarlığın örneği ve en önemli eserlerinden biridir[11].

Şavşat hakkında bilgiler 'Kartlis Matiane'de de bulunuyor. Belgede Adarnase Bagrationi'n ismi geçerken Gürcü bölgeler arasında Klarceti, Acara, Nigali (Livane), Artaani (Ardahan-ç.n), Tao ve Asispori'nin isimleri de mevcuttur. Şavşat'ta bulunan Tserbeti Kalesi çok çekicidir. Davit Kurapalati tarafından kovalanan Gurgen, Tserbeti Kalesine sığını-

yor. 2. Bagrat zamanında bu kalenin sahibi Arcevan Lolola'nın oğlu imiş, o, kaleyi Bizans'a vermiş, Saha Mtbevari ise kaleyi Bizans'tan geri almıştır. Bu dönemde İovane Abuserisdze Artanuçi'yi ele geçirliptüm güney-batı Gürcüstan'ın yöneticisi oluyor. Tarihte Abuseridze'den: 'Abaser, Artanuçi'nin Eristavi, Hiha'nın, Cvari Kalesinin, Atskuri kalesinin sahibi' -diye bahsediliyor. Görülüyor ki, 11. yüzyılın birinci yarısında Acara güçlü bir Saeristavo'dur ve bu Saeristavo Acara dışında Klarceti, Şavşeti ve Samtshe'yi de kapsıyordu. Konstantine Posporogent: "Acara, 'Arkonti' İberia'da bulunuyor"-diyor. V. İaşvili'ye göre bu dönemde Acara Kartli'nin- İberia'nın içinde bir Samtavra-Saeristavo'dur.

'Kartlis Tshovreba'ya göre Selçuklu sultanları ve Pars kralı Alparslan Çorohi, Şavşeti, Klarceti ve Tao'yu yerle bir etmişlerdir.

Selçukluların korkunç saldırıları sonucu Gürcü toprakları yok olma sınırındayken, 1080 yılında meçhul bir yazarın eseri olan 'Kralların Kralı Daviti'in Yaşamın'dan anlatılıyor: 'İvanoba günü Asisporni ve Klarceti ta deniz sahillerine kadar, Şavşeti, Acara, Samtshe, Kartli, Kutaisi, Argueti, Samokalako ve Çkondidi Türklerle doldu'

'Kral Giorgi'nin Hayatı' adlı eserde Şavşeti'nin Pars tarafından yerle bir edilişini anlatıyor: '3. Giorgi'nin krallık döneminde Fars kralı İlduguz Şavşat'a ve Klarceti'ye 1177 yılında saldırmıştır'.

Laşa-Giorgi'nin tarihçisi de Şavşat'tan bahsediyor. Kraliçe Tamar'dan söz ederken, kraliçeyi: Şavşat'taki yıkılmış yerleri ve kiliseleri yeniden yaptıran' diye anıyor.

'Tarih ve Eserler' ('İstoriani Da Azmani Saravandedtani') adlı belgede de Şavşat'tan bahsediliyor. Burda Şavşet-Klarceti'de Türklerin bölgeye girişleri ve Gürcüler tarafından geri püskürtülmelerinden bahsediliyor. Ayrıca Kraliçe Tamar'ın iki tarihçisi de (Basili Ezosmodzğvari ve Meçhul Yazar) Şavşeti'n ve Klarceti'nin sahibi Guzani'den uzun uzun bahsediyor[12].

Şavşat 14. yüzyıla ait 'Astslovani Matlane'de de çok sık anılıyor. Bildiğiniz gibi 13. yüzyılın 30'lu yıllarında Moğollar Gürcüstan'a girdiler ve Kraliçe Rusudan mecburen Tbilisi'den Kutaisi'ye taşındı, Moğollar Şavşat'a dayandılar. O devrin tarihçisi şöyle yazıyor: 'Zehirli böcek gibi çoğaldılar ve yayıldılar, gülme ve eğlence her yerde yok oldu, dünya güzeli bir ülke mahvoluyordu... Moğollar Şavşat'a bir kez daha girliyorlar. Bu olay Samtshe'de Sargis Cakeli'nin zamanında gerçekleşiyor. 'Astslovani Matlane'de tarihsel coğrafya açısından da ilginç vakalar bulabiliyoruz. Belgede yazdığına göre Beka (Sargis'in oğlu) Taşiskari'den Karnukalaki'ye kadar ve Samtshe, Acara, Şavşeti, Klarceti, Tao, Vaşlovaul, Nigalishevi, Artanuçi, Kola, Karnipoa, Artaani ve Cavaheti'yi eline geçirmiş. Bir sonraki bölümlerden ise güçlenmiş Samtshe'nin sahibinin kendi sınırlarının içine Çaneti'yi ekleyişini de öğreniyoruz. Çaneti bölgesi farklı Gürcü boyları ile dolu ve önemli bir bölge idi ve burda Gürcü boylarından Maheronlar, Ilenlohebiler, Beklroiller, Makronlar, Driller, Çanller, Bidzreler yaşıyorlardı.

Kaynakça:

1. M.O. Diakonov. Bdn. 1951. N. 2 s. 267.

2. B.D.İ. 1951. 300.

3. G.A. Melikişvili Y.K.N.M. 1960. s. 158.

4. G.Melikişvili. Urartu Krallığı. Urartu Kaynakları. Tb. 1990x. s. 275.

5. G.A. Melikişvili. Nairi. Urartu. Tb. 1954. s. 115.

6. A.Ramişvili., 'Kolheti Krallığının Kültürel Tarihi' Bat. 1974.

7. Aynı: 1. Cilt, 24. sh.

8. S.Caparidze. 'Niko Marr'ın Şavşet-Klarceti'deki Seyahati'. 76. 1996. s. 37. 56.

9. İ.Cavahişvili 2. Cilt. Tb. 1983. s. 76.

10. 'KTS' 2. Cilt s. 95, 99, 136, 138.

11. P.İngorokva. Giorgi Mcrçule. Tb. 1954. s. 381-382.

12. KTS. 2. Cilt. s. 49, 55, 81, 141.

http://www.chveneburi.net

GÜRCÜCE DERSLERİ

Her Seviyede Gürcüce Ders Verilir Ve Garantili Gürcüce Öğretilir. Ayrıca, Her Konuda Gürcüce Çeviri Yapılır.

Tel : (0212) 231 7928 – 233 56 82

Fax : (0212) 246 02 27

Gürcü İnternet Siteleri

Derleyen: Erdal KÜÇÜK

1. http://www.sakart.velo.com

2. http://www.tbilisi.com

Tbilisi web

3. http://www.personal.psu.edu/faculty/d/x/dxc185

Chelo's Place

4. http://www.parliament.ge

Gürcüstan Parlementosu

5. http://www.rustavi2.com.ge

Rustavi2Tv

6. http://www.rustavi2.com.ge/download.htm

Courier Online

7. http://www.geocities.com/Paris/8975

Deda Ena

8. http://users.evitech.fi/~giorgig/index.html

Caucasus Home Page

9. http://members.tripod.com/~beso

Georgian Web

10. http://geowin.hypermart.net

Georgian Language

11. http://www.clinet.fi/~bpg

Shavlego

12. http://georgia.net.ge/sarke

Sarke Haber Ajansı

13. http://www.steele.com/embgeorgia

Georgian Embassy in USA

14. http://www.georgia.net.ge/usis

USIS in Georgia

15. http://armwrestling.com/Georgia.html

Georgian Armwrestling

16. http://www.diverjini.com/GApins.htm

Republic of Georgia Pins

17. http://www.whitecrane.org.ge

White Crane

18. http://pinetrecweb.com/silk-georgia.htm

Scouts of Georgia

19. http://gamma.bu.edu/webt/abastumani

Abastumani Observatory

20. http://www.house.gov/csce/humanrightsingeorgia3_28_95.html

Human Rights in Georgia

21. http://www.argosoft.com/darbazi/index.html

Darbazi

22. http://www.sanet.ge

SaNET - Georgian ISP

23. http://www.sanet.ge/webpages.html

Webpages on SaNET

24. http://www.sanet.ge/gtze/index.html

The Georgian Times

25. http://www.washingtonpost.com/wpsrv/inatl/longterm/worldref/country/georgia.htm

WashingtonPost: Georgia

26. http://www.soros.org/georgcep/georgia.html

Georgia Resource Page

27. http://solar.rtd.utk.edu/oldfriends/constitution/constitution.georgia.html

Constitution of Georgia

28. http://www.steele.com/GeorgAssoc

Georgian Association

(Devam edecek)

Gürcüstan Efsanesi

*Av. Ertuğrul KAZANCI (Gegidze)**

Gürcüstan, bir büyük nostalji olarak yıllarca hayallerimi süsleyen atayurttur. 1926 tarihinde İstanbul'a gitmek üzere Karadeniz yoluyla Batumi'den ayrılan beş kişilik "Gegidze" ailesinden bir tanesi yani babam, yarım yüzyılı aşan bir süre sonra doğduğu yeri görebildi. "Kobuleti"nin "Çürüksu" beldesinde saklanan beşiğini elime alarak fotoğraf çektirme mutluluğuna erişebildi. Annem Emine İnaşvili'yle bu mutluluğu paylaştı.

Büyükbabam Osman Nuri Gegidze, gençlik yıllarında Gürcüstan'dan ayrılarak İstanbul'a gelmiş ve 17 yıllık bir öğrenimden sonra "Müderris-Dersiam" sıfatı kazanmıştır. Hatta Osmanlı hükümdarı İkinci Abdülhamit'in "bilimsel paye" nişanı olarak kendi eliyle kuşandırdığı kılıç, bizlerce özenle saklanır.

Rusçarlığına karşı örgütlenen Gürcü yurtsever bağımsızlıkçı eylemlerinde etkin bir rol üstlenen Osman Nuri Gegidze, çarlığın yıkılması üzerine kurulan Gürcüstan Cumhuriyeti'nin hazırlayıcılarındandır. "Gürcüstan İslam Topluluğu Başkanı" unvanıyla o zamanlar halkın % 20 dolayındaki bir bölümünü kişiliğinde temsil eden Müderris Osman Nuri Gegidze, Kafkaslardaki siyasal coğrafyanın değişmesi ve bağımsızlığın bir başka yöntemle etkisini yitirmesi üzerine harekete geçmiş, Anadolu İhtilal önderleriyle temas kurmuştur. Sonu "Gümrü" Antlaşması'na doğru uzanan bir süreçte Gegidze'nin Kazım Karabekir nezdindeki temsilcisi Süleyman Bey'dir. Karabekir'in antlaşma hükümlerini Süleyman Bey'e bildirmesi üzerine yüzyıllardır Rus şovenizminin çilelerini çekmiş Gürcistan halkı: İslam-Hıristiyan ayırımı olmaksızın anayurttan kitleler halinde göçe başladılar. Eğer Gürcistan bağımsız bir Cumhuriyet olarak kalabilseydi, ilerici-toplumcu aydınlar zaten sosyal reformist olarak işin gereğini yapacaklardı. Bilim ve kültürle yoğruiu bir geçmiş her çeşit irticaya ve feodaliteye karşı toplumsal bir programı temsilcileri eliyle yaşama geçirecekti. Onlar, tıpkı Anadolu İhtilali gibi "Tam Bağımsızlık" peşlndeydiler!..

Batumi Botanik Bahçesi

Osman Nuri Gegidze ve aile efradı, Kurtuluş Savaşına destek verdikleri topraklara doğru zorlu bir Karadeniz fırtınasından geçerek İstanbul'a ulaşabildiler. Öğrencisi Berlin Büyükelçisi Tevfik Kamil Koperler'in vasıtasıyla randevu aldığı İsmet Paşa'ya, Osman Nuri Gegidze, Ankara'da millaki olur. "Cumhuriyet Hükümetini kutlamaya geldiğini" belirten Osman Nuri Bey'e, İsmet Paşa: "Sizi bekliyorduk. Tutumunuzu takdirle izledik. Sizi Çoruh Milletvekili olarak TBMM'de görmek isteriz" şeklinde yanıt verir. Gegidze, "teşekkürle" birlikte öneriyi kabul etmez ve "bilimsel alanda devlet hizmetinde yer almak istediğini" belirtir. Bunun üzerine İsmet Paşa: "İstanbul Maçka Palas'ta bir daire tahsisi yapılacağını" ifade eder. Gegidze buna da teşekkürle yetinir. Resmi bir göreve atanmak ona yetmez. Paşa'nın direktifiyle Cumhuriyet yurttaşlığına geçiş işlemleri yapılır.

Artık Türkiye yılları yaşanacaktır. Batumi'den gelen bu aile, kendilerine içtenlikle kucak açan bu ülke ve bu halk için tam bir yurttaşbilinci ve sevgisiyle resmi görevlerde bulunacaktır. Oğul Cevdet Kazancı (Gegidze) okul müdürlüğünden belediye başkanlığına giden bir çizgide başarılı olurken evlatları da bürokrasinin en üst düzeylerine gelebilecek performansı göstereceklerdir.

* İzmit, Batumlular Kafkas Kültür Derneği Başkanı

Gegidze'lerin yaşam öyküsü bir prototiptir. Okurlara böyle bir giriş yapmak da zorunludur. Çünkü bir geçmiş ve bugüne doğru uzanan tarihsel bağlam, yirminci yüzyılın karakteristik olaylarıyansımasının aynı zamanda bir sosyal kesitidir. Örnekleriçokturve gerçektir...

Geçtiğimiz günlerde Gürcistan'a ayak bastım. Yıllarca büyüklerimden dinlediğim, şiir ve şarkılarda varlığını duyumsadığım, derin kültürüyleyoğrulduğum Gürcüstan'a özlemler içinde ulaştım. Artık, sonsuz Gürcüstan rüyası karşımındaydı!..

Sınırdaki geçiş kapısını açan görevli asker, anne tarafından soyadımı duyunca yüzünde güller açtı. O da bir İnaşvili'ydi. Dost bir ülkeden gelen bir akrabasıyla karşılaşmıştı. Yanımdan ayrılmadı. Orada bizi Eduard Şevardnadze Türkiye Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı'nda görevlendirilen Av. Rolandi bekliyordu. Kafilemizde, Denizli eski milletvekili Av. Halil İbrahim Şahin, TBMM Başkanlığı emekli Danışmanı Orhan Velidedeoğlu ve mühendis Kemal Gülses de vardı. Sınırdan Batumi'ye doğru yollandık. Bitmez-tükenmez bir merak ve coşkuyla Batumi'ye ulaşmayı bekliyordum. O, hakkında, Türkçe ve Gürcüce nice besteler yapılan Batumi efsanesi beni bekliyordu. Yemyeşil bir renk cümbüşünün içinde, yamaçlarda çay bahçelerini gözlemlediğim yoldan geçerek Batumi'yi kucakladım!..

İşte, Batumi!.. Büyükannem ve büyükbabam'ın kendilerine özgü şivelerleriyle tanımladıkları, babamın ise hiç dilinden düşmeyen "güzeller güzeli" Batumi'de dolaşmaya başladım. Kafiledeki saygın dostlarımın da beğenilerini görüyordum. Sarp Gümrük Müdürü yoluyla bağlantı kurduğumuz ünlü yazar Orhan Kemal'in oğlu Nazım Kemal, bizi büyük kouukseverlikle karşıladı.

Daha sonra ünlü Batumi botanik bahçesinde iki saat süren bir gezimiz oldu. Dünyanın her yöresinden getirilerek dikilmiş bitkilerle donatılan bahçe son derece görkemliydi. Batumi'nin yarı-tropikal ikliminde, kendi ülkelerindeki gibi tutunuş yeşermişlerdi. Ellerimizdeki Gürcü peynirli pidesi (haçapuri), lezzetiyle doyumsuzdu. Bir baştan bir başa bahçeyi zevkle dolaştık.

Bir Batumi gecesinde trenyolu yanındaki oteldeyiz. Tbilisi'ye doğru uzayıp giden trenyoluna biraz da gıptayla bakıyoruz. Çünkü, bir zaman darlığı içindeyiz. Tbilisi ve dolaylarını gezmeyi daha sonraki bir geziye bıraktık.

Dışarıda hafif bir yağmur yağmakta. Batumi'nin yarı-tropikal ikliminin bir yansıması olarak algılanıyor. Bir süre sonra bir minibüsle Kobuleti'ye gidiyoruz. Batumi-Kobuleti arasındaki yolu görünüz. "Cennet Bahçesi" deyiminin kastettiği anlam neyse bu yol herhaldeodur!.. Yeşilin çeşitli türlerinin iç içe geçtiği çay, palmiye ve diğerzengin çeşitlerle bezeli bir "hıyaban" pırıltılı bir ihtişam içinde yanıbaşımızda yer alıyor. Yaşamdan ayrıcalıklı bir hoşnutsuzluk duyuyorsunuz.

Büyükameanızın oğlu Tamazi Gegidze'yi ve eşi Guliko'yu çahştıkları yerlerde buluyoruz. Büyük bir özlemle kucaklaşıyoruz. Kısa bir süre kalacağımızı belirtince kesin bir itirazla karşılaşıyoruz. Tamazi: "Büyükbabanın ve babanın Çürüksu'yunu görmeyecek misin?" şeklindeki şaşkınlığını üst üste yineliyor. Gelecek sefere bıraktığımızın sözünü vererek konuyu zorlukla sonuçlandırıyoruz. Sofraya çağırıyorlar. Operatör Dr. akrabamız sofra başkanı "Tamada" olarak yerini alıyor. Ben ve arkadaşlarını da sofrayı çevreliyoruz. Renkli, anlamlı ve düzeyli bir sohbete dayalı, bilgi ve kültürün yoğrulduğu, çeşninin alabildiği ölçüde arttırıldığı Gürcü sofrası bizi mestediyor. Tam dört saat süren sofranın 24 çeşit yiyecekle donatıldığını saptıyoruz.

Kafkasya'nın bu parıltılı bölgesinden ayrılıyoruz. Yıllarca duyulan bir özlemin doyumanışlığı içinde ata topraklarından dönüyoruz. Döndüğümüz Türkiye ise bizi bağrında tutan saygı duyduğumuz ve sevdiğimiz kimliği ile bekliyor

Cumhuriyet Türkiye'si bilincimize bir anayurt ağırlığıyla oturmuş. Duyumsuyoruz.

Gegidze Ailesi Birarada

Necati Cumalı ve Gürcüstan

Mustafa YAKUT

1921'de Yunanistan'da Florina'da doğan ünlü edebiyatçı Necati Cumalı, 80 yaşında yaşama veda etti. Şiir, roman, öykü ve tiyatro oyunu dallarında edebiyat dünyamızda derin izler bırakarak aramızdan ayrılan N. Cumalı'nın bu alanlardaki her çalışması üzerinde durulmaya değer.Ancak ben bu yazıda N. Cumalı'nın Gürcüstan anıları üzerinde durmak istiyorum.

N. Cumalı, 1973'te gittiği Gürcüstan ile ilgili anılarına üç öykü halinde, **"Revizyonist"**[1] adlı kitabında yer verdi. Bu nedenle ben de bu kitapla ilgili bir anımı aktarmak istiyorum.

Eylül 1987'de, çağrılı olarak Gürcüstan'a ilk gidişimizde Kars'tan trenle Ermenistan'ın Leninakan kapısından giriş yaptık. Gümrük kontrolünde gruptaki diğer arkadaşlar kısa sürede geçiş yaptılar çünkü valizlere ve eşyalara bakılarak geçiş izni veriliyordu. Sıra bana geldiğinde, Ermeni gümrük görevlisi, valizimin yanındaki kolinin içinde kitaplar olduğunu görünce, durup beklemem gerektiğini, Türkçe bilen bir yetkilinin geleceğini ve kitapların teker teker kotrol edileceğini söyledi.

Tbilisi'deki Türkolog dostlara götürülmek üzere hazırlanmış kitaplardı koldekiler. Beklemeye başladık. Onbeş yirmi dakika sonra, üniformalı bir memur geldi ve kitapları denetlemeye başladı. Türkçesinin yetersizliği belli olan görevli, kitapları tek tek inceleyip kendine göre sakıncalı gördüklerini ayırıyordu. Sonunda, N. Cumalı'nın "Revizyonist" kitabıyla birlikte beş kitabı ayırdı ve bunlar hakkında benden bilgi istedi. Her kitap hakkında kısa bilgi verdim. Verdiğim bilgilerle diğer dört kitap için ikna oldu ama "Revizyonist" kitabı için ikna olmadı. Birkaç kez tekrar ettiği soru şu idi: "Neden revizyonist?" Ve ekliyordu: "Siyasi içerikli yayınları alamayız".

Ben, bunun bir öykü-anı kitabı olduğunu, N. Cumalı'nın ünlü bir yazar olduğunu, kitabın edebi değeri olduğunu falan anlatmaya çalışıyordum. O ise ısrarla yine "Ama neden revizyonist?" diye soruyordu. Ben, içinde yirmiyedi tane öykü bulunduğunu "Revizyonist" in bu öykülerden birinin adı olduğunu ve N. Cumalı'nın Yugoslavya'daki anılarını içerdiğini izah etmeye çalışırken, artık ikna edebileceğim ümidini yitiriyordum ki Tbilisi'den bizi karşılamaya gelen dostumuz imdada yetişti ve "Revizyonist" i kurtararak giriş yaptık.

Gerek o akşam bizim için hazırlanmış olan Ermeni sofrası gerekse Tbilisi'de Türkolog dostların

Necati Cumalı

"Revizyonist" kitabına gösterdikleri ilgi, gümrük kapısındaki çektiğimiz sıkıntıları unutturmaya yetti.

Daha sonra, Necati Cumalı'yla görüştüğümüzde kendisine bu olayı anlattım. Çok ilgisini çekti ve Gürcüstan'daki anılarını, kendisine ev sahipliği (tamadalık) yapmış olan şair Irakli Abaşidze'yi sık sık hoşnutlukla hatırladığını söyledi.

N. Cumalı'nın "Revizyonist" kitabındaki Gürcüstan'la ilgili üç öykünün isimleri şöyle:

— Bütün Güzel Kentlere Kardeş (Tiflis).

— Stalin Üstüne Bir Konuşma.

— Tamada.

Gürcü kültür dergisi ÇVENEBURİ'nin 1979'da çıkan 6. sayısında yayınlanmış olan "Tiflis" öyküsünde N. Cumalı'nın, Moskova'dan Tbilisi'ye gelişini, kaldığı otel, kentin caddelerini, Kura ırmağını, Mtatsminda Tepesi'ni anlatıyor ve Tbilisi'yi kah Paris'e, kah Budapeşte'ye, İzmir'e, Bursa'ya ve diğer kentlere benzetiyor, dünyanın güzel kentlerini nasıl hatırladığını açıklıyor.

"Stalin Üstüne Bir Konuşma"da, Tbilisi'nin 70 km. kuzeybatısında olan Gori'ye gidişlerini anlatırken aynı zamanda Stalin döneminin bir eleştirisini yapıyor N. Cumalı.

"TAMADA" adlı son öyküde, Gürcü sofrası ve geleneklerini anlatan N. Cumalı, Gürcü sofra başkanlığı görevi olan "Tamada" lığı, ünlü şair Irakli Abaşidze'nin evinde yaşadığı örnekle somutlaştırıyor.

Öyküleriyle, oyunlarıyla, şiirleriyle N. Cumalı her zaman içimizde yaşayacak, tüm ülkelerden, insanlardan yansıttığı ışıklarla dünyamızı aydınlatmaya devam edecek.

1- Revizyonist, Kasım 1980, Tekin Yayınevi, 2. Basım.

Gürcü Şiirine Bir Bakış

Laurent MİGNON

Gürcüce, diğer Kafkas dilleri gibi, Kafkasya dağlarına benzer. Fethedilemez, yani öğrenilemez. En azından bana öyle geliyor, kötümser olduğum günlerde. Ama kötümserliğin, belki de tembelliğin bedeli Gürcü şiirini aslından okuyabilme zevkinden yoksun kalmaktır.

Elbette meraklısı öteki dillerde ender de olsa rastlanan Gürcüce'den yapılmış çevirileri veya yaşamlarında ya da yazılarında bir zamanlar Gürcüstan ile bir ilişkisi olmuş olan Boris Leonidoviç Pasternak (1890-1960), Osip Emiliyeviç Mandelstam (1891-1938) hatta modern Azerbaycan edebiyatının kurucusu ve Tiflis'de yaşamış olan Mirza Fethali Ahundzade (1812-1878) gibi edebiyatçıların şiir ve yazılarını karıştırarak Gürcü şiirleriyle olmasa da Gürcüstan şiiriyle tanışabilir. Gürcüstan şiiri ve Gürcüstan edebiyatı ile kastettiğimi, Gürcüstan'ın kendisini, Gürcü kültürünü ve hayatını konu alan ve her milletten edebiyatçıların eserlerinden oluşan şiir ve edebiyattır. Ama Puşkin'lere, Mc'larınıd'lere ve Hamit'lere şiir söyleten Gürcüstan ve Kafkasya toprakları ilk olarak üstünde yüzyıllarca yaşayan insanlara esin kaynağı olmuştur.

Davit Guramişvili

Aslında Yunanca ilâhilerin uyarlama ve çevirileri olan dördüncü yüzyıldan kalma şiirler Gürcü şiirinin başlangıcı sayılabilir. Ancak sonraki yüzyıllarda tamamen yerli bir mahiyet olan ilâhiler ve din dışı konuları işleyen şiirler de yazılmaya başlandı. Onikinci yüzyılda destansı şiir türü gelişti. Efsânevi Kraliçe Tamara'nın saltanatı sırasında (1184-1213), Çahruhadze, İoane Şavteli ve tabii ki Şota Rustaveli gibi isimlerle bu edebiyat türü doruğa ulaştı. Birçok dile çevrilmiş olan Şota Rustaveli'nin (1166?-?) başyapıtı Kaplan Derili Kahraman, Gürcü edebiyatının en önemli eseri olarak kabul edilegelmiştir. Destan hem Hristiyan hem de panteist öğeler içerir ve kahramanlığı dostluğu ve hükümdara sadakat anlamına gelen bir tür vatanperverliği yüceltir. Şota Rustaveli'nin bu 1576 dörtlükten oluşan şiirindeki dil ustalığı ve geleneksel şiir tekniğine yeni yorumlar getirmesi Gürcü şiirinin bir doruğuydu ama belli bir ölçüde de gelişmesini felce uğrattı, çünkü sonraki nesilleronu kopyalamaya çalışmakla yetindiler. Üstelik onüçüncü yüzyıldaki Moğol istilası, edebiyatta İran edebiyatının etkisinin iyice artmaya başladığı bir durgunluk devresinin başlamasına neden oldu.

Nikoloz Baratâşvili

Bu dürum Davit Guramişvili (1705-1791)'ye kadar devam etti. Davitiani (Davit'in destanı) adlı ünlü eserinde şair, belli bir ölçüde özgeçmişsel öğeler katmanını yanısıra dinî ve felsefî fikirleri tartışır. Eser dualar, deyişler ve şarkılardan oluşur. Guramişvili kısa şiirlerinde de yeni vezin türleri denemiş ve kral Üçüncü Arçil'in (1647-1713) çizdiği yolda yürüyerek şiiri İran etkisinden armdırmaya çalışmıştır. Özellikle şiir dilini halk diline yakınlaştırmıştır. Genel olarak aristokrat âşıklar yerine, sıradan insanların, çobanların, toprağı işleyenlerin aşklarını şiirlerinde anlatır. Ama aynı dönemde Besiki mahlası ile yazan Besarion Gabaşvili (1750-1797) İran etkisindeki saray şiiri çizgisini devam ettiriyordu.

Ondokuzuncu yüzyıl başlarında Rus İmparatorluğu tarafından ilhak edilince, o güne kadar daha çok Osmanlı ve İran etkisi altında yaşamış olan Gürcüstan'ın siyasal ve ekinsel konumu değişmeye başladı. Rus şiirinin ve Rus yorumuyla batı şiirinin etkisi yaygınlaştı. Bütün Avrupa'da esen romantizm rüzgarlarını Gürcüstan'da Aleksandre Çavçavadze (1768-1848), Grigol Orbeliani (1804-1890), Nikoloz Baratâşvili (1817-1845) gibi önemli isimler estiriyordu. Eserlerinde gizemselliğe hiç yer vermeyip daha çok Gürcüstan'ın tarihi ve yitirilmiş şanı gibi konuları işliyorlardı. Şiirlerinde aşk ve dostluk da önemli yer tutuyordu. Genel olarak hüzünlü bir atmosferi olan bu eserlerde şair doğaya duyduğu yakınlıktan da bahseder. Fakat bu doğa sevgisini pastoral edebiyatın çerçevesinde yorumlamak yanlış olur çünkü bu şiirlerdeki doğa sevgisi sömürgeci sansürcünün dikkatini fazla çekmeden işgal edilmiş anavatan için duyulan sevginin bir anlatım biçimidir.

Dönemin önde gelen şairi kuşkusuz Gürcüstan'ın Kaderi adlı eserin yazarı Nikoloz Baratâşvili'dir. Gürcü şiirinde ilk defa o, tutkulu aşkı ve şiddetli ıstırabı işlemiştir. Üstelik, yeni vezin türleri

Aleksandre Çavçavadze

geliştirmesinin yanısıra, şiir dilinin demokratikleştirilmesi için eserlerinde halk dilinden örnekler vehalk türküleri kullanarak Gürcü şiirine önemli bir katkıda bulunmuştur.

Ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren, daha çok Rusya'da eğitimi görmüş olan aydınların oluşturduğu Tergdaleulebi adlı bir hareket ortaya çıkmaya başladı. Gürcüstan'da feodalizmi eleştiren ve halkı büyük ulusal uyanışa çağıran bu topluluğun önderleri İlia Çavçavadze (1837-1907) ile Akaki Tsereteli (1840-1915) idi. Akaki Tsereteli dönemin halkça en çok sevilen şairiydi. Belki de İlia Çavçavadze'nin bazen ağır retorik ve didaktik stiline karşın daha sade, daha hafif bir dil kullandığı için halka daha yakındı.

Hem İlia Çavçavadze ve Akaki Tsereteli'nin gerçekçilik kuramına uyarak vehem de Tergdaleulebi topluluğunun insancıllığını ve ilericiliğini geliştirerek Gürcü edebiyatında yeni ufuklar açmış olan Vaja Pşavela (1861-1915), şiir ve destanlarında özellikle toplumsal yaşantının ilkellerle çatışmasını inceler. Ayrıca kimi şiirlerinde de şair doğadaki şiddet ve acımasızlık karşısında duyduğu derin dehşeti yansıtır.

Onsekizinci yüzyıldan yirminci yüzyılın başlarına kadarki dönemde şiir demokratikleştirildi. Bu millî bir şiirin oluşturulmasında önemli bir adımdı. Şiir İran divân edebiyatının etkisinden armdırılmaya çalışıldı. Şiirin dili ile halkın dili arasında köprüler kuruldu. Halk şiiri bir ilham kaynağı oldu. Halk şiirinin kalıpları yaygınlaştı. Şiir halka yaklaşınca halk da şiirin içine girmeye başladı ve sıradan insan da şiirde anlatılmaya başlandı, onların da bu şiirleri okuyacağı ümidiyle.

Yirminci yüzyılın başlarında gelişmeye başlayan Modernizm ise edebiyatın demokratikleştirilmesinin olumsuz bir sonucu olan popülist edebiyatın bayağılığına karşı sanatçının özgün ve özgür olma hakkını savunuyordu. Aralarında, Giorgi Leonidze (1899-1966), Titsian Tabidze (1895-1937) ve Paolo Iaşvili (1895-1937)'nin yer aldığı bir grup genç şair Grigol Robakidze (1884-1962)'nin önderliğinde Simgeci hareketi kurdular. Amaçları şiirde yeni bir sözcük hazinesi yaratmakve geleneksel vezin anlayışlarını kırarak Gürcü şiirini yeni kalıplara, daha çok da Fransız şiirinin kalıplarına sokmaktı. 1916'dan itibaren hem ürünlerini yayınlamak için uygun bir araç, hem de edebiyatta yeni ufuklar açan bir manifesto niteliğinde olan Tsisperi Kautsebi (Mavi Boynuzlar) adlı dergiyi çıkarmaya başladılar. Aynı yıllarda Konstantine Gamsahurdia (1893-1975) şiirde modernist akımın en güzel örneklerini yazıyordu. Bu arada Nikoloz Şengelia, Jango Gogoberidze ve Simon Çikovani (1902-1966) Gürcüstan'da gelenekçi edebiyat anlayışını temsil ediyorlardı. Tüm bu gelişmeler Gürcü şiirinin temellerini sarsıyordu.

Grigol Orbeliani

Bu dönemde yaşanan belirsizlik (1917 devrimi ve 1918-1921 arasında kısa sürmüş bir bağımsızlık) ve büyük ümitler, ekinsel alanda büyük bir yaratıcılığa yol açtı. Hızla değişen bu manzarada, Gürcü şairlerinin en önemlilerinden biri olarak tanınan ve herhangi bir akımın içinde yer almayan Galaktion Tabidze (1892-1959) hiç sarsılmadan yoluna devam ediyordu. Ancak devrimin ilk yıllarındaki sanatsal özgürlük kısa sürdü ve Stalin döneminde devletin yönlendirici sanat politikası ile sansürün yarattığı ağır şartlar bütün yaratıcılar gibi şairleri de etkiledi. ● yıllarda, tıpkı Moğol istilası sırasında olduğu gibi, sanat alanında bir durgunluk devresi başladı.

Stalin'in ölümündensonra, yenibir şairnesli ortaya çıktı. Ana Kalandadze (doğ. 1924), Muhran Maçavariani (doğ. 1929) ve Tamaz Çiladze (doğ. 1931) gibi şairler Gürcü şiirine yeni bir soluk getirdiler. Bugünkü Gürcü şiiri iki ana dala ayrılır: Bir tarafta Manana Çitişvili gibi geleneksel şiir anlayışına bağlı kalıp onun olanakları içinde çağdaş yaşamın getirdiği sorunları işleyen şairler;

Giorgi Leonidze

diğer tarafta ise geleneksel vezin türlerini tamamen terk edip, yirminci yüzyılda çoğu ülkede kendini kabul ettiren serbest nazımı seçen Besi Haranauli gibişairler vardır.

Gürcü şiirine bu bakış, her bakış gibi özneldir. Birçok şairin adını vermedim veya veremedim. Tabii ki 1600 yıllık bir gelişmeyi aşağı yukarı bin kelimeyle anlatmak mümkün değildir.Milletin olan ilgi uyandırmaktır. Çocukların ცა. ცა. ცა ლეკი

არ ვიცი/ მოდი. მახწავლებელი. ყური ამიწი

[1] dediği bir ülkenin şiirine karşı...

1 Tş, tşi, tşitmeşiir bilmiyorum / Gel öğretmenim, kulağımı çek.

Abhazya Öyküleri : Göz Aşinalığı

Guram ODİŞARIA

Rustaveli caddesinde bir tanıdık bakışı ile karşılaştım. Yaklaşık otuzbeş yaşlarında sıradan bir adamın zavallı bir bakışı ile karşılaştım. Beni fark eder etmez benden gözlerini kaçırdı.

Savaş öncesi uzaktan tanıyordum onu. Benim evime yakın bir yerde yaşıyordu. Buna rağmen onun ne adını, ne de soyadını biliyordum. Savaş döneminde ise sakal bırakmıştı, Şehirde Amerikan askeri üniforması ile süslenmiş olarak geziniyordu. Otomatik silahı ve el bombalarını yanından hiç eksik etmezdi. O zamanlar çok değişik bir insan olup çıkmıştı. Bakışı da çok değişmişti. Gururlu, kendine güven duyan, cesaretli bir bakışı vardı. Bazan onu sokakta görürdüm. Daha çok bazen "NIVA", bazan "VOLGA" otomobili ile hızlı geçer giderdi.

Savaşan genç arkadaşlar onu savaşta bir kez dahi görmediklerini, onun yalnız şehir içinde gezip kötü işlerle uğraştığını söylemişlerdi bana.

Savaş zamanında ise, gözlerini öyle oynatıyordu ki, sanki Berlin'i o zaptetmişti. Öyle şehirde geziniyordu. Sanki biz hepimiz onun önünde gerçek birer suçluyduk. Onun bakışları, artık benim zamanımı da geldi diyordu sanki. Bazen iyice sarhoş olunca, şehrin ortasında otomatik silah atardı tak, tak...

İşte üç yıl sonra tekrar karşılaştım onunla. Sakalsız geziyor, otomatik silah dışında çok değişik bir insana benziyor. Savaş öncesinden daha zavallı bakışı. Şişmiş gözlerini olağandışı oynatıyordu. Tanıdık bakışlardan kaçıyor. Sanki gitmiyor, bir yerlere saklanmak için gevşek gevşek gidiyor. Gereğinden fazla küçülmüş, zavallı birisanki sallana sallana gidiyor.

Gürcüceden Çeviren : ALİ ALTUN

Öykü: Güzeldir Gürcü Kadını

Guram RÇEULİŞVİLİ

Yağmur yine yağıyordu. Karanlık giderek koyulaştı. Yavaşça harekete geçtiler Lezgiler*. Gamza kıvraktı, Osman da, Ali değil (Gamza ve Osman'ın kıvraklığı Ali'de yoktu, Ağa Bey onların reisiydi.

Orman kenarında bir ev vardı. Gamza balkonuna tırmandı.

Osman da, Ağa Bey de. Ali atları tutuyordu. Sabahleyin artık Kafkasya Dağı'nı aştılar. Çodar'dan geçtik dedi Bey ve ellerini Allah'a doğru kaldırdı. Diğerleri yüzlerini kaldırdılar. -Allah-ul Ekber.

Elleri meşguldu: Ali esir olan babayı koymuş atına. Osman kızkardeşi, Gamza-Tinatin**. Bütün gece esirler onlara eziyetlerçektirdiler.

Ama sonunda boyun eğmek zorunda kaldılar. Esirler sıkı sıkı bağlanmıştı. Parmak uçlarından kan damlıyordu, dövülmekten yüzleri şiş içindeydi.

Tinatin kıpırdıyordu hala. Gamza onu sertçe tutuyordu. Aman, Allahım!- bu sözler birden bire ağzından uçtu ve Gamza kolundan çırpınarak akan kanı emmeye başladı. Tinatin ısırdığı Lezgi'nin kanını tükürdü. Gamza hançerini kaldırdı: Tinatin, yamçının içinden başını çıkardı ve simsiyah gözlerinden şimşekler çakarak ona baktı. -Neyi bekliyorsun?- dedi Ağa bey. Diğerleri de onayladılar.

Gamza donakaldı, sonra hançeri kılıfına koydu.

-Neyi bekliyorsun? dedi tekrar Ağa Bey. Güzeldir Gürcü kadını! dedi Gamza.

Gürcüceden Çeviren : Nana KAÇARAVA

*. LEZGİ - Kuzey Kafkasya'da yaşayan millet.

** TİNATİN - Kadın adıdır.

Şiirler

* * *

Muhran MAÇAVARİANİ

Kadındır sabah.
Toprak - kadın,
Akşam - kadın,
Yağmur - kadındır...
Herşey
Kadın gibi seviyorum...
Ve nedense biri
Benden daha çok sabahı öviyor-
Sanki Sevdiğim kadını zaptediyorlar.

Gürcüce'den Çeviren: Tea Zakaradze

KAVALIMI ÖZLEDİM

— Sele Nene'nin anısına —

Eşref YILMAZ (MAHARAŞVİLİ)

Tüm Kaçkar yaylalarını taşıdım
İstanbul'a bir rumevine
Koca Mustafa'nın parmaklarıyla,
Mahmut Turan'ın nefesiyle!
Tulumun akordionla dansı
Çocukluğumun valsı
Ve kavalımın anısı...

Kavalımı özledim çocukluğumun
Eski köyüme gidersem
Ki gideceğim Agara'ya
Kaval çalacağım
Nenemin mezarı başında,
"Yaylalar" türküsünü önce;
Ve
Çalabildiğim "Livane Ezgileri"ni
Nefesimce!..

Ocak / 2001
İstanbul

DÜZELTME

39. sayımızda yayımlanan "Seni Kırmızı Şaraba Benzettim" adlı şiir, yanlışlıkla Vaja PŞAVELA'nın olarak belirtilmiştir. Şiir, bir Gürcü halk şiiridir. Düzeltir, özür dileriz.

***

(17)შუხრან მაჭავარიანი

ქალიცა დილა,
მაწა—ქალი,
საღამო ქალი...
ყველაფერი
ქალივით მიყვარს...
და როცა ვინმე
ჩემზე უკეთ
ადიდებს დილას,—
ასე მგონია:
შე რომ მიყვარს,
მართმევენ იმ ქალს.

ეშრეფ ილმაზ მახარაშვილი

ჩემი ყავალი მომსურდა
სელო ბებიას მოსაგონებლად

კარჩხალის მთები
ჩამოვზიდე მთელი
სტამბულში
ბერძნულ სახლში
კო'შა მუსტაფას თითებით
და მაჰმუდ თურანის სულით.
ჭიაბონის, აკორდეონის ცეკვა
როგორც ჩემი ბავშვობის ცეკვა
და ყავალის მოგონება.
მომენატრა ჩემი ბავშვობის ყავალი
თუ ძველ სოფელში მივედი
უნდა მივიდე კოდეც აგარას
უნდა დავუკრა ყავალი
ბებიას საფლავის თავზე.
ჯერ მთების სიმღერა,
მერე რომლებსაც მოვახერხებ.
ლივანე ეზგილერიდან
სადამდეც მეყოფა სული

KAÇIŞ

Mirla POTSHİŞVİLİ

Düşlersin ya yalnızlığı zaman zaman,
Kalsan öyle birbaşına,
Çekip gitsen bilmediğin diyarlara.
Gerçeklerden kaçıversen, uzak olsan yalanlara.
Özgür hülyalara dalsan,
Kalakalsan bir ağacın kütüğünde,
Düşünmeden öylesine.
Zamanlardan anlar devşir
Ayçiçeği tanesine
Düşlersin ya yalnızlığı zaman zaman,
Kalsan öyle bir başına,
Çekip gitsen bilmediğin diyarlara.

Kaçıyorsun dostlarından, düşmanlardan,
Nefretten ve kaygılardan,
Sevdalardan, yıllardan kaçıyorsun.
Yalnız kalmak istiyorsun öylesine...
Özlüyorsun yalnızlığı, nedeni var,
Nedeni var, çekip gitsen bilmediğin diyarlara.
İnanmaktan, mutluluktan, ağlamaktan kaçıyorsun.

İşe koşan bir adamın edasıyla
Gidiyorsun bu şehirden köye doğru.
Ve dağlara yürüyorsun, oralardan.
Yaban ürkek adımlarla, bir ormana giriyorsun.
Orman sakin, orman ıssız ve insansız.
Sanırsın ki yalnız kaldın bir başına.

Zaman olur ağaçlar hep dile gelir.
Ağaç hep dile gelir, hesap sorar ağaç iken.
Dile gelir hesap sorar herşey için.
Ne bu halin, nesin, kimsin,
Ne değilsin, nedir derdin?
Düşlersin ya yalnızlığı zamanzaman,
Kalsan öyle bir başına,
Çekip gitsen bilmediğin diyarlara.

Ve yine de dönüyorsun insanlara

Çeviren: Hüseyin UYGUN

გაქცევა

ხანდახან გინდა განმარტოვდე,
წახვიდე შორს,
გაექცე ქვეყნის სამართალს, ჭორს,
იყო და იფიქრო, რაზედაც გინდა,
ან არ იფიქრო საერთოდ სულ, —
იჯდე ხის კუნძზე და მზესუმზირაც
აჩუკჩაკებდე უბრალოდ დროს...
ხანდახან გინდა განმარტოვდე,
წახვიდე შორს.

და გაურბიხარ შეგობრებს, მტრებს,
ეჭვს და სიძულვილს,
სიყვარულს, წლებს, —
უბრალოდ გინდა მარტო დარჩენა,
რატომღაც მარტო დარჩენა გსურს,
რატომღაც გინდა წახვიდე სადღაც,
ვიცოდე ნდობას, ზეიმ-ზარს, შურს .

საქმიან კაცის თვინიერ ნიღბით
ქალაქს ტოვებ და
მიდიხარ სოფლად,
მერე სოფლიდან მირბიხარ მთებში,
თახვის ორფეხებით შედიხარ ტყეში,
შედიხარ ტყეში, უხილავ ტყეში,
უკაცურ ტყეში შედიხარ მშვიდად
და რომ გგონია,

მარტო ხარ თითქოს, —
ხე რომ ხე არის, ხე ენას იდგამს,
ხე ენას იდგამს და
პასუხს ითხოვს.

ხე ენას იდგამს და პასუხს ითხოვს
ყველაფრისათვის,
რაც ჰქონდა, რაც ყოფილა.
რაც არ იყავ ან რაც აიტანე...

ხანდახან გინდა განმარტოვდე,
წახვიდე შორს
და... უპრუნდები ადამიანებს.

İLKBAHAR

Soso KAKUBAVA

Öyle dayandı kapıya şu ilkbahar,
Sanki Kleopatra teşrifte Roma varoşlarını.
Caneriği çiçeği beyaz yağmurlar
Tan kızılda geçirecekler Nisanı.

Güneş meme başlarını öpüyor toprağın,
Patlayacak birazdan bir yerde vişne tomurcakları,
Gökyüzünün tavanını dövmekte bir güvercin
Tıpkı Mehmed-Han Tbilisi kapılarını

Binlerce renk yalaz yangın alevlenir.
Tohumlar başkaldırır çizilerde,
Damarlarını çatlatmaya niyetlenir,
Delikanlı kan-hırçınca esrimede

Çalılıkları budar şahin yuvası boynuzlarıyla
Oçake* ormanında erkek bir geyik,
Yeterki bulsun eş olanını kalbine
Ve şimşek çakmasına benzesin rastlaşmak.

Uzaklarda olsa da bana rahat vermeyen,
Topraktan da kopmamışsam hala eğer,
Bunun tek suçlusu şu ilkbaharın
Güzelliği ve seslerin kadifeliğidir.

Türmden çıldırtmak değilse beni Mart'ın niyeti
Ve de dayanabilirsem eğer,
Caneriğinin beyaz çiçek yağmurları
Yarın bu Nisan'ı vişne kızılında geçirecekler.

Çeviren: Hasan Çelik

* Oçake : Ormana da adını veren bir yer ismi.

NE KADAR UZAKLARDA OLSAN

Galaktion TABİDZE

Benden ne kadar uzaklarda olsan
Senden o kadar zevk alırım
Ulaşılamayan irem bağı gibi
El değilmemeyen güneş ışınları gibi
Ben sendeki hayalimi severim

Ve eğer hayal ettiğim o kişi sen değilsen
Bugün dert etmem bunu, yanılmış olayım
Benim hasta yüreğim, kendi hayalindeki
Bir beyaz melek olarak gelmeni bekler

İlginç bir aşk ile yüreğim yanıp tutuşsun
Sulansın deniz, gözyaşlarım ile dolsun
Yeterki benim laf ebeliğime
Ve olağanüstü aşk gününe inancım tam olsun

Çeviren : Ali ALTUN

გაზაფხული

ეს გაზაფხულიც ასე მოგვადგა,
გით კლეოპატრა რომის ნაპირებს,
ტეემლის უგაგილთა წვიმები თეთრი
მეწამულისფრად გადაპრილებს.

მზე ძუძუს კერტებს უკოცნის მიწას
სადღაც გასკდება ალუბლის კვირტი,
გით მაჰმად-ხანი თბილისის კარებს,
ცის თავანს გულ-მკერდს მოახლის გვრიტი.

აბრიალდება ფერი ათასი,
აჯანყდებიან თესლები ხნულში,
მოიწადინებს ძარღვთა დახეთქვას
ჯაბუკი სისხლი-მთვრალი და მრუშე.

ოჯაკეს ტეემი ირემი ხარი
ქორწყდა რქებით აკაფავს ბარდებს,
ოღონდ იპოვოს მან გულისწორი,
შეპოფეთება ცის ელვას ჰგავდეს.

თუმცა შორია ის, რაც მაწვალებს,
მიწიდან მაინც თუ არ გავედი.
დამნაშავეა ამ გაზაფხულის
სილამაზე და ხმათა ხვერდი.

თუ გავუძელი, ეს მარტო სულ მთლად
ჩემს გადარეგას თუ არ აპირებს,
ტეემლის უგაგილთა წვიმები თეთრი
ხვალ ალუბლისფრად გადაპრილებს.

სოსო კაკუბავა

რაც უფრო შორს ხარ

რაც უფრო შორს ხარ, მით უფრო ვტკბები!
მე შენში მიყვარს ოცნება ჩემი,
ხელუხლებელი — როგორც მზის სხივი,
მიუწვდომელი — როგორც ედემი.

და თუ არა ხარ ის, ვისაც ვფიქრობ,
მე დღეს არ ვნაღვლობ დაე, ეცდებოდეს
ავადმყოფ გულს სურს, რომ მას ოცნების
თეთრ ანგელოზად ევლინებოდეს.

დაიწვას გული უცნაურ ტრფობით,
ცრემლით აივსოს ზღვა-საწყაული,
ოღონდ მჯეროდეს მე ჩემი ბოდვა
და სიყვარულის დღესასწაული.

Gürcü Şiirinde Bir Nüktedan: Tariel Çanturia

Osman Nuri MERCAN

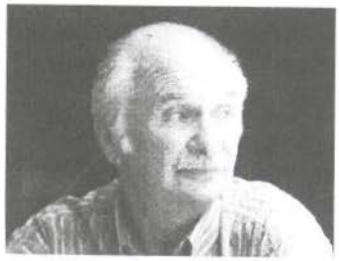

Tariel ÇANTURİA

Gürcüstan'da Gelatt Bilim Akademisi üyesi, Rustaveli ve Galaktion Tabidze ödüllerî sahibidir. 11 Temmuz 1932 Batumi'de doğdu. 1956 yılında Tbilisi Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nin gazetecilik bölümünü bitirdi.

Nakaduli ve Merani adlı yayınevlerinde ve 'Tsiskari' dergisinde çalıştı. Gürcüstan Yazarlar Birliği Başdanışmanlığı yaptı ve Rustaveli Derneği'nin yayın organı 'Mamuli' gazetesinde baş redaktörlük yaptı. Şimdi ise Gürcüstan Devlet Ödül Komitesi'nin başkan yardımcısıdır.

İlki 1964 yılında yayınlanmış bir çok kitabı vardır. Onlardan iki cildi olan 'Tuzulebani' dikkat çekicidir. Edebiyat konusunda eleştiri yazıları yazmaktadır ve onlardan 'Dunazordan Dizayn'a Kadar', 'Sat Elbiseyi Al Kılıcı' ile çocuklar için yazılan 'Nekodena' adlı yapıtları çok beğeni kazanmıştır. Şiirleri çeşitli yabancı dillere çevrilmiştir.

VASİYET

Oğlum ben öldüğüm zaman
Mezarımda hafif aralık kalsın, ki
Anasını sattığım bu dünyaya
Oradan da sövebileyim

***

Vermiyor bu kadın,
Vermiyor bu kadın,
Vermiyor bu kadın,
Huzurumu.
Her yerde peşimde,
Her zaman peşimde,
Rüyamda, gölgemde ve
Hayalimde.
Vermedi bu kadın,
Vermedi bu kadın,
Vermedi bu kadın,
Huzurumu.
Ölümü isterse ölürüm
Eğer yaşamamı isterse,
Yaşarım.
Ne olur be kadın,
Ver be kadın,
Ver be kadın,
Huzurumu.

ეპიტაფია

(ვარიანტი)

როცა მოკვდე, ჩემო ბიჭო,
დაუტოვე საფლავს ღრიჭო,
დედამოკლულ ამ ქვეყანას
იქედანაც დააღრიჯო!

არ მაძლევს ეს ქალი,
არ მაძლევს ეს ქალი,
არ მაძლევს ეს ქალი
მოსვენებას!
თან დამდევს ყველგან და
თან დამდევს ყოველთვის,
სიხმრად და ლანდად და
მოჩვენებად!
არ მომცა ამ ქალმა,
არ მომცა ამ ქალმა,
არ მომცა ამ ქალმა
მოსვენება!
მოვკვდები, თუკი მას
საკვდილი სურს ჩემი!
ვიცოცხლებ, თუკი ეს
მასვე ნებავს...
რა მოხდა, შე ქალო,
მომეცი, შე ქალო,
მომეცი, შე ქალო,
მოსვენება!

* * *

— Konyak mı içersin?
— Mango suyu
— Seni öpmeliyim
— Öp
— Sen öpmeyecek misin?
— Ben mi? Hayır
— O zaman ben iki kez öpeceğim seni

***

--კონიაკს დალევ?
--მანგოს წვენს.
--უნდა გაკოცო!
--მაკოცე.
--შენ არ მაკოცებ?
--მე? რას!
--მაშინ მე ორჯერ გაკოცებ.

Vahtang Cavahadze'den Şiirler

Osman Nuri MERCAN

Vahtang Cavahadze 1932 yılında Kutaisi'de doğdu. Tbilisi Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nin Gazetecilik Bölümünü bitirdi. Yarım asırdan fazla zamandır Gürcüstan'ın çeşitli yayınevlerinde başarı ile çalışıyor. Şimdi 'Gürcüstan' yayınevinin baş redaktörüdür. Bir çok yayınlanmış kitapları arasında büyük Gürcü şairi olan Galaktion Tabidze'nin hayatını ele alan 'Utsnobi' (Yabancı) adlı yapıt çok ses getirmiş ve okuyucuların beğenisini kazanmıştır. Vahtang Cavahadze hem dünyanın çeşitli yabancı dillerine çevirilmiştir, hem de kendisi bir çok yabancı dilden çeviri yapmaktadır.

Vahtang CAVAHADZE

***

Benim güzel düşmanım,
Güzel dostuma benziyordu,
Sıcak ve tatlı sözler dışında
Hiç söz söylemiyordu.
Onu yinede tanıdım, çünkü
Benim gerçek dostum
Bayağı acı dilli
Ve bayağı çirkindi.

***

Şimdi herkes başını kaldırdı,
Görünmeyeni eleştiriyor herkes,
Şimdi bir çok kişi
Cesur olmaya soyundu.
Ben ise düşünüyorum:
— Neredeydiniz o zaman?

Şimdi herkes sesini yükseltti
Sesine metal katarak
Şimdi... Ben size soruyorum:
— Neredeydiniz o zaman?

Gün gelir-zamana uygun,
Bayram marşları duyulur
Biliyorum, iyi biliyorum
Sormuyorum bile
Nerde olursunuzo zaman.

***

ჩემი
ლამაზი მტერი —
ლამაზ მეგობარს ჰგავდა,
სიტყვა არ უთქვამს,
თბილი
და ტკბილი სიტყვის გარდა,
მაინც ვიცანი,
რადგან
ნამდვილი მეგობარი —
საქმით ენამწარე
და ულამაზო მყავდა.

***

ახლა ბევრმა გამოიდო თავი,
ახლა მეცნიერ კაცსაც უჩიმჩიმებს,
ახლა მეცნიერ ახლა გამბედაო...
მე კი ვფიქრობ:
— სად
იყვნენ
მაშინ?

ახლა ზოგმა ხმაც კი აიმაღლა,
ახლა ზოგი ფოლადს ისხამს ხმაში,
ახლა...
მე თქვენ გკითხებთო ახლა
— სად
იყვნენ
მაშინ?

დღე დადგება —
დროის შესატყვისი,
დაიღერება საზეიმო მარში..
არც უკითხულობ...
ვიცი...
კარგად ვიცი,
სად
იქნებით
მაშინ!

Gürcüler'de Halk Dansları – 2

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

TSEKVA "KARTULİ" (Kartuli / Gürcü Dansı)

Gürcü halk yaratıcılığının güzel bir örneği olan "Kartuli" dansı, kadın-erkek sevgisi, heyecanları, duyguları ve cengaverlik ruhunun üzerine kurulu-dur.

D. Cavrişvili'nin dediği gibi "Bu dans bir aşk şiiri, güzellik yarışması, kıvraklık, çeviklik ve de anlamayı düşünmektir."

"Kartuli" dansı, Gürcü halkı tarafından ve de Gürcü halkının tarihi ile ilişkili olarak oluşturulmuştur, zamanla gelişmekteydi ve günümüzde gelişmenin en yüksek basamaklarının birinde bulunmaktadır. Güreli halkının yaratıcılığının paha biçilmez bir hazinesini ve gururunu temsil etmektedir.

Büyük Rus yazarı M. Gorki, 1901'de Gürcüstan'da bulunduğu sıradaki davetlerden birinde "kartuli" dansı için şu sözler söyleyerek kadeh kaldırmıştı. "Gururlanacakları böylesine güzel bir dansı oluşturan o milletin şerefine içiyorum" (A. Aleksidze).

"Kartuli" dansı, Gürcü halkının özgünlüğünün, işinin ve yaşam şartlarının belirlediği sıcaklığının, duygularının ve alışkanlıklarının direkt bir yansımasıdır.

"Kartuli" dansının içeriğinde orijinal olan ve değer verilmesi gereken şeyler, vurgulanan duygularını güzelliği, ağırbaşlılığı ve saygınlığıdır.

Bu dansta, Gürcü halkının koreografik yaratıcılığının en güzel özellikleri bir arada bulunmaktadır. Bu yaratıcılığa her nesil yeni bir şey katmıştır ve yüzyıllar boyunca gelişmektedir. Bu yüzden de, "kartuli" dansı, yöresellik belirtileri olmayan halk danslarından birisidir.

"Kartuli" dansı, bir kadın ve bir erkek tarafından oynanmaktadır. Dansa, dans meydanının/sahnenin sağ tarafından çıkan erkek başlamaktadır. Erkek, gururlu bir tavırla, daire çizer ve kadınların arasındaki kalbini fethedeni (esir edeni) arar. Erkek dilediğini tez bulur, ona yaklaşır, yaklaşık olarak iki adımı kadar yaklaştıktan sonra çok az geri çekilir, ayağını sürter ve dansa davetin bir belirtisi olarak kadının önünde başını eğer.

Kadın daveti kabul eder ve ayak tabanlarıyla kayarcasına dairede yürümeye başlar. Erkek onu yakından izler (sol tarafından) ama kadının kostümünün kenarlarına bile değmemeye özen gösterir. Erkeğin amacı sevdiğinin önüne geçmek ve gözlerinin içine bakabilmektir. Bu yüzden sola döner ve kadını geçer. Kadın utanarak başını eğer ve yönünü değiştirerek geri geri gitmeye başlar. Bunun nedeni uygun bir anda, önüne geçen erkekten kaçmaktır.

Sonunda kadın o anı yakalar ve sola dönerek hızlı adımlarla dairedeki yürüyüşünü sürdürür. Erkek de hızla ve büyük bir beceriyle sola dönerek kadını izlemeye devam eder.

Kadın gülümseyerek erkeğe bakar, hızla yönünü değiştirir ve doğru (dans alanı merkezinden seyircilere doğru) gitmeye başlar. Dikkatini kadına yönelten erkek, aynı yönde onu izler. (Şunuda belirtmek gerekir ki "Kartuli", dansında kadın yön değiştirme hilesini sıkça kullanır. Bunun nedeni erkeğin kollarından kurtulmak ve onu arkasında bırakmaktır. Bu da erkeğin yenilgisinin işaretidir).

Kadın duraklar ve geri geri giderken de yavaş yavaş sola dönmeye başlar. Erkek de hemen duraklar ve geri geri giderek sağa doğru dönmeye başlar. Sonuç olarak yüzleri birbirine dönük olan kadın ve erkek geri geri hareketetmektedirler.

Kadın dansa başladığı yere ulaştığında durur. Erkek, yaklaşık meydanın merkezinde ayaklarını sürterek mümkün olduğunca canlı bir şekildeyavaş yavaş kadına yaklaşır.

Erkeğin dikkati kadına yöneliktir. Gururlu bir tavırla ve bekleyiş içinde ona bakar ve sanki şöyle söyler. "sana uygun muyum, değil miyim?" daha sonra sağa, kadına doğru döner ve yandan yürüyerek (ayaklarını sürterek) ona yaklaşır. Sağa iki adım atar ve başını eğerek kadından tekrar kendisiyle dans etmesini ister.

Kadın, memnun olan erkeğin bu çevikliğinden dolayı bu isteği memnuniyetle kabul eder ve erkekle beraber dairede dönmeye başlar. Erkek, dans edilen alanın dörtte üçünü geçtikten sonra geri geri giderek kadından uzaklaşır, sola döner ve kadını

tanı karşısına alacak şekilde, ona doğru yürümeye başlar.

Kadın, erkeğin amacını hemen anlar ve erkekle karşılaşmamak amacıyla, ona yaklaşmadan önce dansa başladığı yere doğru geri geri gitmeye başlar. Ümidini kaybeden erkek geri çekilir ve durakiar. Kadın dansa ara vermez, sanki davranışlarından utanmış gibidir ve hatasını affettirmek için yavaşça yan yana yürüyerekerkeğe yakiaşmaya başlar. Erkek ümitlenmiştir. Durduğu yerde dans etmeye başlar(Durduğu yerde ayaklarını sürtmeye başlar).

Kadın, erkeğin hayranlığını hissettiği anda çekingen bir tavırla sola döner ve yeniden yan yana erkeğe doğru yürümeye başlar. Erkek kayarcasına ayaklarını sürterek kadına yaklaşmaya başlar. Bundan sonra, yüzleri birbirine dönük olan kadınla erkek anlaşmışcasına kimi sağa kimi sola olmak üzere geriye doğru yürümeye başlarlar. Bunun sonunda da onlar omuz omuza öne doğru yürüyerek daire çizmeye başlarlar (Kadınla erkek aynı anda birbirlerine yaklaşmaktadırlar). Birbirlerine iyice yakiaştıklarında sola dönerler ve dairede geri geri yürümeye başlarlar.

Kadın, son kez erkeğin kollarından kurtulmayı dener. Hızla sola döner ve önce sola, sonra sağa, daha sonra da meydanın derinliklerine, son olarakda öne, seyirciye doğru yönelir. Erkek her adımda kadını takip eder. Kadının son çabası boşa çıkar ve teslim olarak durur

Erkeğin çevikliğine, yiğitliğine, zekasına, kadının narin yüreği teslim olur ve kadın başını eğer. Erkek de teşekkür ve hayranlık duygularıyla başını eğer.

Dansın içeriğinden de anlaşıldığı gibi "Kartuli" dansı beş bölümden oluşmaktadır.

1. Erkeğin dans için çıkışı,

2. Kadını davet ve kadınla erkeğin dairededönmesi,

3. Erkeğin tek başına dansı (solo),

4. Kadının tek başına dansı (solo),

5. Son karar bölümü, kadınla erkeğin dansı, üstünlük çabaları.

"KARTULİ" DANSININ GELENEKSEL KURALLARI

1. Erkek, dans boyunca kendi kostümüyle dahi kadının kostümüne değmemeye çalışmalıdır.

2. Dansın başlangıcından bitimine kadar erkeğin dikkati sadece dansçı kadına yönelmelidir

3. Kadınla erkeğin dairede dönüşü sırasında erkek kadına yetişmek zorundadır.

Adını adım kadını takip etmelidir. Çünkü eğer kadın erkekten kaçmayı başarır ve onu sırtı dönük halde bırakırsa bu erkeğin yenilgisi anlamına gelir

4. Kadın, geri geri giderken, erkek ondan biraz uzaklaşabilir ama mutlaka yüzü ona doğru dönük olmalı. Kadın öne doğru gitmeye başladığı zaman erkek hızla ona yetişmeli.

5. Kadın öne doğru giderken erkek yanında giderek onu takipeder.

6. Kadın solo dans etmeye başladığı zaman, erkek bir yerde durur (ya da alkışla tempo tutar).

7. Kadın dansını bitirmeden erkek bitiremez.

8. Kadın geri geri giderken erkek, kadının önünde durmamalıdır, kadının hareket yönüne göre hafif sağda durmalıdır.

9. Eğer kadın yorulur vedans alanını erken terk ederse erkeğin başka bir kadını dansa davet etme yetkisi yoktur.

10. "Kartuli" dansı sırasında erkek şapkasız dans etmelidir. Şapkayı elinde tutabilir.

11. "Kartuli" dansı sırasında erkeğin parmak ucu figürleryapması kabuledilmezdir.

12. "Kartuli" dansının icrası sırasında ne kadının ne de erkeğin vücudu bükülmemelidir.

"KARTULİ" DANSININ İSMİ HAKKINDA BAZI GÖRÜŞ VE AÇIKLAMALAR

Daha önce de içeriğinin sevda olduğunu vurguladığımız kadın ve erkeğin ikili olarak oynadığı "Kartuli" dansına nedense eskiden "Lekuri" (Lezginka) diyorlardı. Tanınmış Gürcü yazarı İ. Zurabişvili, denemesinde "Halkın yaratıcı dehası" diye söz ediyor ve devam ediyor (1949). "Lekler (Lezgiler) ve diğer dağlı boylarıyla Gürcülerin ilişkide olmalarına karşın Sulhan Saba Orbeliani'nin sözlüğünde "Lekuri" dansı yer almamaktadır. Saba "Lekuri"nin karşılığı olarak da kılıç demektedir. Gerçekten de eski edebi, kaynaklarda dans isimleri olarak yalnızca rokva, tsekva, sasa, şuşpari, bukna, koça v.b karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden de "Lekuri" sözünün nereden çıktığı ve bir Gürcü dansının neden bu ismi aldığı sorusu doğmaktadır. Bu dans Leklerden mi alınmıştır yoksa halk mı oluşturmuştur?

Devam edecek

Yusufeli'de "Süt Şebekesi" Rivayetleri ve Rivayetleri Doğrulayan Bulgular

Taner ARTVİNLİ

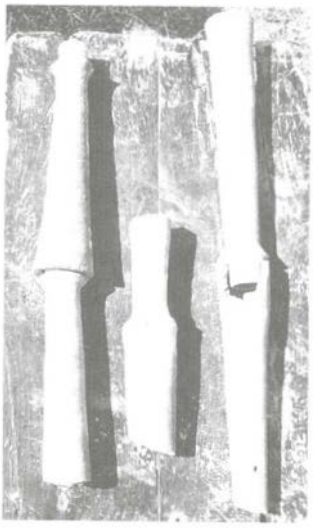

Yusufeli'nde Süt Boruları

Artvin'in Yusufeli ilçesinin zengin halk edebiyatını oluşturan unsurlardan efsane ve rivayetler içerisinde bazı rivayetler vardır ki çok ilginçtir. Farklı yörelerden derlediğim bu rivayetlerde, dağda sağılan küçükbaş ve büyükbaş hayvanların sütlerinin toprak borularla bir yerden başka bir yere aktarıldığı/indirildiği anlatılır.

Yusufeli'nin Hüngâmek (Yüncüler) köyünde derlemiş olduğum bir rivayette: Bu köyün Görgüt mezrasının biraz yukarısında bulunan Mumluk adlı mevkide otlatılan küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan sağılan sütlerin günlük olarak, buradan Peterek (Çevreli) köyündeki tarihi kaleyekadar döşenmişolan borularla kaleye akıtıldığı anlatılır. Dağda yapılmış olan havuza sağılan sütler, bu havuzdan borularla Peterek Kalesi'nin içine kadar bozulmadan ve en kısa yolla, çok kısa bir zaman içerisinde ulaştırılıyordu

Dörtkilise (Tekkale) köyünde de yine böyle bir rivayet tesbit etmiştim: Bu köyde ünlü Gürcü Manastırlarından Tekkale Manastırı, manastırın bulunduğu vadinin yukarılarında Tekkale Dağ Manastırı ve bunlardan başka iki kilise daha bulunmaktadır. Köyün Dörtkilise adı da köyde bulunan bu dört ayrı kilıseden kaynaklanmaktadır. Bu köyde derlenen rivayette de Dağ Manastırı ile bu vadinin aşağısındaki ünlü Tekkale Manastırı arasında boru hattının döşenmiş olduğu ve Dağ Manastırı etrafında otlatılan hayvanların sütlerinin bu manastırda toplanıp, borularla Tekkale Manastırı'na indirildiği anlatılır.

Bu konudaki bir başka rivayet ise Parhal (Altıparmak) köyündendir. Bu köyün dağlarında otlatılan hayvanların sütlerini köye indirmek için dağdan, Parhal Manastırı'na kadar borular döşenmiştir. Dağda sağılan sütler Parhal Manastırı'na indirilip, burada işlenirmiş. Bu rivayet, Şahver Karasüleymanoğlu'nun derlenıiş ve Kültür Bakanlığı'nın "Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1996" adlı eserinde yayınlamış olduğu Tamara (Parhal) Kilisesi ile ilgili efsanelerde de mevcuttur.

Bu rivayetler ilk başta uydurulmuş birer söylenti gibi görünse de, rivayetleri doğrulayan bulgular 1999 yılında Peterek (Çevreli) köyünün Aluzar mezrasında karşıma çıktı.

1999 yılında, arkadaşlarım Hüseyin Alkan ve İsmail Arslan ile birlikte Peterek (Çevreli) köyünün mezralarına yaptığımız gezide bu köyün Aluzar mezrasında bir köylü bize her birinin uzunluğu 30-35 cm. olan topraktan yapılmış borular gösterdi. Bu borular, birkaç gün önce mezra yolunun genişletilmesi sırasında toprak altından çıkmıştı. Borular daha o günlerde çıktığı için toprak altındaki izleri de belli idi. Orman içerisinden geçen kısmı tahrip

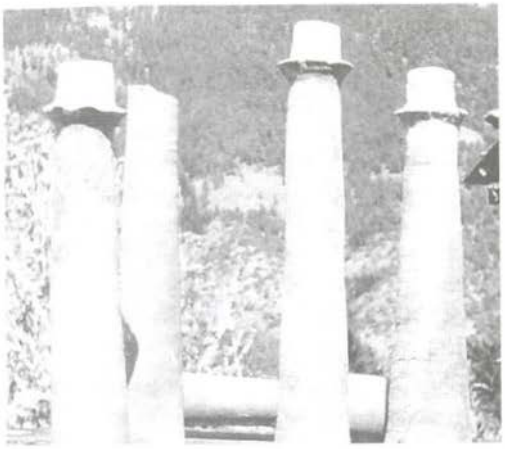

Yusufeli'ndeSüt Boruları

Yusufeli Bıçakçılar Köyünde Bir Ev

olan bu boru hattı toprak seviyesinden yaklaşık 30 cm. derinde gömülü idi. Borular pişirilmiş topraktan aynı boylarda imal edilmiş olup, iç yüzeyleri sırlı idi. Birbirlerine geçmeli olan boruların ek yerleri kireç kaynama ile sağlamlaştırılmıştı. Boruların çapı bir ucundan diğer ucuna doğru daralıyordu ve en geniş yerinin çapı yaklaşık 6 cm., dar ucunun çapı ise yaklaşık 4 cm. kadardı. İlk başta bu boruların su borusu olduklarını ve dağdan gelen bir su şebekesine ait olduklarını düşünmüştüm. Fakat boruların çapları ince olduğu için su borusu oldukları da şüpheliydi. Daha önceleri kendilerinden derlemeler yapmış olduğum Hüngâmek (Yüncüler) köyü halkı, Peterek köyünün yukarılarında yer alan Yüncüler köyü Görgüt mezrasından Peterek Kalesi'ne döşenmiş olan boru hattının bir çoban tarafından bu dağda, toprağın hemen altında (erozyon nedeniyle bazı kısımları artık toprağın yüzeyine çıkmış) boruları tesadüfen bulduğunu söylemiş ve kendilerinin de görmüş oldukları bu boruların biçimini de tarif etmişlerdi. Onların tarif ettiği borular ile Aluzar'da ortaya çıkan, bizim gördüğümüz ve orada fotoğraflarını çekmiş olduğum bu borular aynı idi. Demek ki rivayetlere konu olan bu süt taşıma/indirme işi bu borularla yapılıyordu. Borular, bu rivayetleri doğrulayan birer kanıt idi.

Dağdan aşağıya oldukça meyilli bir şekilde döşenen bu borulardan akıtılan süt çok kısa bir zamanda ve bozulmadan kaleye ulaşıyordu. Bu boru hattının uzunluğunun kaç km. olduğunu tahmin edemeyeceğim ama 10 km.den kısa değildir. Bu düzeneğin bir amacı da savaşlar sırasında etrafı kuşatılan kalenin içindeki asker ve halka dışarıdan gıda desteği vermek olabilir.

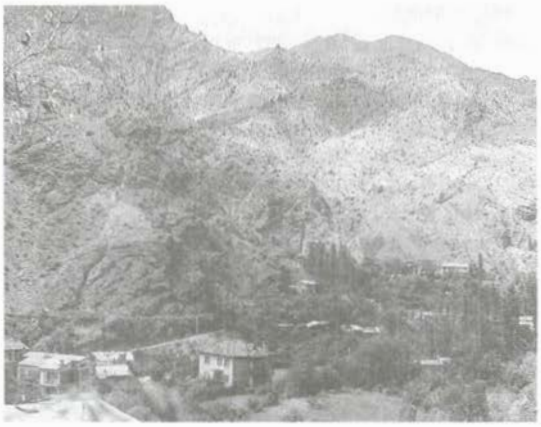

Yusufeli - Merkez Kanuni Mahallesi

O devirlerde, daha su şebekesi bile döşeyememiş yerler varken bu yöre halkının oldukça zorlu coğrafyada kilometrelerce uzunluğunda "süt şebekesi" döşemesi ilginç değil mi?..

Bir Gürcü Köyü : Koçbayır

Ali ERGÜN

Koçbayır köyü Balıkesir'in Gönen ilçesine 10 km uzaklıkta Yumurtalan tepesinin yamacına kurulmuş 30 haneli şirin bir orman köyüdür. Türkiye'deki tüm Gürcüler gibi 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 harbi)sırasında Artvin, Murgul, Arhva Köyü Cankanat mahallesi ve çevresinden sahile, oradan gemiyle İstanbul'a, daha sonra Gönen'e gelmişler ve bir süre burada ikamet etmişler. Fakat sivrisineklerden rahatsız olan köy halkı bunlardan kurtulmak, daha doğrusu geldikleri bölge şartlarına uygun yer aramak için yetkililere başvurduklarında kendilerine at ve silah verilmiş, seçilen beş kişi yola çıkarak yer yer kurşun sıkıp yankı dinlemişler ve bugünkü yerleşim alanını seçip planlı bir şekilde paylaşmışlar. Ana cadde ve sokaklar arasında yaklaşık ikişer dönüm bahçeler (venahl) içinde ikişer kat(alt katı ahır) olmak üzere dış cephe ahşap + tuğla, iç bölmeler ahşap + kerpiç evler inşa etmişler. Samanlık, ambarve fırınlar eklemişler. 1953 Gönen depreminde bu ilk evlerin sadece bir kısmı ve cami minaresi yıkılmış.

Zamanla büyüyen ailelere mevcut tarımı ve hayvancılık yetmeyince tütüncülük, ipek böcekçiliği geliştirilmiş fakat o da yeterli gelmeyince gençler İstanbul, Gönen, Bandırma'ya, bir kısmı da Almanya'ya gurbete gitmişler. Bugün köyde yaşayan nüfus yaklaşık 80 kişi civarında ve çoğunluğu yaşlılardan oluşmaktadır. Bayramlarda ve tatillerde 250-300 kişiyi bulmaktadır. Göçe neden olan başka bir husus ise bilgi ve kültür meraklısı Gürcü gençlerin ilköğretiminden sonra lise ve yükseköğretim için büyük şehirlere giderken aile fertlerini yanlarında götürerek okul sonrası, iş ortamıyla beraber oralara yerleşmeleridir

Köyde yakın zamana kadar büyük işler imece usulü yapılırdı. Mısır toplama ve ufalama mecleri başlı başına eğlence kaynağıydı. Çevre köyler içinde ilk elektrik alan, evlere şebeke suyu getirilen ve kanalizasyon döşenen köydür. Tüm bu işler bütün köylü ihtiyar, genç, kadın, kız bep beraber kazma kürek sallayarak yapılmıştır. Hatta bugün kapalı olan ilkokul bile köylüler tarafından yapılarak M.E. Bakanlığı'na verilmiştir

Birkaç sene öncesine kadar ramazan aylarında *gezek* adı verilen zaten 30 hane olan köyün sırayla bütün köylüye yemek vermesi artık yaşlıların yaşadığı zorluklar nedeniyle kalkmıştır. Yine de bazen bu geleneği devam ettirmek isteyenler yemek vermektedirler. İftar vakti ezandan önce camiye bir tepsi kirde, zeytin, peynir gider, namaz sonrası önce yaşlı-ortayaşlı erkekler, gençler, sonra kadınlar-kızlar, en son olarak çocuklar kalabalık yer sofralarında sırayla yemek yer ve teravîye gidilir. Her akşam sahura kadar oyunlar ve eğlence devam eder.

Düğünler cumagünü akşamından kına geceşiyle başlar, cumartesi akşamı büyük düğün (sabaha kadar) pazar günü de gelinalı yapılır. Köyden gelin gidiyorsa kızevinden köy çıkışına kadar, dışardan gelin geliyorsa köy girişinden damat evine kadar konvoy önünde oyunlar oynanır, halışlşler toplanır. Düğün haricinde bayramlarda veya Gürcü-Çerkez köylerinden gençler misafir geldiğinde aynk adı verilen eğlenceler, toplantılar yapılır. Gürcü ve Çerkez oyunları birlikte oynanır ama basma denilen delihoronun yeri apayrıdır. Cilveloy oyununda kızlar ve erkekler karşılıklı manilerle atışırlar:

Sahilsukan temali
Kuntsurkuntsur kidiya
Tkven saveni gogvebi
Çven oborşi mibiya

Erti virievkvane
Yumurtalan gevkvane
Tkven saveni biçebi
Sakatmeşi şevkvane

Gele gele evyare
Geletalabiyani
Erti gogodevnahe
Kuçi talabiyani

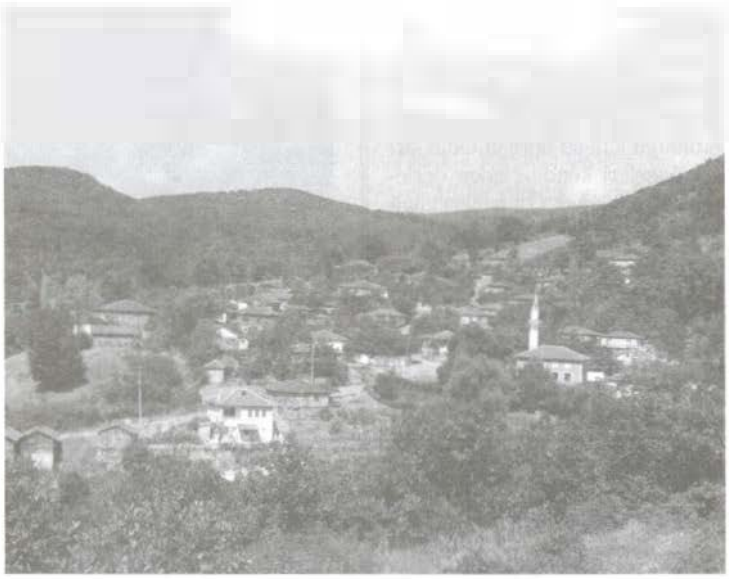

Koçbayır Köyü

Yemek olarak karalahananın vazgeçilmez tadı yanında çadı, kada, hinkali, zıplya, dzmarlani ve asuta azdaolsa yaşlılar tarafından hala yapılmaktadır. Düğünlerde ve yemekli cemiyetlerde keşkek en çok yapılan yemektir.

Çeşitli sebeplerle dışarıya yapılan göçleri tersine çevirmek, köye ev yapıp yerleşmeyi özendirmek, şu an köyde oturanların rahatları için gerekenleri sağlamak ve benzer konularda yardımlaşmak için 1999 yılında Koçbayır Köyü Yaşatma ve Güzelleştirme Derneği kurulmuş olup faaliyetlerine devam etmektedir.

Kurulduğunda Salihiye olan köy adı zaman zaman Kaplama, Gürcü Ayvacık olarak anılsa da Koçbayır olarak kullanılmaktadır. Dergimizin kurucusu Ahmet, Özkan (Melaşvili)bu köyde yetişmiştir.

İmerhevi'de Yapılan Yemekler

Özlem AKALTUN (KURDİKİDZE)

Kalaco Şorva

Malzemeler: Tuzlu ayran, yağ, nane, kırmızı biber, kuru soğan

Yapılışı: Eritilen yağda tuzlu ayran ve kuru soğan kavrularak yeteri kadar su ilave edilerek kaynamaya bırakılır, çorba on-onbeş dakika kaynadıktan sonra üzerine nane ve kırmızı biber ilave edilerek sıcak servis yapılır

Gorollyen Harşo

Malzemeler: Kuru soğan, peynir, yağ ve tuz

Yapılışı: Piyaz şeklinde doğranmış olan soğanlar yağda pembeleşinceye kadar kavrularak, yarım bardak su ve peynir ilave edilip pişmeye bırkarılır. Yemek piştikten sonra sıcakolarak mısırekmeğinin yanında servisi yapılır

Harşo

Malzemeler: Patates, yeşil domates, soğan, salça, tuz ve yağ

Yapılışı: Soğanlar pembeleşinceye kadar yağda kavrulur. Üzerine küp şeklinde doğranmış patates ve domatesler ile yeteri kadar su ilave edilerek yemek pişmeye bırakılır

Peynirli Mapiş

Malzemeler: Un, peynir, yoğurt, yumurta, kabartma tozu, tuz ve yağ.

Yapılışı: Un, peynir, yoğurt, yumurta, kabartma tozu ve tuz karıştırılarak kulak memesi yumuşaklığında hamur hazırlanır. Hazırlanan hamur bezelere ayrılır, bezeler oklavayla iki santim kalınlığında açılıp kare ya da üçgen şeklinde kesilir. Kesilen hamur kızgın yağda kızartılarak servis yapılır.

Soğan Turşusu

Malzemeler: Yeşil soğan, tuz ve su.

Yapılışı: Kaynamakta olan suda yıkanıp doğranmış soğanlar hafif haşlanaraksoğumaya bırakılır. Haşlanan soğanlar tuzlu suya konularak ekşimesi için birkaç gün bekletildikten sonra yenmeye hazır hale gelir

Mkbavitzi

Malzemeler: Kaymak, mısır unu, tereyağı ve tuz

Yapılışı: Kaymak ve tereyağı kavrularak içine mısır unu ve tuz eklenip, pişmeye bırakılır. Yağla yoğunlaşmış mısır unu bir birinden ayrılıncaya kadar pişirilir ve artık yemek servise hazır hale gelir.

Kada

Malzemeler:

Hamuru için: Un, su ve tuz.

İçi için: Arzuya göre ceviz, peynir

Yapılışı: Un, su ve tuz karıştırılarak kulak memesi yumuşaklığında hamur yapılır. Bezelere ayrılan hamur ince olarak açılır; açılan yufkanın içine ceviz ya da peynirkonularak üzerine yağ gezdirilir, yufkaya zarf şekli verilerak fırında pişmeye bırakılır.

Çimuri

Malzemeler: Çadı "mısır unu, tuz ve su" , tereyağı, dut pekmezi.

Yapılışı: Çadı, mısır unu, tuz ve su karıştırılarak hamur yapılır. Yapılan hamur fırında pişmeye bırakılır. Pişen mısır ekmeği sıcak olarak tereyağı ile birlikte dağıtılarak karıştırılır, arzuya göre üzerine pekmez gezdirilir...

Gürcüce Maniler

შემდგენელი: რესმიე კაბაკჩიოღლუ

თქვენ ვენახ'ში ყავრები
ზორ კარგია ქალები
მზეთვალ'ში დეგინახე
ჯუჯუნელა თვალები.

უკიდიან ზრუგებ'ში
ლამაზ-ლამაზ გოდრები
გაღმა სოფლის გოგეებსა
მოდრეკილა ზრუგები.

შაბათმეს ქვე'შ ტალახი
აჭრუმპული ჭვითია
გაღმა ბიჭი დგასა
ულვა'შებზე სხვინტია.

შემდგენელი: რუქიე ერგუნ

ალავი ლავი
ქათამი შავი
მოვწყვიტე თავი
შევასაფე თვალი

შავი ბალი

შემდგენელი: ჰუსნუ შიმშეკ

ყია ყია ყინტოლია
ყინტოლ ზეიდან მირდორია.
მირდორ ზეიდან მაყრიჭია
მაყრიჭ ზეიდან მიხსურია
მიხსურ ზეიდან მიყრეფია.
მაყრეფ ზეიდან თეთრი ქვა.
თეთრ ქვას ზეიდან შავი ტყე
შავ ტყე'ში ერთი რაცხა,
იმახ მოკვლია ადვილად.

ჩვენი სამშობლო

მერიემ ჩელები (მერიკო)

კარგია და ლამაზია ჩვენი სამშობლო
ჩვენი სამშობლო უგრე ლამაზი
შავი ზღვის პირსა აღმართულია
თავზე გვირგვინათ შუდამ მზე ადგას
მისგან ღრუბლებიც დაკარგულია
დაპანტულია დაკარგულია
ალის ფერია მიდაბო
და მისი დროშაც ალისფერია...

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 17

Artvin, Yusufeli'de Köy ve Yer Adları

İberya *ÖZKAN*

08 ARTVİN (Geçen sayıdan devam)

PİT/BİT (TARAKÇILAR) KÖYÜ

120 nüfuslu olup ilçeye 31 km uzaklıktadır. Zeytincilik yaygındır. Ekilebilir arazi az olup çok göç veren bir köydür.

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Pitoh mh.	Zeytinclk
Pizğot mh. *(Söğütlü)*	Altıparmak
Rindihev ya.	Taşkıran
Saat.ol ya.	Havuzlu
Sabanetya.	Çıralı
Sabzuvatı mz.	Taşkıran
Sabzuvatı ya	Taşkıran

SACVERET/SACVARET (BOYALI) KÖYÜ

İlçeye 35 km uzaklıkta olup rakımı 1625'tir. Köy boğa güreşleri ile ünlü olup göç veren konumundadır. Köy çevresinde andezit, tüf, bazalt ve tortul tabakaları vardır.

Eski ve yeni adı:	*Bağlı olduğu köy:*
Sagorbatya	Boyalı
Sagule ya.	Balıçeli
Sagule ya.	Tekkale
Sahallhev ya.	Taşkıran
Sahsev maz.	Altıparmak
Sahrep mh. *(Kaynarca)*	Dokumacılar
Sakatmh.*(Akyel)*	Balalan
Sakora ya.	Yaylalar
Sakutmz.	Kirazalan
Salarot ya.	Kirazalan
Salavan mh. *(Günaydın)*	D.döven
Salihpaşa mh.	Kirazalan
Salikor ya. *(Yakalı)*	Demirkent
Salikvan ya.	Yüksekoba
Sallabaşgil mh.	Kirazalan
Samahle ya.	Balalan
Samavran ya.	Balalan
Sanicellyat ya.	Altıparmak
Samsagara mz.	Dokumacılar
Sanlgil mh.	Işlan
Sapanctnıh. *(Demirçubuk)*	Balıçeli
Sarens mh. *(Yumurtacık)*	Alanbaşı
Sarens mh. *(Çayiriçi)*	Bakırtepe
Sarıkev mh. *(Sarıgöl)*	Taşkıran
Sarol mz.	Sebzeciler
Sarzep/Sazrep mh. *(Mutlugün)*	Çıralı
Sashel ya.	Kirazalan
Satelev ya.	Yaylalar
Sathez mz.	Tekkale
Satibe ya.	Taşkıran
Savrlyet mh. *(Kavaklı)*	Balcılı
Seğergil mh.	Erenköy
Seku mz. *(Taşlıca)*	Dereiçi
Sclant ya.	Tekkale
Sepegar mz.	Yarbaşı
Sepergara mz.	Taşkıran
Serintepe mh.	Yamaçüstü
Sevyet mz.	Kirazalan
Sihlyat mz.	Altıparmak
Sınanzor mz.	Çevreli
Sırt mh.	Çevreli
Sırt mh.	Işhan

(Devam edecek)

Sözlük ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი *(Geçen Sayıdan Devam)*

(LAZCA) ლაზური	(MEGRELCE) მეგრული	(GÜRCÜCE) ქართული	(TÜRKÇE) თურკული
მანი–მანი	მალა–მალას	მალ-მალე	çabuk çabuk, tez tez
მაჟურა	მაჟირა	მეორე	İkinci
მაჟურაკელე	მაჟირა მხარეშე	მეორეს მხრივ	öbür taraftan
მარა	მარა	მაგრამ	amma, fakat
მარიაშინა, აღუსტოზი	მარიამხა	მარიამობის თვე,აგვისტო	Ağustos ayı yumurta
მარქვალი, მაქვალი	მარქვალი, კვერცხი	კვერცხი	
მასარი	მასარი	სარი	kazık
მასუმა	მასუმა	მესამე	üçüncü
მაფა,კირალი	მაფა	მეფე	çar, kıral
მაფხა,ტარონი	ტაროზი	დარი,ტაროსი	açık, güneşli hava
მაღალი	მაღალი	მაღალი	yüksek
მაღარა,ღორმა	ხვირი	მაღარო, ხვრელი	mağara , delik
მაყაყი,მაი,	გორდი, ევაბუ	ბაყაყი	kurbağa
მგერი	გერი	მგელი	kurt
მგვერი,წიწილა	გვერი	გველი	yılan
მეგაბრე	მეგობარი	მეგობარი	dost
მელამს,მელაფს	ინოლუ	ვარდება	düsüyor

(DevamEdecek)

BULBULİS YUBİLE

(Geçen Sayıdan Devam)

ბულავი ბარტყები გადაუსანსლა; რამდენჯერ აატირა ცხარე ცრემლით, რამდენჯერ გააძწარა, ააშფოთა იქამდის, რომ შაშვის საცოდაობით ტუცც კი ტიროდა. ვერხვის მთრთოლარე ფოთლები ცრემლს აფრქვევდნენ; მუხაც კი, კლდესავით მაგარი, რკინის გულის მქონებელი, სახეს იღმეჭავდა და სატირლად ემზადებოდა... შაშვი სიმღერის იშტაზე იყო მოსული.

ეს-ეს არი, ჟუჟუნა წვიმამ გადაიღო. ჯერ იხევ ცხოვლად ჩანდა ნორჩ მწვანე ბალახზე მარგალიტებად დაფანტული წვიმის ცვარი. არ ჩამობერტყილიყო ივი ხის ნორჩ ფოთლებიდან: თითოთითოდ ჩამოდიოდა, ხმელ ფოთოლზე ცვიოდა, ტეეს აცოცხლებდა, ახმაურებდა.

შაშვსაც სიმღერა სწყუროდა... ეს-ეს იყო, შაშვმა მთელი თავისი ოჯახი — თავის ბუდე, სადაც სამი ნახევრად ბუმბულით შემოსილი ბარტყი იჯდა, გადაარჩინა. მისი შვილები ხომ გულუბრყვილოები, მინდობილები არიან: ვისაც დაინახავენ, ჰირებს უღებენ — გვაჭამე რამეო.

დედას ძალიან უყვარს იმათი ჟღურტული, აღტაცებაში მოდის, როცა მისი შვილები უყოთლად დაფერილ ხახას აღებენ და თან ჰაწაწკინტელა მხრებს ასავსავებენ.

მაშინ შაშვი ამბობს: „თქვენ გენაცვალეთ, თავს შემოგევლეთ, ჩემო ჰატარებოვო! მტერი მოგაშორეთ, აგაცილეთ თავიდან — გაყაბრიყვე. იმას ჰყონია — შაშვს, დედათქვენს ჯკუა არა აქვს!“

შაშვი ძალიან აღტაცებით გალობდა. ასე გულიანად გალობა მხოლოდ იმას შეუძლიან, ვისაც თავის დღეში სიკვდილზე არ უფიქრნია, ვინც არ ფიქრობს — ერთხელაც იქნება მოკვდები, შავ მიწას მივებარებიო. რას გალობდა შაშვი? ნუთუ არ არის სიტყვები იმის გალობაში? ვიცით გვესმის ის ლექსი, რასაც შაშვი მღერის? ვაი, რომ არ გვესმის და მხოლოდ უნდა მივხვდეთ იმიტომ, რომ შაშვი მუდამ არ გალობს მაგალითად ზამთარში: აშ დროს უფრო დაღონებულია, დროს მხოლოდ საზრდოს შოვნას ანდომებს, როგორმე თავი გამოიკვებოს...

გალობდა შაშვი და თავის გალობაში დნებოდა. მზემ მოკრიფა მთლად თავისი სხივები, ჩაიწყო უბეში, შეიხვია კალთაში, მოეფარა მთას და განისვენა. ბინდმა დაჰკრა. შაშვი, შეასრულა რა თავისი მოვალეობა, სდუმდა; ჩაფრინდა ბუდეში და დააჯდა თავის ბარტყებს. შაშვმა რომ გალობა გაათავა, ტეემ, დაბლა ჟვავილებით მორთულმა მწვანე ბალახმა, კორაკებმა, და იმ სულმა წმინდამ,

(DevamEdecek)

HABERLER

Şavşat'ta Karüstü Güreşleri

Şavşat Velikoy de (Merya*) düzenlenen Geleneksel Karüstü Güreşleri'nin beşincisi 25/02/2001 tarihinde yapıldı.

Yöre ilçe ve illerinden gelen 80 civarında pehlivanın kar üstünde sergiledikleri güreş büyük bir katılım ve heyecanla izlendi.

Müsahaka'da 1. ciliği 75 kg da Ahmet SUCU (Yusufeli), 70 kg da Abdülselam ER●ĞLU (Erzurum) ve 65 kg da Battal ALİ'KILIÇ (Erzurum) aldı.

Kar Üstü Güreşlerinde Pehlivanlar

Ata sporunun yöresel gelenekler ile devam ettirilmesinin güzelliği ile beraber, madalya alan güreşçilerde, Şavşat dışındaki ilçe ve diğer illerin çoğunluğu elde etmeleri ise hüzünle karşılandı. Yöre de güreş dahil olmak üzere tüm spor dallarında altyapı için tesis gerekliliği ve yöre gençliğine hiç olmazsa bu yönden sahip çıkılmasının önemi; gerek katılımcı Devlet Erkan'ına, gerekse de yöre dostlarına bu vesile ile bir kezdaha duyuruldu ve yardım talep edildi.

Organizasyon Komitesi Başkanı ve Velikoy Muhtarı Kasim Tekin: "Bu yıl Kanal D ve Atlas Dergisi'nce de desteklenen organizasyonu önümüzdeki yıllarda daha kapsamlı aktivitelcr ile devam ettirmeyi bu geleneği gelecekte Şavşat ve Velikoy (Merya) için bir kış Festivali'ne dönüştürmeyi tasarladıklarını" belirtti.

(Fotoğraf ve yazı: Kültiğin OSMAN BİBER)

(*) Merya : Velikoy'ün Eski Gürcü Adı.

Şevardnadze TÜGÜDAV-TÜRGÜR Vakıfların Yönetim Kurulu Üyelerini Kabul Etti.

Eduard Şevardnadze Türkiye Gürcistan Dostluk ve Dayanışma Vakfı (TÜGÜDAV) ile Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı (TÜRGÜR) yönetim kurulu üyeleri ortaklaşa olarak Gürcistan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze ile 30 Ocak 2001 tarihinde Ankara'da bir araya geldiler. Bu kabul ile ilgili Şevardnadzeaşağıdaki konuları gündeme getirmişlerdir.

— Türkiye'ye yaptığı bu ziyaretle Gürcü toplumu temsilcilerinin gösterdikleri yakınlık ve iyi duygular için teşekkür ettiler.

— Türkiye ile Gürcistan arasında iyi işleyen ilişkilerden sonra oluşan vakıfların faaliyetlerinden çok memnun olduklarını belirttiler.

— İler iki ülke arasında ilişkilerin dostça ve kardeşçe gelişliğini belirttiler.

— Kültür merkezi ve eğitim konuları hususunda çalışmalarımızı çok önemli gördüklerini, Gürcü bilim adamlarının da bu merkezde görev yapacak olmalarını sevinçle karşıladıklarını belirttiler.

— Gürcü turizm öğrencilerinin Türkiye'deki turistiktesislerde staj görmeleri için yapılan çalışmaya teşekkür ettiklerini belirttiler.

— Türk öğrencilerinin de Gürcistan'da eğitim yaptıkları için memnun olduklarını, Türk koleji ve üniversitesinin çalışmalarına destek verdiklerini belirttiler.

— Türkiye-Gürcistan ilişkilerinin daha çok artması için çalışmaların hızlandırılması gerektiğini belirttiler.

— Dünya, Türkiye'nin önemini daha çok anlamakla ve buna paralel olarak Gürcistan'ın önemlinin de ortaya çıkmakta olduğunu belirttiler.

— Gürcistan'da 1 milyon 700 bin yıl öncesine ait iki kafatası bulunduğunu, antropologlara göre bunların Avrupa insanına ait olduklarını yani ilk Avrupalı biziz diye belirttiler.

— Türkiye Avrupa için köprüdür. Türkiye Avrupa Birliği'ne yakındır. Biz de Avrupa'daki büyük işlere iştirak etmek istiyoruz diye belirttiler.

— Türkiye İleyardımlaşma vedayanışmaya teşekkür ediyoruz. Özellikle Dr. İsmet DİNDAR'ın çahşmalarına teşekkür ediyoruz. Gürcistan'da yeni bir tıp merkezi kuruluyor, yeni teknolojiler getiriyoruz diye belirttiler.

— Vakıfların ana gayesi yardımlaşma ve dayanışmadır. Çağın teknolojik gelişmeleri, alışveriş, telekomünikasyon, uzay çok ilginç perspektifler açmıştırdiye belirttiler.

— Dünya Bankası yeni bir eğitim sistemi kuruyor. Çok masraflı olan bu yöntemle her okulda 2-3 yıl içinde internet olmasını ve gençlerin kullanmasını istiyoruz diye belirttiler.

— Ülkemizin ekonomik durumu iyi değilse de potansiyel yüksektir diye belirttiler.

— Batumi Havaalanı, Kars-Tbilisi Demiryolunu sonuçlandıracaklarını, Çıldır-Aktaş kapısının açılması için Başbakan Bülent ECEVİT'in kaynak bulduğunu, çok ilginç konuları ele aldıklarını belirttiler.

— Cumhurbaşkanı Sn. A. Necdet SEZER'in yeni olmasına rağmen konulara çok vakıf olduğunu, çok önemli görüşmeler yaptıklarını ve kendilerini Tbilisi'ye davet ettiklerini belirttiler.

— Vakfımızın Abhazya konusunda temaslarının çok yararlı olacağını belirttiler.

— Abhaz vatandaşlarının Gürcüstan'ı istediklerini, başka alternatiflerinin olmadığını, aksi halde kuzey komşunun yutacağını, aslında yaşanan savaş hariç hiçbir sorunun geçmişte yaşanmadığını ifade ettiler.

Artvin Gecesi Kutlamaları

7 Mart Artvin Kutlamaları değişik derneklerce ve vakıflarca gerçekleştirildi. Gebze Artvin Kültür Derneği'nce 3 Mart 2001 de kutlanan gece, İstanbul-Fatih'te mevcut Artvin Vakfı tarafından ve Bursa'da mevcut Borçkalılar Derneği tarafından ise 7 Mart'ta yapıldı. İstanbul Artvinliler Hizmet Vakfı ise 31 Mart akşamı kutladı.

Gürcü Ressamların Resim Sergisi

İstanbul'da, Gürcü ressamlar Temuri Papiaşvili ve Amiran Danibegaşvili'nin iki Azeri ressamla ortaklaşa açtıkları sergi 19 Mart-25 Nisan 2001 tarihleri arasında Galeri Faruk'ta çok miktarda izleyici tarafından ziyaret edildi.

Galeri Faruk
Moda Cad. Sarraf Ali Sok. No:10-1
KADIKÖY/İSTANBUL
Tel: (0216) 418 62 83 Fax: (0216) 346 14 08

Sima Dergisi İkinci Sayısı Çıktı

Bir Laz vakfı olan SİMA-Doğu Karadenizliler Hizmet Vakfı tarafından yayınlanan SİMA dergisinin ikinci sayısı çıktı. İlk sayısı Sonbahar 2000 olarak yayınlanan dergi üç aylık bir dergi olup ikinci sayısında Lazlar, Laz dili, Laz kültürü, Laz mutfağı ve sosyal olayları inceleyen çeşitli yazılar yayınlanmıştır.

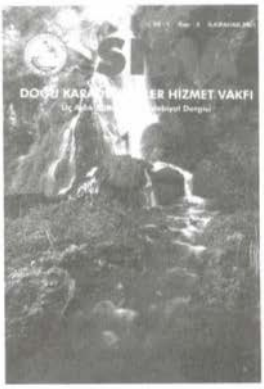

İsteme Adresi:
SİMA VAKFI
Ankara Cad. Süzer Apt. No: 4
İZMİT
Tel: (0262) 332 299 53 Fax: (0262) 321 7664

Ankara'da Gürcü Ressamları Sergisi

Gürcü ressamlardan David Ungrelidze Ankara Nefertiti Sanat Galerisi'nde ve Yuri Kvacadze ise Ankara Türkiye Kalkınma Bankası Sanat Galerisi'nde kişisel resim sergilerini Şubat'ın başında açtılar.

Ungrelidze'nin sergisi 16 Şubat'a ve Kvacadze'nin sergisi ise 12 Mart'a kadar açık kaldı.

Ayrıca, Rusya Federasyonu'nun Ankara Büyükelçisi Aleksander Lebedev'in eşi olan Gürcü Nino Lordkipanidze de kişisel resim sergisini Şubat ayı başında Dünya Ticaret Merkezi'nde açtı.

Adres Değişikliği

İstanbul Artvinliler Hizmet Vakfı aşağıdaki yeni adresine taşınmıştır.

Büyükdere Cad. Eski Osmanlı Sok. No: 8
Dilan Sitesi, A Blok, D.2
Mecidiyeköy-İSTANBUL
Tel: (0212) 274 52 10-11 Fax: (0212) 274 93 08

Trabzon-Tbilisi-Trabzon Uçak Seferleri Başladı

Gürcüstan Hava Yolları tarafından sefere konulan ve Sarptur Turizm tarafından organize edilen Trabzon-Tbilisi-Trabzon uçak seferleri başladı. 89 dolar olan ve her pazartesi yapılan seferlerle ilgili geniş bilgi için aşağıdaki adrese başvurulması istenmektedir.

Sarptur Turizm-TRABZON

Tel: (0462) 326 95 22-23 Fax: (0466) 326 95 24

Gürcüce Din Kitapları Yayınında Yeni Dönem

1995 yılından bu yana, İstanbul-Fatih'te Muhammed Yunus Kaya ve arkadaşlarının oluşturdukları gönüllü bir grup tarafından gerçekleştirilmekte olan "Gürcüce dini kitap yayını"nın bundan sonra, Yanyalı Mustafa İsmet Efendi Camii ve Müştemilatını Koruma Eserlerini Araştırma ve Yaşatma Derneği tarafından sürdürüleceği bildirildi.

"İslamın Temel Esasları", "Genişletilmiş Namaz Hocası", "Kırk Kutsi Hadis" ve "İman Esasları" adlı Gürcüce kitapların yeni baskılarının yapılması münasebeti ile bir açıklama yapan Yanyalı Mustafa İsmet Efendi Camii ve Müştemilatını Koruma Eserlerini Araştırma ve Yaşatma Derneği Başkanı Av. İsmail Ekrem Ergüney,Osmanlı padişahları tarafından "Kavm-i Necip (Temiz Kavim) olarak adlandırılan Gürcüstan müslümanlarına yönelik temel dini kitap yayını kapsamında ilk olarak 4 ayrı kitabın basımının gerçekleştirildiğini bildirdi.

Gürcüstan müslümanlarından gelen talepler doğrultusunda, belirli bir program dahilinde bu faaliyetin Yanyalı Mustafa İsmet Efendi Camii ve Müştemilatını Koruma Eserlerini Araştırma ve Yaşatma Derneği tarafından devam ettirileceğini belirten Ergüney, "Ülkemizdeki hayırseverlerin desteği ile gerçekleştirilen Gürcüce dini kitap yayını, büyük bir önem arzetmektedir. Bundan 5 yıl önce, derneğimiz kurucularından Muhammed Yunus Kaya tarafından başlatılan bu çalışmalar, tarihteGürcü dilinde yayınlanmış ilk kitaplar olma özelliğini taşımaktadır. Bu kitapların faydası görüldükçe talepte bir artış olmuş ve bu işin, kurumsal bir hale getirilmesi zarureti hasıl olmuştur. Bu nedenle derneğimiz, bu hizmeti yürütme görevini deruhte etmiş bulunmaktadır."

Bu arada, Rusya başta olmak üzere, Gürcüstan ve Azerbaycan gibi ülkelerde yaşayan müslüman Ruslara yönelik olarak "Rusça dini kitap" yayınına da başladıklarını kaydeden Av. İsmail Ekrem Ergüney, bu kapsamda ilk olarak "Dua ve Zikirler" adlı kitabın basımının tamamlandığını sözlerine ekledi.

Tekfen Karadeniz Filarmoni Solistleri CRR'de

Karadeniz bölgesi ülkeleri müzisyenlerinden oluşan "TEKFEN KARADENİZ FİLARMONİ SOLİSTLERİ" adlı orkestra 28 Ocak 2001 tarihinde İstanbul Cemal Reşit Rey Salonunda konser verdi.

Hemşince İlk Film Yapıldı.

Özcan Alper tarafından yönetilen ve Özkan Küçük'ün senaryosundan uyarlanan Hemşin kültürüne ait Hemşince ilk film gerçekleştirildi. Momi adlı 25 dakikalık bu filmde konuşmalar tamamen Hemşince olup, ayrıca Hemşince türküler de yer almıştır. Filmde Hemşin köylüleri de oynamış olup film Doğu Kaçkar Dağlarında bulunan Susuzyurt'ta geçiyor.

Hemşinliler bilindiği üzere Osmanlı döneminde müslümanlaş(tırıl)mış Ermeniler olup, bunların konuştuğu Ermeniceye de Hemşince denilmektedir.

Gürcüler En Çok Sevilen Milletler Gurubunda

Hacer Harlak tarafından yazılan "ÖNYARGILAR: Psikososyal Bir İnceleme" adlı eserde bulunan çeşitli araştırmalarda Türkiye'nin tüm komşu milletleri ile bazı Avrupa ve Amerika kıtası ülke halklarından en çok sevilen milletler içinde Gürcüler, Japonlardan sonra ikinci sırayı aldılar.

Anadolu'da Yaşam Gazetesi'nde Gürcüler

Onbeş günde bir yayınlanmakta olan Anadolu'da Yaşam Gazetesi'nin 15 nolu (01.02.2001) sayısında "Anadolu Halklar Mozaiğinde Gürcüler" adlı araştırma yazısı yayınlandı. Gürcüleri, özellikle Türkiye'li Gürcüleri (Çveneburileri) inceleyen yazıda Gürcülerin kısa tarihi, gelenekleri, kültürleri ve dil yapıları anlatılıyor.

BASINDAN

Gürcüstan, Çeçenistan'ın Gürcü Topraklarından Bombalanmasına İzin Vermeyecek

Gürcüstan Devlet Başkanı Şevardnadze, "Gürcüstan, Rus ordularını kendi toprakları üzerinden Çeçenistan'a geçmesine izin vermeyecektir, zira bu durumda Gürcüstan savaşa sürüklenebilir" dedi.

Rusya, Gürcüstan'a Giden Doğal Gaz Boru Hattını Kapattı.

Gürcüstan Devlet Başkanı Şevardnadze, Başkan Putin ve Başbakan Kasyanov'dan yardım istedi. Ayrıca Gürcüstan Enerji Bakanı David Mirtkulava'da Moskova'ya gidip yetkililerle görüşme yaptı.

Ocak ayı içerisinde Gürcüstan parlamentosu heyeti Moskova'ya gelip Gürcüstan-Rusya arasındaki güncel sorunları, özellikle vize uygulaması ve Rus askeri üslerin Gürcüstan topraklarından çıkarılması gibi konuları ele alacaktır.

Rusya'nın vize uygulaması başlatmasına karşı çıkan Gürcüstan'dan bir grup, Rusya'nın Tbilisi Elçiliği karşısında gösteri yaptı. Rusya Dışişleri Bakanlığı bu eylemden sonra, Gürcüstan yetkililerine "elçilikte çalışanların can güvenliğini tehlikeye sokan" gösteriye sert tepki notu iletti.

Ancak bu olay sadece not göndermekle sınırlı kalmadı. Rusya'dan Gürcüstan'a giden doğalgaz boru hattında, bir süre için kesinti yapıldı. Bu hareket, Gürcüstan elektrik enerji sanayiinde kritik durum meydana gelmesine neden oldu. Bunun üzerine Gürcüstan Başbakanı Giorgi Arsenişvili, acilen Moskova'ya enerji kaynakları ile ilgili sorunları halletmeye gitti. Moskova'nın bu hareketi, yeni Kremlin hükümetinin, Gürcüstan'la olan ilişkilerini artık eskisi gibi sürdürmeyeceğini gösteriyor.

Yeni Avrasya Dergisi, Ocak–Şubat 2001

Gürcüstan-Türkiye Çeşitli Anlaşmalar İmzaladı

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze 29 Ocak 2001 tarihinde Türkiye'yi ziyaret etti. İki ülke arasında ulaştırma (Kars-Tbilisi demiryolu), sınır (Çıldır/Aktaş/Kartsakhi sınır kapısı olarak üçüncü sınır kapısı açılması), askeri (Marneuli üssünde Türk personelinin çalışmasına izin verildi), Batumi Havaalanı'nın modernleştirilmesi ve ortak kullanımı gibi konularda yeni anlaşmalar imzalandı.

Cumhurbaşkanı Sezer'in konuğu olarak gelen Şevardnadze, ayrıca "Başbakan Ecevit ve yardımcıları Yılmaz'ile Bahçeli'yi de ziyaret etti. Ecevit, ziyaret ile ilgili olarak "Gürcüstan ile stratejik ortak olduklarımız ve Gürcüstan'ın sorununun Türkiye'nin sorunu olarak gördüklerini" ifade ettiler.

Radikal, Zaman, Türkiye, Akit, Evrensel, Hürriyet, Milliyet ve diğer günlük gazeteler 28, 29, 30, 31 /01/2001

Gürcüler'le Gürce İlişkiler

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze hafta başında Ankara'nın konuğuydu. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'le görüşmenin ardından yayımlanan ortak bildiri oldukça diriydi. Satır başlarını aktaralım:

– İki ülke sınırındaki mayınlı bölgeler temizlenecek (Böylece ilişkiler giderek daha maymısız hale gelecek).

– Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan arasında yüksek gerilimli enterkomeksiyon sistemi kurulacak (Böylece iki ülke arasında gerilim deyince, akla ilk elektrik gelecek).

– Türkiye, Gürcüstan'da Paravani Hidroelektrik Santralı'nın inşasını üstlenecek.

– Kars-Tbilisi demiryolu bağlantısının tamamlanmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacak.

– Poti-Rize fiberoptik sualtı kablo sisteminin kurulması için ön çalışma başlatılacak.

– İki ülke, Azerbaycan'la Ermenistan'ın Dağlık Karabağ sorununun çözümü için giriştikleri diyaloğu destekleyecek.

– Batumi Havalimanı'nın modernizasyonu için çalışma grubu kurulacak.

– Bakû-Tbilisi-Ceyhan boru hattının inşası için ortak çalışma sürdürülecek.

– Kafkasya İstikrar Paktı'nın yaşama geçirilmesi için çaba harcanacak.

4 sayfalık ortak bildirinin hemen öncesinde iki ülke arasındaki ilişkinin stratejik düzeye ulaşmasını sağlayacak önemli bir adım da tamamlandı. Türkiye, 1.5 milyon dolar harcayarak Gürcüstan'ın Marneuli Askeri Üssü'nü modernize etti. Bu ülke topraklarındaki 4 Rus üssünden 2'si kapatıldı, 2'si de önümüzdeki yıl kapatılacak. Bunun yanında Türkiye'nin Gürcüstan'da bir üssün yeniden kullanıma açılmasını sağlaması ve bu çerçevede askeri uzman göndermesi stratejik bir adımı.

Mustafa Balbay Cumhuriyet 01 / 02 / 2001

Kafkaslarda Kutuplaşma

Ankara-Bakü-Tbilisi yakınlaşmasına karşı...-Erivan-Atina kampı gittikçe güçleniyor. Türkiye ile Ermenistan gerginliği sürerken Rusya, Nato ile iyi ilişkiler kurmak isteyen Azerbaycan ve Gürcüstan üzerindeki baskısını arttırıyor.

Cumhuriyet 09 / 02 / 2001

Bakü-Ceyhan'a İlgi Artıyor

ABD'den Chevron şirketinin projeye katılmak istediğini açıklaması önemli bir adım olarak nitelendiriliyor. Kazak petrollerinin projeye katılımıyla ilgili olarak bu ay sonunda Astana'da kritik bir toplantı yapılacak. Kazakistan'ın da bu projeye katılması durumunda boru hattı bu ülkenin Aktau kentinden başlayacak, Bakü-Tbilisi üzerinden Ceyhan limanına varacak.

Cumhuriyet 10 / 02 / 2001

Matbaa Bölermi? Ya televizyon?

.....

Artvin'e giden, herkesin radyosunun bir kanalının da Gürcüstan'a ayarlı olduğunu göreceksiniz. Bu hep böyleydi zaten. Gürcü dili ve kültürü Türkiye'de ciddi biçimde yaşıyor ve Gürcüler Türkiye'nin bir bölümünü koparıp Gürcüstan'a (ya da Acaristan'a) bağlamayı düşünmüyorlar.

İsmet Erkan, Radikal 11 / 02 / 2001

Gürcü Bürokrat Ermeni Soykırım İddiasını Kınadı

Gürcüstan Dışişleri Bakanlığı Halkla İlişkiler Dairesi Başkanı Avtandil Napetvaridze yaptığı basın toplantısında Ermeni soykırım iddialarını kabulünün ülkeler ve halklar arasında düşmanlığı körükleyeceğini ve bu konunun hiçbir zaman Gürcüstan Parlamentosu'nun gündemine getirilmeyeceğini belirtti. Napetvaridze bu konunun siyasilerin değil ancak tarihçilerin konusu olabileceğini söyledi.

Turkish Daily News 19 / 02 / 2001

Kızılay Çeçenler'e Yardım Gönderdi

Kızılay, Gürcüstan'a sığınan Çeçenlere acil yardım malzemesi gönderdi.

Takvim 22 / 02 / 2001

Artvin'e Uzak, Sınıra Yakın: MAÇAHEL

Neredeyse yüzyıllık mahpusluktu Maçahel insanlarının yaşadığı. Hapsolunan da, hapsedende doğanın kendisiydi. Ama bu nadide coğrafya yakın bir gelecekte dünyayla kucaklaşmaya hazırlanıyor, yine bizzat doğa sayesinde.

Gezi Dergisi, Mart 2001 Sayısı

Kafkaslarda Haber Birliği

Gürcüstan Dışişleri Bakanı Yardımcısı Zviad Cumburidze yaptığı açıklamada Azerbaycan, Gürcüstan ve Ermenistan'ın Kafkasya'da Haberişbirliği Anlaşması imzalayacağını söyledi. Anlaşma amacının bölge ülkeleri arasındaki haber alışverişini doldurmak olduğu kaydedildi. Anlaşma Mayıs 2001 ayı içinde Tbilisi'de imzalanacak.

Zaman, 08 / 03/ 2001

Gürcüstan ve Paris Klübü Anlaştı

Borç veren ülkelerden oluşan Paris Klubü, bu yıl ve gelecek yıl itibarıyle Gürcüstan'dan talep ettiği borç ödemelerini yılda 88 milyon dolardan 33 milyar dolara indirdi.

Finansal Forum 09 / 03 / 2001

Sunay'ı Kim Boynuzladı

Dışişleri çevrelerinde tartışmalara neden olan Bilal Şimşir'in, 'Bizim Diplomatlar' adlı kitabı ilginç öyküler içeriyor: Cumhurbaşkanı Sunay'ı kim boynuzladı?

Boynuzsuz Göndermeyiz

Gürcüstan, TürkiyeCumhurbaşkanıonuruna bir yemek düzenler. Gürcüler şaraba düşkündürler. Gürcüstan'da şaraplar geleneksel olarak boynuz içinde içirilmiş. Cumhurbaşkanı Sunay'a şarap, gümüş kakmalı bir boynuz içinde sunulur. Tabii çok doldurulmaz, resmi nutuktan sonra boynuzla şerefe içilir. Gürcüstan Cumhurbaşkanı, konukseverliğini gösteren bir lestyapar ve "Türkiye Cumhurbaşkanı Ekselans Sunay'ı boynuzsuz olarak ülkesine göndermeyeceğiz, onun için bu güzel boynuzu kendisine hediye ediyoruz" der. Demesiyle birlikte salonda bir kahkaha tufanı kopar. Gürcüler Türk konukların neden bu kadar güldüklerini anlayamazlar. Gülmeler bir süre sonra kesilir.

Hürriyet, 12 / 03 / 2001

Gürcü Harekatı

Tarihinin en kötü sezonlarından birini yaşayan Trabzonspor, köklü değişiklikler için düğmeye bastı. Kadrosunu büyük ölçüde yenileyecek Bordo-Mavili takımda dış transfer de start aldı. Karadeniz ekibi ilk etapta eski futbolcuları Şota ve Arçil ile görüşerek, Gürcü ikizlerden "gelirlz" yanıtı aldı.

Kinkladze'de Tamam

Yanchev haricindeki bütünyabancıları gönderecek olan yönetim dış transferde Rusya ülkelerine göz dikti. Bu çerçevde İngiltere'de oynayan, Şota ve Arçil'in eski takımı arkadaşı Kinkladze ile de temasa geçildi. Yönetici Mehmet Öksüzoğlu "Bu transfer % 99 bitti" dedi.

Takvim, 14 / 03 / 2001

Gürcü Harekatı

Ligdeki umutlarını tüketme noktasına gelen Trabzonspor gelecek sezon için kolları sıvadı. Şota'dan sonra Arçil ve Kinkladze ile prensipte anlaştı.

Posta 14 / 03 / 2001

Büyük Ortaklık

Azeri liderin Ankara'ya gelişinde Hazar Denizi doğal gazının Ceyhan'a getirilmesi kararlaştırıldı. Türkiye ile Azerbaycan, Bakü-Ceyhan petrol hattından sonra gaz anlaşmasını da imzalayarak Doğu-Batı enerji koridorunu gerçekleştirme konusunda çok önemli bir aşamayı daha yerine getirmiş oldular. Anlaşma ile Azeri gazı petrol boru hattına paralel bir hatla Gürcüstan üzerinden Ceyhan'a taşınacak ve 2004 yılında faaliyete başlayacaktır.

Agos Gazetesi, Sayı 259. 16.03.2001

Abhaz Ayrımcılarla Yeni Görüşmeler

Gürcüstan yetkilileri ile Abhaz ayrımcıların temsilcileri Ukrayna'nın Yalta şehrinde toplanarak Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde sorunun çözümü için yeni görüşmelerde bulundular.

Turkish Daily News 16 / 03 / 2001

Karadeniz Gücü 2 Nisanda Tamam

Avrupa Birliği'nin (AB) Türkiye'yi Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği'nden (AGSK) dışlayıcı tavrından sonra, Ankara'nın büyük önem verdiği "Karadeniz Askeri Gücü" bir hafta sonra resmen kuruluyor.

Ankara'nın Rusya'nın yanına ulaşarak oluşturduğu "Karadeniz Gücü"nün kuruluş imzaları, 2 Nisan günü İstanbul Boğazı'nda bir teknede atılacak.

Karadeniz'e sahili olan Türkiye, Rusya, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna ve Gürcüstan dışişleri bakanları, yeni askeri gücün kurulmasına ilişkin anlaşmayı imzalayacaklar.

Hürriyet Gazetesi, 20 / 03 / 2001

İlk Atalarımız Gürcüler

Gürcüstan'da yapılan kazılar sonucunda Avrupa'nın ilk insanlarının fosilleri ortaya çıktı. 1.8 milyon yıl öncesine dayanan bu kalıntılar, bir plastik sanatlar uzmanı tarafından artık kimlik buldular.

İtalya ve İspanya'da yapılan kazılar sonucu 800 yüzyıl öncesine ait fosiller ortaya çıkmıştı. Ancak Tbilisi'nin güney doğusundaki Dmanisi'de daha alt katmanlarda da kalıntıların bulunması, insanlık tarihinin çok daha öncelere dayandığının bir göstergesi. Bu kazı çalışmaları sırasında yaşananlar ve zorluklar ise çabası. Her türlü giriuti ve çıkıntı inanılmaz bir dikkatle inceleniyor, hatta küçük bir taş parçası üzerinde saatlerce inceleme yapılıyor.

Dmanisi kazı başkanı David Lordkipanidze, bu eski şehrin içinde daha bir çok sır barındırdığını fark etti.

Plastik sanatlar uzmanı Elisabeth Daynes Gürcüstan'da bulunan ilk insan fosillerinden yola çıkarak farklı bir sanat gerçekleştirdi. Onların vücut yapılarını inceleyerek, elinde sadece kemik kalıntıları olmasına rağmen onları baştan yarattı. Saç tellerini tekek teker ekti, yapılarına uygun yüzler yarattı... Şu anda Tbilisi'deki Ulusal Gürcüstan Müzesi'nde sergilenen bu iki şaheserin macerası, 1999 yılının ilkbaharında Gürcüstan'da bir erkek ve bir kadın kafatasının bulunmasıyla başladı. Bu insanların Afrika'yı terk edip geldiği yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıktı. Gürcüstan'ın jeografik konumu göz önünde bulundurulunca onların Avrupa'daki ilk insanlar olduğu anlaşıldı.

Akşam Gazetesi PS. Eki 26 / 03 / 2001

DUYURU

Türkiye'deki tüm Artvin, Batum, Gürcü, Laz, Çerkes dernek ve vakıflar ile ilgili haberleri ve faaliyetleri dergimizde yayınlamak istiyoruz. Lütfen dergimizle ilişkiye geçiniz.

www.abonet.net

1 aydan 12 aya kadar değişen dergi aboneliği...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapciamca.com

Çocuklar için yüzlerce kitap...
Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.kitapdeposu.com

Arayıp bulamadığınız tüm kitaplar...

Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

www.derskitabi.net

Bütün ders kitapları...

Üstelik ücretsiz, adrese teslim.

Yalnız internetten değil telefonla da sipariş verebilirsiniz. Tel: 0212 210 01 10

DEMİRKOL

ULUSLAR ARASI NAKLİYAT VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

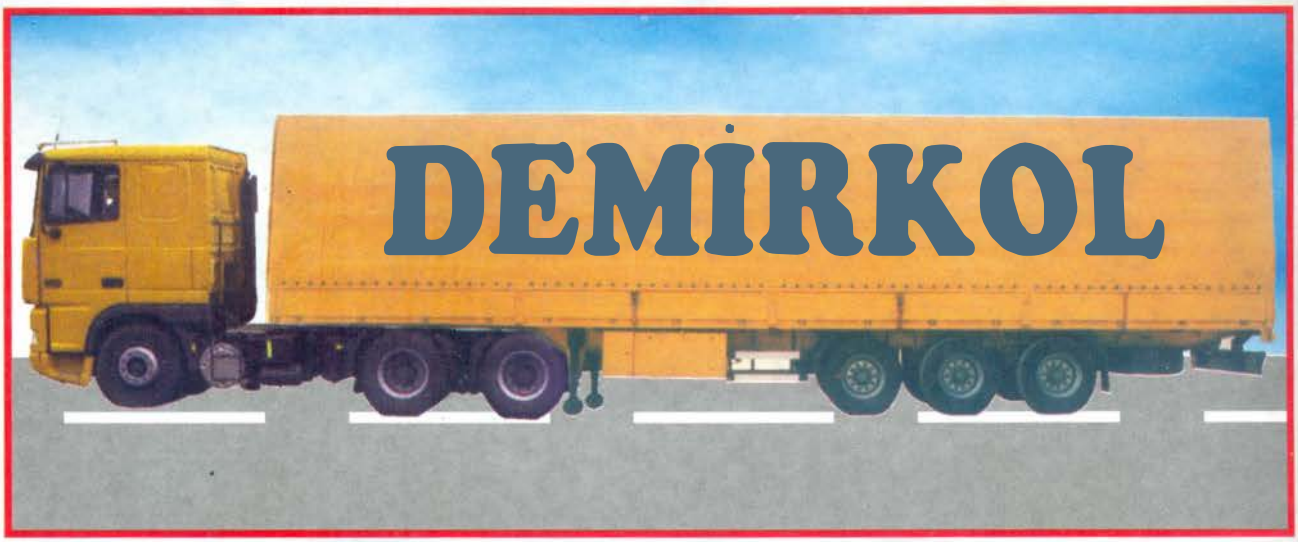

KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ

MERKEZ OFİS:
Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 555 19 18 / 89
Tel.: (0212) 555 20 16 / 86
Tel.: (0212) 555 21 46

ŞUBE AKSARAY::
Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 529 00 79
Tel.: (0212) 529 01 38

ŞUBE HOPA::
Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80